

ههژمار
١١٨

سیلاق

ته‌باخ - ٢٠١٩

کوفاره‌کا ره‌وشه‌نه‌زری گشتی یه

که‌قنه ریکیت بازرگانی و له‌شکهری لده‌قهرای نامیدی

ره‌وشت و تیتالییت جفاکی لده‌قهرای زاخو
ل نا‌قهرای سالییت ١٩٥٨ - ١٩٧٥

نه ژبو دژواریا راست، نه ژبو چه‌پییت
رادی‌کال، به‌ئی بو رییا راست
کوردستان وه‌ک میناک

مه‌مه‌د مه‌ه‌سه‌ن

بانگینه‌کی بۆ حکومه‌ت و وه‌لاتی‌ت دلسۆز

د‌ف‌ان چه‌ند رۆژاندا ل ده‌قه‌را نامیدی و که‌له‌ک ده‌قه‌ری‌ت دیت‌ری‌ت کوردستان بۆ چه‌ندین جارا نا‌کر به‌ر دیت‌ته‌ نا‌قاری‌ت کوندان ژبه‌ر بومه‌باران‌کرنا فروکی‌ت تو‌رکی، گو بویه‌ نه‌که‌را سو‌ت‌نا ه‌زاران دونه‌میت عه‌ردی ژ بیستان و ریل و نه‌ف داری‌ت ده‌ینه سو‌تن هه‌می داری‌ت به‌ری‌نه وه‌کی: که‌زان، کوهیشک، کرسک، به‌ری، مازی، دیندار، دارا هه‌له‌ه‌ل‌ه‌وک، سماق و هر‌میک و ب ده‌هان ره‌نکی‌ت دی ییت دارو بازار، گو پتریا ف‌ان به‌ره‌میت خا‌زی دده‌ن و که‌له‌ک ژ‌ف‌ان دارا ژین وان پتر ژ 2000 سالا‌یه، زنده‌باری ژ‌نا‌ق‌ر‌نا چه‌ندین کیانه‌وری‌ت کی‌فی و بالندان و میت‌شیت هه‌ن‌ک‌م‌ین‌ی.

نه‌ف سو‌ت‌نا دارستانا وه‌کی سو‌ت‌نا له‌ش م‌یه، چون‌کی نه‌فه‌ژی سامانی‌ت نه‌ته‌وه‌ینه مینا (کاز، غاز) و هه‌ر سامانه‌کی دیت، ژ‌ب‌لی تیک‌دانا ژ‌بن‌که‌ه‌ی گو د‌نا‌ف مین‌دای‌ی هه‌می به‌حس ژ‌ی د‌که‌ن، لی ب مخانی‌قه نه‌فرۆ‌که‌ ل به‌ر مه‌ هه‌میا نه‌ف خه‌م‌لا جانا وه‌لات‌ی مه‌ دیت‌ته سو‌تانه‌کی ره‌ش و کری‌ت، ب دیت‌نا مه‌ نه‌ف کاره‌ژی به‌رده‌وامیا نه‌ن‌ف‌الایه ب پلانی‌ت نه‌ما‌زه بۆ ویران‌کرنا کوردستان، ل قیره‌ مه‌به‌ستا من نه‌وه‌ کی به‌رپرسه بۆ فه‌مراند‌نا ف‌ان نا‌کر؟؟.

ئه‌م دزانی‌ن به‌رپرسا‌ره‌تیا نا‌کر به‌ر‌بو‌نی دست‌و‌ین کیت‌دایه‌ و نه‌که‌ری‌ت و‌ژی د‌خویاته و دیارن. لی داخ‌ازا من نه‌وه‌ ده‌ستا نه‌ دا‌هیلین، جو‌که‌تا هه‌ری‌می و سه‌ر‌کردا‌به‌تیا مه‌ خو ل‌ف‌ان ره‌وشا ب‌که‌ته‌ خودان، نه‌که‌ر بیژن چا‌وا و مادی چ‌لی که‌ین و یا به‌رفه‌ه‌ بۆی نه‌فه‌ ژ‌ی چه‌ند ری‌گن:

سه‌ر‌کردا‌به‌تی نا‌که‌ه‌نداریا ل‌ق‌ین خو ب‌که‌ت ل هه‌می جهان و حکومه‌ت ژ‌ی نا‌که‌ه‌نداریا هه‌می قایم‌قامی‌ت خو ب‌که‌ت ل هه‌می ده‌قه‌را و ب هه‌ف‌کاری د‌که‌ل جی‌یت نه‌می.

هه‌ر چه‌ه‌کی نا‌کر به‌ر دیت‌ن گو نه‌ر‌کی نا‌و‌چا حزبی و نیداری یه بۆ فه‌مراند‌ن و کون‌ت‌رول‌کرنا وی نا‌کری، نه‌که‌ر نه‌و نا‌و‌چه (لیژنی‌ت نا‌ف‌خوی‌ی) ده‌ره‌که‌ه‌یت نا‌و‌چیت خو ب‌کر و کادر و نه‌ندامی‌ت خو ب‌دنه‌ هه‌وا نا‌کر

فه‌مراند‌نی ل‌که‌ل خه‌ل‌کی کوندان سه‌د ژ سه‌دی دی کون‌ت‌رول که‌ن، نه‌فه‌ نه‌ر‌کی وانه‌ چون‌کی یین دینن هه‌ر س‌ن ریز‌دار (سه‌رو‌کی هه‌ری‌ما کوردستان، سه‌رو‌کی حکومه‌تا کوردستان، سه‌رو‌کا په‌رله‌ماتی کوردستان) یی هه‌وا دار‌جان‌دن‌ی د‌که‌ن.

که‌لی کادری‌ن حزبی ما پند‌فی د‌که‌ت سه‌ر‌کردا‌به‌تی نه‌وجیه‌ی بده‌ته هه‌وه‌؟ پند‌فی هه‌ین د‌نا‌ستی به‌رپرسا‌ره‌تی داب‌ن، نه‌فه‌ سامانی‌ن نه‌ته‌وه‌یی نه، نه‌فه‌ عه‌ردی خه‌ل‌ک و نالین‌کری‌ت هه‌وه‌یه، نان خیزانی‌ت شه‌هیدیت هه‌وه‌یه. نه‌ف‌ان ریل و دارستانا نه‌م دشوره‌شاند‌ا بخودان کرینه‌ و پاراستینه، بلا بی‌چه‌ل به‌رامبه‌ری وان دوه‌فاداری‌ین.

نو بنا‌فی خه‌ل‌کی کون‌دی‌ت نا‌کر به‌ر بویه‌ نا‌قاری‌ت وان، ل ده‌قه‌را مه‌، نه‌م سو‌پاسیه‌کا بی تخویب ناراسته‌ی جه‌نابی قایم‌قامی نامیدی د‌که‌ین گو پولیسی‌ت دارستان و ییت نا‌کر فه‌مراند‌نی تێ‌خستنه‌ د‌خ‌مه‌تا هه‌وا نا‌کر فه‌مراند‌نی دا، دیسان سو‌پاسیه‌کا که‌رم ل فه‌مراندی‌ت نه‌ش‌که‌ری د‌که‌ین جه‌نابی (فه‌رمانده‌ م‌سور بارزانی، فه‌رمانده‌ شیخ‌ علی، فه‌رمانده‌ هه‌کار مه‌ح‌سن) گو ب سه‌دان پێشمه‌رکه‌ فر‌یک‌ر‌نه‌ هه‌وار مه‌ بو کون‌ت‌رول‌کرنا نا‌کری.

کازیا مه‌ کون‌دیا بو سه‌رو‌ک بارزانیه‌ خه‌م‌خوری هه‌می کاری‌ت هه‌ژارا، گو فه‌رمانه‌کی ل کادری‌ت حزبی و نیداری و له‌ش‌که‌ری ب‌که‌تن گو هه‌وه‌کا مه‌زن ب‌که‌ن بو کون‌ت‌رول‌کرنا ف‌ان نا‌کرا. نه‌که‌ر نه‌ باوه‌ر ب‌که‌ن بی مبالغه‌ دی ب ملیونان دار ژ‌نا‌ف چ‌ن و چیا و چه‌لختی‌ت مه‌ دی بنه‌ بیابان و که‌چه‌ل بن. هه‌قیه‌ هه‌می وه‌لاتیه‌کی فی ود‌لاتی خو ل‌فی م‌زاری ب‌که‌ته‌ خودان.

دیزاین

علي حفظ الله

Tel: +964 7504226413

yahoo.com@yahoo.com

دهسته کا نژیسه فانا

محمد عبداللای نامیدی

سهردار هیتوتی

سهرتژیسه فان

خالد دیرهشی

Tel: +9647504642107

xalidderesi63 @xalidderesi63

خودانی نیمتیاژی

محمد محسن

ناقه روکی

ناریشا کوردا د میژوو و سیاستا نویرسی (رؤسیا) دا

هاقینگه هیت دهقدهرا نامیدی د گه ریا نا «مویه م نومه» دا ل سالا ۱۹۲۷

کینج و قهریزیت تیکه لیا سیاستا دمالیدا

مزگه فتا گوندی نه رتس

پیشه ریت نه ده بی زاروکا

چاپخانا

خانی - دهوک

سیلا ف لسه ر تورا نینته رنیتنی

<https://en.calameo.com>

نه درتس

نامیدی - کائیا مالا

قیدا چوونا زمانی

حه میدی بامه رنی

نه ژبو دژواريا راست، نه ژبو چه پیت رادیکال، به لئ بو رییا راست کوردستان وهک میناک

نقیسین: لیوا عهزیز وهیسی

په یقیت ئاقریپیداای:

(دژواريا راست، چه پیت رادیکال،
کوردستان، شه پیت دژی داعش،
ئاشتی، پاراستنا نه تهوی)

کورتی:

جوداهی و جوره و جوری ئیکه ژ سالوخه تین
مرۆفایه تی یه هه ر ژ که فندا، ئەفئ جوداهیئ
گه له ک لایان بخۆفه گرتینه، وهک جوداهی دبیافئ
ژیانی دا و هندهک ببیروایین مرۆفان دا دگریداينه،
وهک جودایی بنه ته وه و ئایین و ئەزمان و نه ژاد و
که لتور ... هتد ژ جوداهیئ دنأقه را مرۆفاندا.
ببۆرینا ده می چه ندین گوهورین ل ئاویئ ژيانا
مرۆفایه تی هاته پیش، نه خاسمه ده ستهلاداریا

سیاسی و ده رکه فتنا ره نگین پارتین ده ستهلادار و
ئوپوزسیون، وهک پارتین هزر و بیر و باوه ریین وان
دژواريا راست (1) و هندهک چه پین رادیکال (2)،
نه خاسمه ل وه لاتین ئه وروپی پشتی چه رخئ
رینسası (3) (عصر النهضه-)، وهک فه ره نسا خودانا
شوره شا وه کهه فیئ و ههروه سا بریتانیا و سیسته می
وی یئ په رله مانی، ئەفه بوویه فاکته ر بو په یدا بوونا
پارتین سیاسی و پارتین ئوپوزسیون، کو ده یته نیاسین
وهک ژ سالوخه تین کومه لگه هیئ دیموکرات و ئازاد،
به لئ به رجه کی ئەف پارتیه نه خراب که رو خودان
مه ره مین تایه تین، کو ببۆرینا ده می ریئ وان یئ

دروست بباشی ده‌ردکه‌فیت و دبنه‌گه‌ری پهبابوونا دژواری (توندرووی) دنا‌ف هه‌ر ملله‌تکی دا، نه‌ف پپه‌ره‌بتنی خواندنه‌که‌لسه‌ر جو‌ره‌که‌سه‌کا دنا‌ف کوردستان به‌لاف ببوو لده‌می شه‌ری دژی ریک‌خستیا تیرو‌ریا داعش و بتنی چپکه‌که ژ ده‌ریا نه‌و پلانتین هاتینه‌گیران لده‌می نه‌فی شه‌ری.

پیشه‌کی:

سه‌ره‌کی بده‌ستخستنا ده‌سه‌هلاتی بو، نه‌ک ریفۆرم وچاره‌سه‌ری! بی‌ی هه‌لسه‌نگاندنه‌کا لوجیکی بو ره‌وش و کاودانتین ئۆبجه‌کتیفین کوردستان و ده‌قه‌ری و دنیا‌یی. راسته‌راست که‌تن نا‌ف بزافا تیکدان و دۆرشمی «برۆخی برۆخی» هه‌لدان. بی‌ی تیکه‌ها نه‌گه‌ری سهرهلدان وشۆرشین وه‌لاتین دی چببویین چیه، ئایا هه‌مان نه‌گه‌ر ل کوردستان هه‌نه‌یان نه‌؟ نه‌خه‌ما وان بوو. ره‌فتارا وان هه‌ر وه‌ک کوردستان ده‌وله‌ته‌کا سه‌ریخۆبه، نه‌هه‌ریمه‌کا فیدراله‌گریدی عیراقی یه. هه‌ریما کوردستان سهرباری ب هه‌می تایبه‌مه‌ندیت خۆفه هه‌ریما کوردستان ديسان دقیت ژبیر نه‌که‌ین پارچه‌یه‌که ژ عیراقا فیدرال. نه‌گه‌ر تو بخوازی هه‌ر گۆهۆرینه‌کا سیسته‌می ل هه‌ریما کوردستان دا بکه‌ی، دقیت

پشتی به‌هه‌را عه‌ره‌بی پشکه‌ک ژ کوردان هه‌زکرن نه‌فه ده‌لیفه‌ک باشه‌ بو وان هاتی و دشین مفای ژفی بای بکه‌ن، نه‌و بای مینا بارۆقه‌یه‌ک ب هیرش و دژوار پرایا روژه‌ه‌لاتا نافین، نه‌خاسمه وه‌لاتین عه‌ره‌بی داگرتی. نه‌شان ئالیان، کاریگه‌ری تۆندی نه‌فی نه‌مۆسفیرا سیاسی (المناخ السیاسی- political atmosphere) دژوار ل سه‌ر کوردستان ب ده‌لیفه‌ دیتن، بیه‌هانه‌یا کیماسیته‌ ده‌سه‌هلاتا هه‌ریمی، نه‌و ده‌سه‌هلاتا هه‌یی تیکبده‌ن و خۆ بکه‌نه هیزه‌کا ئالترناتیف (قوه‌ بدیله‌- power alternative) بو وی ده‌سه‌هلاتی، ئانکو مه‌ره‌ما

ره‌وشا عیراقی ژ بگشتی له‌رچاق وه‌رگری. بوویه داخازا گۆهۆرینه‌کا سیسته‌می بتنی دنا‌فا کوردستان دا، ئانکویا وی تیکدانا کوردستان. تپته‌ وی رامانی د فه‌ره‌نگا وان دا ته‌نها تیکدان هه‌بوو، نه‌وان نه‌و ره‌وشا ئۆبجه‌کتیف یا فه‌یرانی وه‌ک فاکته‌ره‌کی «بزافا

نه چار ما هه‌وڵ بدهت به‌همی هه‌یزین خۆری ل قی کاره‌ساتی بگریت و ئەف بزافا توندپه‌وین پڕۆخینه‌ر نه‌بیته‌ دیفاکتۆ (واقع defacto) جه‌ی به‌رگری ژ کوردستانی سازشکاری به‌یته‌ په‌ژانندن. ده‌مان ده‌مدا هه‌ندک هه‌یزین ده‌رفه‌ژی کار بو‌هه‌ندی کرن کو ئەو گۆهۆرینین ل وه‌لاتین وه‌ک مسر، تونس، سو‌ریا و پشکه‌ک ژ ئیرانی به‌رپا بیوون، ل کوردستانی ژی بو‌فان هه‌یزان بینه‌ پانه‌ر و پالپشت.

د بۆرینا ده‌می دا ده‌سته‌لاتا کوردستانی ب ئاوایه‌کی زانستیانه‌ و سه‌رده‌مانه‌ ئەف ئاریشه‌ چاره‌کرن و ری ل هه‌مه‌ری کاره‌ساتا ژنافچوونا ده‌سته‌که‌فتین میژوویی یین کوردان گرتن، به‌لی دیسان ژی، ب وی ئاوایی پارفه‌بو‌نا هه‌یزان، کوردستان به‌ر ب ناقاره‌کی خراب بر و باری ئابوری تیکدا و زیان گه‌هانه‌ خزمه‌تگوزاریین خه‌لکی. دژواریی سه‌ره‌لدافه، ده‌ستین ده‌رفه‌ ده‌لیفتین گونجاوتر به‌سته‌غه‌ ئینان ژبو‌ زیده‌تر ده‌سته‌په‌ردانا هه‌ریما کوردستانی. پشتی ئەقی قوناغی ئیدی ئۆپۆزیسیون و ده‌سه‌لات

رووخاندنی» دیتن، هه‌رچه‌نده‌ ئاگادار بوون کو بزافه‌کا ب ئەفی ره‌نگی ئانکویا وی بتنی ژده‌ستدانا هه‌می ده‌سته‌که‌فتین کوردانه‌ (راستی ئەوه‌ نه‌تا وان دویر بوو لگه‌ل درویشم و داخازین دیارکری)؟.

د سه‌رده‌مین بو‌ریدا، ده‌می قه‌یرائین قی جۆگرافیی دا، نه‌بوونا ده‌سته‌ه‌لاته‌کا کوردی ئەگه‌ریین جینوسایدین ئیک لدویف تیکتی یه، به‌لی ئەف راستیه‌ بو‌ وان گرنگ نه‌بوو. هه‌ولدائین وان گه‌ه‌شتبوونه‌ وی پلی کو هه‌ریما کوردستانی که‌توو دبه‌ر مه‌ترسیا نه‌مانی دا. ئەف ئۆپۆزیسیونا چه‌پی رادیکال ب ئاوایه‌کی چالاکیه‌ک هه‌فه‌یه‌مانی چیکربوو ب راسته‌په‌وین توندپه‌وین وی ده‌می کو ل سه‌رانسه‌ری رۆژه‌لاتا نافه‌راست د ته‌فگه‌ری دا بوون. هه‌فه‌یه‌مانیا وان ژی بی بنه‌مایین ره‌وشت ویتالین سیاسی، یان زانستی بوو، ب ره‌نگه‌کی نه‌دروست هاتوو دروست کرن. ئەف بزافا به‌رفه‌ه‌ یا تیکدانی، بیوو ترسه‌کا راستی لسه‌ر هه‌ریما کوردستانی، له‌وما ده‌سته‌ه‌لاتا کوردستانی

كوردستانى. ئەف چەندە ژى تەنها هەفكارە ژبوو چەوساندىن و داگیركردنا كوردستانى، ژفى رامانى پيشه چ ئانكوپه كا دى نه‌بوو.

وه‌رچه‌رخانا نوى

سەربارى فەن هەمى پىلاتىن دۆژمنكارانە و ئالۆز، وه‌رچه‌رخانەك نوى هاتە پيش، سەركەفتنا كوردان ب ريبه‌راتيا سەرله‌شكر و ريبه‌رى كوردان به‌ريز مه‌سعود بارزانى ژبه‌ر فى سەركەفتنا لسەر تيرۆستين داعش، شانسه‌ك و ده‌ليفه‌كا نوى بو كوردان فه‌كر و تا راده‌يه‌كى گه‌له‌ك بلىند ئاقتى كوردان و پيشمه‌رگه‌ ب پاريزفانين مروقاتين هاتن ناسين و نه‌فه‌ژى بو ئه‌گه‌ره‌ك سوزا پرانيا مروقاتين بو لايى كوردستانى به‌يته‌ راکيشان، ل هه‌مان دەمدا جوگرافيا كوردستانى بريژه‌يا 96% كه‌فته به‌ر ده‌ستى كوردستانيان. ئەف چەندە هاتە بكارئىنان وه‌ك ده‌ليفه‌كا باش، وه‌ك هوزانفانى مەزن ئەحمەدى خانى گۆتیه «دەم دى بوته يه‌ك دو فرسەت، حەرامه ژيهره‌ بدى مولەت». دقتى چارچوقه‌ى دا ريفراندوم هاتە ئەنجامدان، ب ريبه‌يا تيزيك 93% كوردستانيان لسەر هەمى ريسكىن هەيى و پرۆپاگاندين خائين و دەوروبه‌ران و بتايه‌تى ئەو دەوله‌تين كورد دنافدا، ئەف ريبه‌ هاتە توماركرن ب تشته‌كى دەرڤه‌ى ئاقلانە بوو. بكورتى، به‌رى 16 ئى ئوكتۆبه‌رى و پشتى وى ژى، داگیركەريين ميژووويين كوردستانى ژبو جارەكا

نەشيان خودان ليكتيگه‌هشتنه‌كا باش بن. ژبه‌ر فى رەنگه‌دانى، هەر ئەف رەنگه‌دانە بو ئەگه‌رى هەر چ كار و بزاقين دەسه‌لاتى هەبان، ئۆپۆزسيون لدرى دەردكه‌فت و هه‌ول دا لدرى هەمى كارين باشين دەسته‌لاتى ژى خەلكى تژى بكه‌ت وه‌انبەت نه‌ په‌ژرين و هه‌قدژ راوه‌ستن. ل جه‌ئ ئۆپۆزسيون و دەسه‌لات ببنه‌ مۆديله‌كا حكومرانيا موديرن و سەركه‌فتى، بوونه‌ دۆژمىن هەف. پاش هه‌ولدانين فى بزاقا رۆخينه‌ر رابووى، جاره‌كا دى ستراتيجه‌تا بكارئىنانا موغانتيسى ژير ئاقتى بجه‌ئينا، دەست ژ ئۆپۆزسيونى به‌ردا و هه‌ولا جه‌گرتنى دناف دەسه‌لاتى دا و كه‌فتنه‌ ئاقتى پرۆپاگاندا چار سالىن ئاشتى و ئارامى بو هەريما كوردستانى. به‌لى حەزا وان يا راست نه‌ ئەو بو ل فه‌ريژى دەرکه‌فت ئارمانج بەدەستخستنا ده‌ليفه‌كا دى بوو، ئيدى نه‌ لدرڤه‌ گورزى خو وه‌شینه حكومه‌تى، لى ژناقدا و تيزيك دربه‌كى كوژه‌ك ل حوكمرانيا كوردستانى بدن (وه‌كو دياره بو هه‌ميان ئەف ئارمانجه‌ ژى بەدەست نه‌هات و شكه‌ستخار).

شۆربوونا هه‌قدژى و ناکوكيان

ئەف رەنگه‌دان و ناکوكيه‌ شۆربونه‌ ئاقتى كومه‌لگه‌هى. چه‌په‌كى رادىكال دەرکه‌تیه پيش كوچ تشتى هەي په‌سەند ناکه‌ت و دخوازيت هەر تشته‌كى ب گۆهوريت، به‌لى ئەف گوهارتنه‌ ژى، ژ هه‌بوونى بو نه‌بوونى يه، ژ پايداربوونى به‌ر ب رۆخاندنى يه: ئانكو، چه‌پى رادىكال داخازه‌كا توند هەيه بو رۆخاندنى. ژبه‌ر ئەف چەندى، نه‌حه‌زين كوردان ب چافه‌كى برسى هەردەم چافه‌ريى سەركەفتنا ئەف هه‌ولا رۆخاندنى نه، داکو ل شوينا دەسه‌لاتا هەي، ئەو بخو ببن سەردەستين

کوردان دا بن ئاخ بن. ل قێری خالا گرنگ ئەفهیە: ئەف تەوهری پر کین مەرهمین تاییەت تەنھا ئارمانج نەگەهشتنا کوردستانێ بو سەربخۆیا وی بوو. ئەف رەنگی رەفتاری ژێ، نە رەنگەکی سیاسییە، بەلکو ئاواپەکی نەزان و بەرزەییە ژبەرکو چ جورە سیاسەتەکە کەسەک مالا خو بدەستین خو ئاگری بەردەتی، ئەگەر پلا کەرب و کینی هەندە بلندبوو کونترۆلا خو ژدەست دا بوو، ب بوونە دیلی هەستین خو. ب تەمامی و دکەفیتە قوناغا شیزوفرنیا (النفاق والانفصام السياسي schizophrenia) سیاسی، ئان کو دووبەرکی و دوو ریتیا سیاسی.

دناقبەرا چەپ و راستین توندپەرە دا، پشکەکا نافەراست ژێ هەییە، ژ هەردو لایان خراپترە و باش یان خراب لدرژی هەر تشتی نە. ئارمانجا وان نەهشتنا ناشتیا جفاکا کوردییە بەهر ئاواپەکی هەبیت. ئەف رەوتە نە لنافا بەرەپەکی دیارکری نە. ژبوونا وان یا گرنگ

دی دەستدان سەر ئاخا کوردستانێ و ئالایی کوردا بینن خواری، پیدفیا ئەوان ب تیکچوونا ئارامیا مالا کوردان بوو. مفا ژ ناکوکیین کوردان ئەوین هەیی کرن، بتاییەتی ئەو پشکا خودان مەرهمین تاییەت هەری بلند کو نەشیان سەربخۆیا کوردستانێ ب ریباز وپارتەک و سەرۆکەکی هەرس بکەن کو دنافا دیروکا خودا بەردەوام پەخنە وچەو شەکاری و دوژمناتی دکر. رەوتی هەرە توندپەرەوی چەپی رادیکال وە هەرە توندپەرەوی راستبوونە هەفکار. دەما نەشیان ری ل سەربخۆیا کوردستانێ بگرن، ئەوان پەنا برە خیانهتی و دەستی خو لگەل دوژمنان تیکەل کرن و جارەکا دی ل گوپیتکا سەرکەفتنی وەکو هەرچار ل قەدەر کوردان خیانهتی رۆلی خو بباشی دیت. ئەگەر ویرەکی و فیداکاری و حکمەتا سەرۆک بارزانی و هەمان دەمدا قارەمانەتی و دلسۆزیا پێشمەرگە نەبا، نە تەنی خەوتین

تایینی بینه ئارمانج. په‌یوه‌ندی‌دار ب هه‌مان باب‌ه‌تی ڤه، کارڤه‌دان‌ئین دناڤه‌را ئۆپۆزسیون و ده‌سه‌لاتی دا، ئه‌و که‌س‌ئین داخازا گۆهۆرینی دکه‌ن، ل جه‌ئ گۆهۆرینی دبنه ئاسته‌نگ ل پێش گۆهۆرین و پێشکه‌فتنی. ئۆپۆزسیون و ره‌خه‌گرتن دو هۆکارین هه‌ری گرنگن د پێشکه‌فتنا جفاکی دا. به‌لێ، هه‌ردو هۆکار ئی پێدڤی ب میتۆد‌ئین زانستی هه‌نه. دا‌کو ره‌خه‌گرتن واته‌دار بیت و بگه‌هینته ڤه‌ریژه‌کا ئه‌رینی و بارودۆخی هه‌یی به‌ره‌ف قۆناغه‌کا باش به‌یته گوه‌ارتن.

بۆ هه‌ریمی چ گه‌ره‌که‌؟

ب تیرینا من، نه‌ مه‌ پێدڤی ب چه‌په‌کی رادی‌کال هه‌یه، نه‌ ئی پێدڤی ب راسته‌وه‌کی تونده‌رو (دژوار) ه. ئه‌ڤه‌ تیزیکبونه‌کا شاشه‌ وه‌ک راسته‌وه‌ئین تونده‌رو ئه‌م بینین و بێژین هه‌می ئه‌و تشتین هه‌نه وه‌ک خۆ به‌مین و چینه‌بیت چ گۆهۆرین به‌سه‌ر دا به‌یت. د هه‌مان دهم ئی دا، چینه‌بیت ئه‌م هه‌می تشتین خۆ وه‌ک چنه‌ بزاین و مانده‌ل بکه‌ین و هه‌ول به‌هین ئالته‌رناتیڤی (بدائل - alternatives) وان ژ جه‌ه‌کی دی بینین و به‌رامبه‌ر وی دانین. هه‌لبه‌ت باب‌ه‌تی ده‌سته‌لات و ئۆپۆزسیون، چه‌پ و راست، گۆرانخاز و راستپارێز ره‌خه‌گرتن و ره‌خه‌دان و... هتد. پێدڤی ب لیکۆلینی‌ن به‌رده‌وامین خۆدان زانستی‌ن رۆشه‌نبیری، کۆمه‌لناسی، سیاسی و سایکۆلۆژی هه‌یه. هه‌روه‌سا، هه‌م ده‌سه‌لات، هه‌م ده‌زگه‌هین په‌روه‌رده و هه‌م ئی رۆشه‌نبیر، به‌رپرسیارن بۆ هه‌ول‌دانین مه‌زن ژبۆ کو ناشتبه‌ونا مه‌یا نه‌ته‌وی به‌یته‌ چیکرن. ژبۆ چببونه‌ وی ئی، لیکتیکه‌هشتنه‌کا دروست دڤیت. پێویسته‌ لیکۆلینی‌ن کویر و دروست به‌یته‌ کرن کو چه‌وا ل جه‌ئ خۆ نه‌مین و هه‌ر پێشکه‌بچن،

ئه‌وه‌ بویه‌ره‌کی بینن، یان ئی بویه‌ره‌کی چیکه‌ن و سۆزا خه‌لکی بۆ لای خۆ راکیشن و هانبه‌دن ل دژی ڤان بویه‌ران نه‌رازببونه‌ خۆ ده‌ربێخن ب ئارمانجا زیده‌کرنا کیشین جفاکی و تیکدانا ناشتی و نارامیی. ئه‌ڤ کریاره‌ ئه‌گه‌ر نه‌ چیکری‌ن ده‌ستین ده‌رفه‌ژین، لێ خزمه‌تا وان که‌س و لایه‌نان دکه‌ن کو دۆژمینی هه‌بوونا هه‌ر ستاتۆیه‌کا کوردینه. له‌وما مرۆڤ نه‌شیت ڤی گومان‌ئ نه‌دانیت سه‌ر ئه‌ڤان چیکری نه‌بن و بۆ هندی نه‌هاتنه‌ ریکخستن دویه‌ره‌کی پێخه‌ ناڤ گه‌لی کورد.

ده‌یته‌ گۆتن کو هه‌بوونا ئۆپۆزسیون‌ئ و پارتین سیاسی یین جودا جودا چه‌پ و راست... هتد، ئه‌وی چه‌ندی نیشان دده‌ت کو کومه‌لگه‌هه‌کا ساخه‌م هه‌یه ژلایین سیاسی ڤه و وه‌رگرتنا بیرورایا مله‌تین دی نه‌خاسمه‌ سیاسی کاره‌کی خراب نینه، ئه‌گه‌ر ده‌ره‌ژه‌وه‌ندی گشتی دا بن و چ هزری‌ن خرابکه‌ر نه‌بن بۆ میناک د شه‌رپ داغش دا وه‌لاتین زله‌یزین جیهانی پێدڤیا خۆ ب ویره‌کی و قاره‌مانیا پێشمه‌رگه‌یان هه‌بوو، ل هه‌مان دهمدا پێدڤیا پێشمه‌رگه‌ی ب ته‌کنولوجیا وان وه‌لاتا بوو، هه‌ردوو‌یان ئیکودو ته‌مام دکر دناڤ شه‌ردا، هه‌ر ئه‌ڤ هه‌ڤکاریه‌ بۆ ئه‌گه‌ری سه‌رکه‌فتنی. د بێڤه‌دانین شه‌ریدا وان نشان ب خاچا مه‌سیح دوعا دکر، کوردا بنڤیژا خۆ دکر، ناشبونه‌ڤه‌یا شارستانیه‌تا بۆ که‌لتوران پێدڤی و گه‌ره‌که‌.

ده‌باره‌ی راستین تونده‌رو ئه‌ڤین دۆژماتی‌ن ل رپیا ده‌زگه‌هین تایینی دا دژی باوه‌ری‌ن دی رادوه‌ستن، دبنه‌ ئه‌گه‌ری‌ن زیندانه‌کا ڤه‌کری بۆ کۆمه‌لگه‌هی، دڤیت ئه‌ڤ چنده‌ به‌یته‌ زاین هه‌ر کاره‌کی کارڤه‌دانه‌کا توند هه‌یه ژلایین تایینی ڤه و ئازادیا وان به‌یته‌ کونترول کرن ل پاشه‌روژی دا هیرشی بینته سه‌ر جه‌ئ پیرۆزین مه‌، ئیدی مزگه‌فت و که‌ساتین

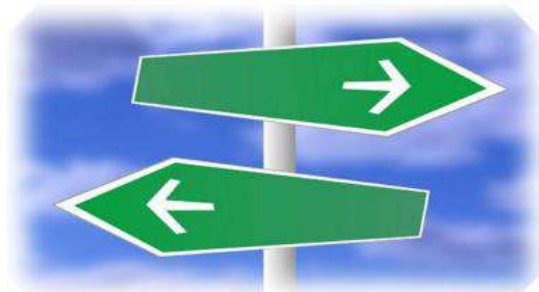
مىناك، ئەم دىنننن ژ لايى كەسەكى فە لسەر شاشا تەلەفزيۇنى، رۇژنامەيەكى يان سۇشال مېديايى، بابەتەكى گىرنگ دەيتە ئازراندىن. لايەنگرىن وى كەسى يان وى سياسەتتى، بى كۆ بچنە دناقەرۇكا وى دا و تىبگەھن، ئىكسەر حوكمى لسەر ددەن، يان

ب نەگەتيف، يان پۇزەتيف. بى كۆ تىبگەھن، يان پەسنان يان گۇتتىن سفق و دەرقەي رەوشتى لسەر دكەن. پىرانيا قان كەسان نە ژ دىر ونە ژ نىزىك ناقەرۇكا بابەتتى ھاتىە وەشاندىن نەخاندىە يان گوھدارى نەكرىە، تەنھا گۇتتىن خۇ لسەر جورى تىكەلى ودىتن وسۇزا خۇ لسەر كەسى خۇدانى پەيامى ددەت ونە ناقەرۇكا بابەتى. جورە كەسەكى دى ژى ژ جورى بالندى تۆتى نە و تەنھا گۇتتىن ھەيى فەدگىرنەفە. مەرچى سەرەتا شيانا دىتتا مرۇقى يە؛ واتا، پىويستە تو خواندەكارەكى باش بى، لى بکۆلى، بچى ناف ھوپرھوپىرک و ووردهكارىان دا. مەرچى دوويى، ئۇبجەكتيف بوونا مرۇقى يە؛ واتە، ژبو دىتن و تىگەھشتەنەكا باش، تىتتى تو لى تەماشە دكەي يان دخوينى ب خۇ چاوايە پىويستە تو وەسا بىنى، ئانكۆ وەكى ئەو بخۆ. ئەگەر تو ژ پشت بەرچاقكەكا رەش تەماشە بکەي، تو نەشىي زانىارىەكا دروست دەربارەي وى بزانى. ھەرۋەسا ئەگەر تو ژ پشت بەرچاقكەكا رەنگىن تەماشە بکەي، جارەكا دىتر تو ئارمانجا خۇ تىكەدەي و بقى

بىي كۆ كارفەدانىن توندوتىژ ھەبن. پىدقىە روشەنىير و مامۇستا و زانا و دەروناس وجفاكناس و سياسەتمەدارىن مە ب زانست و فەلسەفە و زانستيا رەوشتى ھەردەم د وى ھەولدانى دا بن، داکو راستپارىزان بىنن سەر باۋەريا بزاقەكا سەقامگىر و بکەنە لايەنگرىن گۇرانكارىين ولات و كۆمەلگەھا مە پىدقى پى ھەي. پىدقىە ئەم چەپگران ژى بىنن سەر وى باۋەريى كۆ گۇھوپرىن دقىت مسۇگەر د بەرژەۋەندىا ولات و نەتەۋە دا بىت و ھەر رىفورمەك و بزاقەك ژى د چارچوقى ولات و نەتەۋە دا خودان ئارمانج بىت. ئەگەر بزاقا تە بو ئەگەر پادەستكرنا ئاھا وەلات بو دوژمنان و خەلكى تە ئازادىا خۇ بەرزەكر و بندەست ما و ھەمى دەستكەفتىن خۇ لدەست دان... ب چ پامانەكى تو ناقى خۇ دكەيە شۇرەشگىر و بزاقا خۇ بنافكەي شۇرەش، نەخۇشەيەكا دەرونيەو خوكوژى ونە تىتەكى دى. ئەو لايەن و تاكە كەسىن كۆ ژ چ تىتەكى رازى نابن، دقىت تىبگەھن كۆ پىدقىە بىتاتى جفاكا مە بىتە پاراستن و ئەم خۇ دوير بگرىن ژ ھەر ھۆكارەكى ھشك كو بەر ب ناقارەكى توندوتىژ دبەت.

پارقەبوون لسەر دو بەرەيان

بابەتەكى دى پەيوەندىدار ب قى پرسى ئەۋە، خەلكى مە لسەر دو بەرەيان پارقەبوويە: يان لايەنگرە، يان دژبەرە. پشكا نافيىن تىدا نىنە. بو

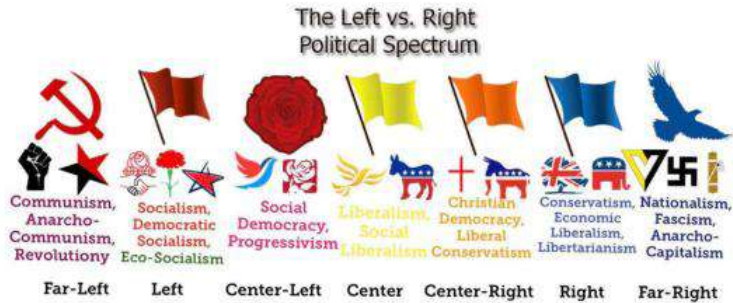
پارچه بوونئ ټيکگرتنا نه ته وې دکه فته ناف وارېن زه حمهت و زورېي دا. ل بهرامبهر وې ژي دوژمن وهک مارېن نيچيرئ هه ردهم لناف که مينئ دايه بهرامبهر هر لاوازيه کئ، يان چيونا دهرزه کئ دناف ټيکگرتنا نه ته وې دا و نه و ل مه نابوريت و دئ زيده تر که ته پارچه و قه د قه د که ت وب سه ناهي ده ست دانه سر.

نه فه مه ترسيه کا گلهک مه زنه و دده ته ديارکرن کو هه رچند د ناف کو مه لگه هئ دا بزاقه کا سياسي هه بيت، به لئ پيشيا خو نابينيت، هه دارا تشته کي ناکه ت ژ بلي خو. وه هر که سهک دزانيت کو نه چه زين ملله تئ کورد ده شيارن و ژهر چار لايه نان چاقه پري روخاندنا هه بوونا مه نه. ل بهرامبهر وان وهک به رگريا ولات، ټيکگرتنا نه ته وې واتا نه نه و ټيکگرتنه کو هر نه ندماهک لايه نگري تاکه پارته کئ بيت، به روفاژي وئ،

ټيکگرتنا پارتين جودا واتاداره. ټيکگرتن، نه ټيکگرتنا هزه کئ يه، به لکو ټيکگرتنا گلهک هزر و بوچوونين جودايه. پيدفيا نه ته وې ب پارتين جودا هه يه، به لئ هر پارتهک ژي پيدفي ب چارچوفا خويا نه ته وې هه يه. هر کومه لهک پيدفي ب هه فرکيا سياسي هه يه. نه گهر هه فرکيا سياسي نه بيت، کو مه لگه هه وه کو نافه کا هر پراوه ستايي لئ دمينيت و بدريژاها ده مي گه ني دبيت. به لئ نه گهر هه فرکيا سياسي نه هه فرکيه کا د چارچوفا نه ته وې و ټيکگرتنئ دا بيت و هر په سنا چاف کو رانه يا که س و لايه تين رهوتئ خو بکه ت و ژلايئ دي دا هر دژبه ريه کا چاف کو رانه يا رکابه رين خو بکه ت، نه فه تاريوونه کا سه خت په يدا دکه ت دناف کو مه لگه هئ دا و دبته نه گهرئ دژواري و

تاوایي، تشتی سهره تايي ټيکدچيت، زانابوونا دروست، نانکو راستيه. هه روه سا، بشي تاوایي بي بهرپرسيا ري بکاريئانا ئالاف و ئامرازين راگه هاندين و دانوستاندنئ وتورين کو مه لايه تينئ ژي دکه فنه خانا ئازاوه وتيکدانا ئاشتيا جفاکي دا (نه ف کريارا نه ته ندروست پينگاف پينگاف دوبره کيئ دروست دکه ت و پاشان دهربازي ناف مملانه يه کا زفر و توندوتيز دبيت و دهرنه نجام دبته شه ري نافخو).

فهرت و چاره سهری:

ل نه نجام ديار دبیت سئ بهرپين هه ين کو کاربگه رن د گوره پانا سياسي و سايکولوژيا جفاکي دا: يان چه پگريا راديکال، يان راستره ويا توند، يانژي که سايه تي و لايه تين کو بهرپين وان نه دياره. به لئ پشکا ميانره وپي نافه ندي نينه، نه گهر هه بيت ژي که لهک لاوازه. نه ف ديمه نه ژي نشان دده ت کو د کو مه لگه ها مه دا هزر و بيرين نه ته وې ل دويف زانست وپيوه رين نه ته وپوونئ لاوازه، نه به س تاکه که س تا راده په کي تيگه ها روه شهبير و کادرو و گلهک پارتين سياسي ژي ل واري هزري و په فتاري نه ل ناستن هزر و بيرا نه ته وې نه. هر جفاکه نه گهر بهرژوه نديا ده فها خو يان زارافي خو يان عه شيره تا خو يان ژي دين و مه زه بي خو بلندتر سهر بهرژوه نديا نه ته وې گرت ل نه نجامئ فن

توندوتیژی د نای جفاکی دا. ئەفە مه‌ترسیه‌که ژ مه‌ترسین هه‌ری مه‌زن ل پێشیا نه‌تەوا کورد دا. ب تابه‌تی دئه‌فی ده‌می هه‌ستیار ملله‌تی کورد ژ چار لایه‌نان فه‌ ل ژێر مه‌ترسین نه‌، پێدقی ب ئیکگرته‌کا راستن ئەم وه‌کی پێدقی مرۆف بو ئاف و ئوکسجین.

کوردستانیا پێدقی خۆ بجفاکه‌ک تۆله‌رانسه‌:

هه‌ر ژ که‌فندا جیاوازی به‌می ره‌نگین خو و جوړین خۆ بوویه ئەگه‌رین ناکوکیان، چونکه مرۆف نه‌خودانین هه‌مان بیروباوه‌رانه و هه‌مان ده‌مدا نه‌ ئیک په‌نگ و یه‌ک زمان ژ و ئیک نه‌ته‌وه. ده‌ما مرۆف نه‌شیای فنی جوداهیی وه‌ک راستیه‌ک بینه‌ت و سه‌رده‌هه‌یی لگه‌ل بکه‌ت، ئەف ناکوکیانه‌ دبه‌ ئەگه‌رین به‌ره‌یین جودا و هه‌فدژ، هه‌ر به‌ره‌یه‌ک بزافا هه‌لاندا به‌ره‌یی به‌رامبه‌ر خۆ دناف خودا دکه‌ت، ئەگه‌ر نه‌شیا دئ هه‌ولا بن ده‌ستکرن و ته‌په‌سه‌رکرنای که‌ت و هه‌روه‌سا دئ هه‌ول ده‌ت هه‌می نه‌رازبوونین هه‌یی کپ که‌ت و ژناف به‌ت. له‌وما ژبونا ئەف چه‌ندا ل سه‌ری دیارکری روی نه‌ده‌ت پێدقی کوردستان ب جفاکه‌ک تۆله‌رانسه‌ داکو بشین سه‌رباری بیرو باوه‌رو په‌نگ و ده‌نگین جودا ب ناشتی پێکفه‌ بژین.

به‌یته وه‌رگه‌رین، فره‌نسا و بریتانیا، کو راسته‌وه‌ین میانره‌و لگه‌ل چه‌په‌گه‌رین میانره‌و پێکفه‌ کاردکه‌ن. رپیا دروست بو پێشکه‌فتنا جفاکی ئەوه. به‌لی ژ وان پارتان هه‌ر ئیک ژ ئەوان به‌یته سه‌ر ده‌سه‌لاتن، نه‌ دیموکراسی تیکدچیت، نه‌ ژ پێشکه‌فتن رادوه‌ستیت. هه‌روه‌سا نه‌ژی پارتا هاتیه سه‌ر ده‌سه‌لات، مافین هه‌زی و ژیان یین پارتا تۆپۆزیسیونی قه‌ده‌غه دکه‌ت. ژبه‌رکو ئەف ناکوکیا هه‌ز و بۆچونین جودا، وه‌ک رپ په‌وا پێشکه‌فتنی یا کۆمه‌لگه‌هی سوود ژ ده‌یته وه‌رگه‌رتن. د هه‌مان ده‌مدا به‌یته و ناشتی و ژیانه‌کا پێشکه‌فتی دئ هه‌یته ته‌رخان کرن بو پێشکه‌فتی پێشبه‌ری خه‌لکین دی به‌یته کرن کو جیهان لسه‌ر ئەفی، کو دنیا لسه‌ر فنی پێشکه‌فتنی مه‌ نه‌چار بیتن بیته هاریکار و پشته‌فان و بقی ناوایی بشین داخاز و ئارمانجین نه‌ته‌وی ل ده‌ره‌نجامی هه‌زیوون و ئیکه‌تین به‌ده‌سته‌فه بینین. دقیت ملله‌تی کورد

به‌خته‌وه‌ری و ئارامی گه‌ردایی سازانا سیاسیه‌ وه‌ره‌بۆرا کوردستان فنی تاقیکرنی په‌سه‌ند دکه‌ت:

ئەگه‌ر سه‌ره‌بۆرا فان دوو وه‌لاتین ئەوه‌روپی بو میناک

مېژۇبى دەرباس دېن. ھەمى ھىزەك ھەول ددەت ئىككىگرتنا خۇ دروست بىكەت، داکۇ تىككەنەچىت. ژبۇ بەرسقەكا راست بەھىتە دان لەرامبەر قى قۇناغى، مەرجى سەرەتايى ئىككىگرتنا نەتەويە. بەلى نەھىتە ژبىر كرن كۇ ناكۇكى تىشكەن ئىشكەن سىروشتى يە و بنگەھى ژيانى و پىشكەفتنا ژيانى بتنى ب ناكۇكيان چىدبىت د قى خالى دا.

پرسەكا گرنگ:

لدوماھىي پرسا گرنگ دەھىتە پىش ئەو: ئايا مللەت دشىت ئەقان ناكۇكيان بىكەتە ھۆكارى زىندىيوون و پىشكەفتنى، يان شىاننن وەسا بەھىنە ئارستە دكرن كو ئەو ناكۇكى بىنە ھۆكارىن نافچوونا مللەتى؟ ئەگەر ناكۇكىين سىروشتى بوون ئەگەر كو توندوتىژى بىكەقتە نابقەرا پارت و لايەن و تاكەكەسىن كۆمەلگەھى دا، ئەقە دبىتە كارەساتا دوماھىي. بەلى ئەگەر ھەمى لايەن و پارت و تاكەكەسان قان ناكۇكيان بىكەنە بنگەھى پىشقەبرن و زىندىكرنا كۆمەلگەھا خۇ، وى دەمى دقنى قۇناغا مەترسداريا جىھانى دا، مللەت دشىت خۇ بگەھىنە ئاستەكن وەسا بەختەوەر و ئارام، چ جارن د مېژوويى دا نەھاتىە دىتن. ئەقەژى دگەل سازانەكا سىاسى و جفاكى مومكەنە كو دى بىتە ئەگەرەك بۇ داھاتوبەكن رەوشەن و باش.

گەلەك ھەستىار بىت كۇ سىستەمى دەزگەھىن لەشكرى و ئەولەكارى و كۆمەلگەھى نەكەقنە دژبەرى جفاكى. بەرۇقفاژى وى، كارى خو راست بىكەن و ھەرد خزمەتا پىشكەفتن وپاراستن وئاراميا خەلك و وەلات دا بن.

چەرخى دنيايى بەردەوام د پرۇسەيا گۆھۆرىنى دايە و چاقەرى كەسەكى ناكەت. پىرۇپەوا وى چەرخى ناھىتە راوہستاندن. ئەگەر تەماشەيى مېژوويى بەھىتە كرن دەھىتە دىتن، كۇچ جفاك وەكى خو نەمايە و ھەر ھاتىە گۆھۆرىن. ئەف گۇرانكارىانە ئەگەر ب زانابوون و تىگەھشتن بىتن، بووينە ئەگەرىن پىشكەفتنىن وان وەلاتان. لى ئەگەر تىگەھشتن و زانابوون نەبوويە، ئەف گۇرانكارىانە بووينە ھۆكارى كوشتن و ژناقچوونى. ھەرەسا، ئەگەر ھەر مللەتەك خو بتنى بىنىت و تەنھا مە خۇ پى پەسەند بىتن تەماشەي جىھانا دەرووبەر و دەرقە بىكەين، دى بەر ب فاشىزم و نازىيەت قە چىن كو دو سەربوورىن ھەرە تراژىدىين مرۇقاتىن نە. لەوما دقۇت پەسەندا ئەتىكى، دىنى، مەزھەبى، شارستانى و كەلتور و باوهرىن بەھىتە جوداكرن، ئەف چەندە دبىتە ئەگەرا پىشتەفانى و سوز و لايەنگرىا خەلكەكى ژۇر بو دۇزا مە و دەستخستنا مافىن خويىن رەوا، و وان بىكەينە ئەگەرىن پىشكەفتنا خۇ. د جىھانى و ب تايەتى ھەرىما رۇژھەلاتا ناقەراست دا، ھەمى ھىز و نەتەو و كەلتور ژ قۇناغەكا گەلەك ھەستىارىا

دەھمەن

يەكسانى دناف ھەمى كەسان كو ئەقە دبىتە ئەگەرى ئالوزبوونا بارودوخن مللەتان، قان جوويىس، حرکە اليسار الرادىكالى ۱۹۹۰-۲۰۰۵-۱۹۵۰. (۳) چەرخى رىنساس Renaissance: ژ سالا ۱۶۰۰-۱۳۰۰ ئوروبا بخوقە گرتىوو و ژ وەلاتى اىتالىا دەستىن كرىە و ھەمى بوارىن ژيانى گرتىە، كمال مظهر احمد، النهضة، بغداد، ۱۹۷۵.

(۱) توندروويا راست: ئەف پارتە داخازا بكارىنانا چەكى و ھىزى دكەن و رولىن وان پىشتى رووخاندنا تىكەتيا سوفىت بەرز بوويە و ھاتنا پەناپەرا بو وەلاتىن ئورويى، نىبل شىبىب اليمىن المتطرف و مستقبل المسلمين فى اوربا، المانيا، ۲۰۱۲، ص ۳۱. (۲) چەپىن رادىكال: ل وەلاتىن فەرەنسا دەرکەتىنە پىشتى شورەشا فەرەنسى نافىن وان ژ جەن روينىشتنا وان ھاتىە ل لايى چەپىن ل ژۇرا كونگرا داخازىن وان

ناریشا کوردا د میژوو و سیاسه‌تا نویرسی (رۆسیا) دا

نقیسینا: لیۆنید ئیسیایف، 23 تەباخا 2018

تەرجمه‌کرن ژ عەرەبی: حەمیدی بامەرنی

بارزانینی نەمر ل کرمیلین دگەل خروتشوف سەروکتی ئیکەتیا سوڤییتی ل سالا 1900ی

رۆسیا بەرژەوه‌ندیت خۆییت ستراتیجی دگەل ئیرانی و ترکی ددانیتە پیش چاڤیت خۆ هەکو سەرەدەری
دگەل پرسیا کوردی دگەت، ئەوا ژێ پیکەری کوردی ژ دەسپیکە چەرخێ نازدی حەتا نۆکە بۆ مۆسکو وەکی
کریارەکا ناڤنجی د سیاسەتا رۆسیا دا مایە.

تیکەلیت کوردی - رۆسی مان مشخانە کرییت هەڤسەنگییت مۆسکو ل رۆژەلاتن ناڤین (نەنجەزیرە)

چاخێ نیپەراتۆریەتی: هەيامی چیکرنا تیکەلیت ناڤەینی

(ئۆسمانی) ل دووماهیا چەرخێ هەژدی و دەسپیکە
چەرخێ بیستی، ئو تیکەلیت ئیکێ ل ناڤەرا رۆسیا
و کوردا ڤەرژا ئیزیکبونا کریاریت لەشکەری بوو ژ

دەسپیکە میژوو یا تیکەلیت راستەراست ل ناڤەرا رۆسیا
و خەلکی کوردستانێ ڤەدگەپیتە هەيامی شەرپت
رۆسی - ئیرانی (فارسی) و شەرپت رۆسی - ترکی

عه‌ر‌د‌ی‌ت کورد ل‌ی د‌نا‌ک‌نج‌ی. پاش‌ی گه‌له‌ک نه‌فه‌ک‌ی‌شا و به‌رده‌ف‌ک‌ی‌ت ئ‌ی‌م‌ب‌ر‌ات‌و‌ری‌ا ر‌و‌سی با‌زا ت‌ی‌که‌ل‌ی‌ی‌ت خ‌و د‌گه‌ل دان‌و‌س‌تان‌که‌ر‌ی‌ت کورد ل هه‌ی‌ام‌ی 1804 - 1805 ئ‌ی ک‌ی‌م‌ک‌ر و ب ره‌نگه‌ک‌ئ س‌ه‌ر‌پ‌ش‌ک ل‌س‌ه‌ر ب‌ز‌ا‌ف‌ی‌ت ب‌ی‌ت‌ا‌ل‌ی‌ک‌ر‌نا کورد‌ا د شه‌ره‌ن‌ی‌خ‌ی‌ت ر‌و‌سی - فارسی و ر‌و‌سی - تر‌ک‌ی‌دا هات‌نه فه‌ر‌ی‌ن(1).

ز‌ی‌ده‌بار‌ی ت‌ش‌ت‌ئ هات‌ئ، ه‌ن‌د‌ی‌که پ‌و‌ی‌ته‌پ‌ی‌ک‌ر‌نا ر‌و‌سیا بو‌و ب کورد‌ا

فه‌ر‌ی‌ژ‌ا و‌ئ ر‌اس‌ت‌ی‌ئ بو‌و، ک‌و خ‌ه‌ل‌ک‌ئ ده‌فه‌ر‌ی‌ت کورد‌ا د‌د‌ی‌ت ی‌ئ د ن‌ا‌ف ت‌خ‌و‌ی‌ی‌ت وان هه‌ر‌ی‌م‌ادا د‌ژ‌ی‌ن، ی‌ی‌ت ئ‌ی‌م‌ب‌ر‌ات‌و‌ری‌ا ر‌و‌سی ده‌س‌ت دان‌ایه‌س‌ه‌ر(2). ف‌ی‌جا د‌ی‌ت‌نا ر‌و‌سی بو‌و و‌ئ ده‌فه‌ر‌ئ ب پ‌لا ت‌ی‌ک‌ئ ل‌س‌ه‌ر د‌ی‌ت‌نه‌کا س‌تر‌ا‌ت‌ی‌ج‌یا له‌ش‌ک‌ه‌ری هات‌بو‌و ن‌ا‌ف‌ا‌ک‌رن ک‌و وه‌سا د‌گ‌ر‌ی‌ت، هه‌که ده‌س‌ت دان‌اس‌ه‌ر و‌ی‌ر‌ئ د‌ئ ب ک‌ر‌ی‌ار بان‌د‌ورا ر‌وس‌ی ل‌س‌ه‌ر هه‌م‌ی ده‌فه‌را ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ات‌ئ ن‌ا‌ف‌ی‌ن م‌س‌و‌گه‌ر‌ک‌ه‌ت. ژ ل‌ایه‌ک‌ئ د‌ی‌قه، و‌ئ ده‌فه‌ر‌ئ نو‌ی‌نه‌ری‌ا ج‌ه‌ه‌ک‌ئ پ‌ی‌ش‌ک‌ه‌ف‌ت‌ی ل ن‌ا‌ف و‌ئ «عه‌ر‌د‌ئ دو‌ژ‌م‌نی د‌ک‌ر، ی‌ئ ژ‌ئ گه‌ف‌ی‌ت به‌رده‌وام ده‌هات‌نه س‌ه‌ر ده‌فه‌ر‌ی‌ت ر‌و‌سی ل قه‌ف‌ق‌اس‌یا ژ ل‌ای‌ئ تر‌کا و وه‌ل‌ات‌ئ فار‌س‌ا‌فه، ی‌ی‌ت ک‌و ه‌ی‌نگ‌ی گه‌له‌ک ت‌ی‌ه‌ن‌ی‌ی‌ت تو‌لفه‌ک‌رن‌ئ، هه‌روه‌سا ژ ئ‌ی‌نگ‌ل‌ته‌را و پاش‌ی پ‌ش‌ت‌ی ه‌ی‌نگ‌ی ژ ل‌ای‌ئ ئه‌ل‌م‌ان‌یا ژ‌ی‌قه، ک‌و ئه‌و هه‌ر‌د‌و د‌ی‌ار‌ت‌ر‌ی‌ن هه‌ف‌ر‌ک‌ی‌ت ر‌و‌سی بو‌ون ل ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ات‌ئ ن‌ا‌ف‌ی‌ن. به‌ل‌ئ پ‌ا د‌گه‌ل ه‌ن‌د‌ئ ژ‌ی، ت‌ق‌یا نه‌ه‌ی‌ته ژ‌ی‌ب‌ر‌ک‌رن، ت‌ی‌که‌ل‌ی‌ی‌ت د‌گه‌ل کورد‌ا ب پ‌لا ت‌ی‌ک‌ئ نه‌که‌ف‌ت‌بو‌ونه س‌ه‌ر ئه‌جه‌ن‌د‌ای‌ا س‌ی‌اس‌ه‌تا ده‌ر‌فه‌ یا ر‌و‌سی ل چه‌ر‌خ‌ئ ن‌از‌د‌ئ، ک‌و به‌ر‌ئ هه‌م‌ی دا‌هات‌ی‌ئ ح‌ک‌و‌مه‌تا قه‌ی‌س‌ه‌ری، ب پ‌لا ت‌ی‌ک‌ئ، دا‌بو‌و پ‌ش‌ته‌ف‌ان‌یا ج‌ف‌ا‌ک‌ی‌ت س‌لا‌ف‌ی ل ئه‌و‌ر‌و‌پ‌ا ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ات‌ئ. ئ‌و ی‌ا دو‌ی‌ئ، چ‌ن‌ک‌ی ئه‌ناد‌ولا ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ات‌ئ، ل هه‌ی‌ام‌ی چه‌ر‌خ‌ی‌ت ن‌ا‌ف‌ی‌ن، ج‌ه‌ئ پ‌و‌ی‌ته‌پ‌ی‌ک‌ر‌نا ر‌و‌سی بو‌و، ژ‌به‌ر ر‌اس‌ت‌یا هه‌بو‌ونه‌کا به‌ر‌ف‌ره‌ها به‌رده‌ف‌ک‌ی‌ت ده‌وله‌ت‌ی‌ت فه‌ل‌ان‌ی‌ئ، نه‌خ‌اس‌مه ئه‌ر‌مه‌نا، ل‌س‌ه‌ر عه‌ر‌د‌ئ و‌ئ. ف‌ی‌جا ب ف‌ی ره‌نگ‌ی،

ت‌ی‌که‌ل‌ی‌ی‌ت ر‌و‌سی-کورد‌ی ژ ب‌ی‌ات‌دا د‌گه‌ل گ‌و‌ه‌و‌ر‌ی‌نا ک‌او‌دان‌ی‌ت مه‌ی‌دان‌ی ده‌هات‌نه گ‌و‌ه‌و‌ر‌ی‌ن، پاش‌ی به‌ر‌به‌ره که‌ته س‌ه‌ر ره‌نگ‌ئ ه‌ار‌ی‌ک‌اری‌ا دو‌م ک‌ور‌ت، با‌ه‌را پ‌ی‌ت‌ر‌ئ ل وه‌خ‌ت‌ی‌ت شه‌را.

د عه‌ی‌نی وه‌خ‌ت‌دا، ئ‌و ب چ‌ا‌ف‌دا‌گ‌ی‌ر‌ان‌ئ ژ و‌ئ ر‌اس‌ت‌یا ک‌و شه‌ر‌ی‌ت ر‌و‌سی - تر‌ک‌ی و ر‌و‌سی - فارسی ده‌ور د په‌ی‌دا‌بو‌ونا ل‌ق‌ی‌ن‌ی‌ت وه‌لا‌ت‌پ‌ار‌ی‌ز‌ی ی‌ی‌ت ن‌از‌اد‌ی‌خ‌از‌ی‌ت کورد‌ادا هه‌بو‌و، ف‌ی‌جا ئه‌و ش‌ک‌ه‌س‌ت‌نا پ‌ش‌ت‌ی شه‌ر‌ی‌ت ر‌و‌سی - تر‌ک‌ی ل چه‌ر‌خ‌ئ ن‌از‌د‌ئ ح‌ک‌و‌مه‌تا مه‌ر‌که‌ز‌یا تر‌ک‌ی هه‌ف‌ر‌و‌ی‌ش‌بو‌وی، ده‌ور د چ‌ی‌ک‌ر‌نا و‌ی ش‌ک‌ل‌ئ ئ‌ی‌م‌ب‌ر‌ات‌و‌ری‌ا ر‌و‌س‌ی‌دا هه‌بو‌و ی‌ا ت‌ی‌را وه‌سا ده‌هات‌ه د‌ی‌ن ک‌و ب ر‌ز‌گ‌ار‌ک‌ر‌نا کورد‌ا ر‌اب‌و‌ی‌ه، ک‌و چه‌ند چه‌ر‌خ‌ی‌ت در‌ی‌ژ‌بو‌و ل تر‌ک‌ی وه‌کی د‌ی‌فه‌ل‌ان‌ک‌ی‌ت باب‌ول‌ع‌الی م‌ای‌ن، هه‌که خ‌و به‌س ب‌ن‌ا‌ف‌ی ژ‌ی ی‌ی‌ت. ئه‌فه و د‌ژ‌ات‌یا کورد‌ا (بو‌و ح‌ک‌و‌مه‌تا مه‌ر‌که‌ز‌ی ی‌ا تر‌ک‌ی) ر‌ی‌دا ر‌و‌سیا کورد‌ا پ‌ش‌ک‌د‌اری ک‌ر‌ی‌ار‌ی‌ت هه‌ف‌ش‌ک‌ی‌ت شه‌ر‌ی ل د‌ژ‌ی تر‌کا ب‌که‌ت، به‌ل‌ئ ئه‌و وه‌کی هه‌ف‌س‌و‌ژ‌ی‌ت به‌روه‌خ‌ت ل وه‌خ‌ت‌ئ ت‌ی‌ر‌ی‌ش‌ی‌ت به‌رده‌وام‌ی‌ت له‌ش‌ک‌ه‌ری ده‌هات‌نه دان‌ان. ل‌ئ د‌گه‌ل ه‌ن‌د‌ئ ژ‌ی، ب‌ی‌ک‌ول‌ی‌ت س‌ه‌ر‌ک‌ی‌ش‌ی‌ت س‌ه‌ر‌ه‌ل‌دان‌ی‌ت کورد‌ا، ی‌ی‌ت ن‌ار‌مان‌ج ژ‌ئ خ‌و گه‌ه‌ان‌د‌نا ر‌و‌سیا بو‌و دا ه‌ار‌ی‌ک‌اری‌ه‌ک ژ‌ئ ده‌س‌ت‌به‌ک‌ه‌ف‌ی‌ت، د‌ی‌ار‌بو‌و ک‌و ل دو‌ی‌ما‌ه‌یا ر‌ئ د‌ب‌ئ بان‌د‌ور‌بو‌ون.

س‌ه‌ر‌ه‌ل‌دان‌ا کورد‌ا ی‌ا ل س‌ال‌ا 1880 ئ‌ب س‌ه‌ر‌فه‌گ‌ی‌ر‌یا س‌ه‌ر‌ک‌ی‌ش‌ئ د‌ی‌ن‌ی ی‌ئ ده‌س‌ت‌ئ و‌ی گه‌له‌ک در‌ی‌ژ، ش‌ی‌خ ع‌وبه‌ی‌د‌ول‌ای، قه‌وم‌ی به‌رده‌ف‌ک‌یا د‌ی‌ار‌ت‌ر‌ی‌ن م‌ی‌نا‌کا ز‌ی‌ن‌دی ی‌ا ف‌ئ یه‌ک‌ئ د‌که‌ت. ک‌وم‌بو‌ونا مه‌ز‌ن‌ی‌ت کورد‌ا ئه‌وا ل

تېكەلىيىت ئويرسى-ئۆسمانى و ئويرسى-ئيرانى پېكفە
ژى چىيىبا.

دويقە لائىكەت سۆفەتتى

دويماييا شەرى ئىككى يىن دىيائى و د دويقراھاتنا
شۆرەشا ئويرسى بەرى سەمتا سىياسەتا كوردا گوھۆرى،
چىكى ل سالىت ئىككى ژ ژىي ئىكەتيا سۆفەتتى،
حەزىرنا ئافىكرا تىكەليا دگەل تىكى گەلەك فەرتىر ژ
پشتەفانىكرا بزافىت جودابوونى يىت كوردا دھاتە
دىت(۷).

پشتى شەرى دىيائى يىن دويى تىكەلىيىت كوردا
و سۆفەتتى پالدانەكا نوى يا دژوار كەتتى و ئەو
ژى يا ب بزافا مەلا مستەفائىن بارزانىقە گرئىداي
بوو. ئەو ھەيامەكئ وەسا بوو كو دىياندايە نائى
«ھەيامى زېرىنى تىكەلىيىت سۆفەتتى دگەل كوردا
لىن بھىتە كرن. ل سالا ۱۹۴۶ئى، ھىزىت كوردا
يىت سەر ب مەلا مستەفائىن بارزانىقە ژ تخويىت
ئيرانى و سۆفەتتى دەر بازبوون و پاشى دەسھافىتىن
لبن چاقدىريا دەزگەھىت تەناھىيى يىت حكومەتا
سۆفەتتى مەشقىت لەشكەرى كرن. ئەفە بەرامبەرى
ھارىكرا ئىخستنا حكومەتا نورى سەئىدى ل ئىراقى
بوو. باوەر پىكەرى كومىتا مەركەزىا پارتا كۆمۇنىستا
سۆفەتتى (مىخائىل سۆسولوف)ى سوزا ھارىكارىيى
دا كو كۆمارەكا كوردى ل خالا قىكەكەتتا تخويىت
ھەقىقىت دەولەتتى تىكى و سوريى و ئىراق
و ئيرانى چىيىت(۸). بەلى پا ئەو سوز نەھاتە
بجىكرن.

پشتى كودەتايلا لەشكەرى ل ۱۴ تىرمەھا ۱۹۵۸ئى
ل بەغدا چىيووى، جەنەرال عەبدلەكەرىم قاسم
ھاتە سەر كورسىا حوكمى ئىراقى و لسەر سىياسەتا
نيزىكبوونا بەرىف ئىكەتيا سۆفەتتى چوو و ئەو
بوو ئەگەر كو زىجىرەكا ھەفالبەندىا دگەل بھىتە
گرئىدان. پاشى قاسمى بىر پارا چەككەنەفەيا لەشكەرى
ئىراقى دا و ل پايوزا ۱۹۵۹ئى، ھۆمارەكا پىكھاتنا دگەل

بەرى شۆرەشى بووى و بىراردى مىرگەھەكا خۆسەر
يا كوردى چىكەن، دا رىيا كوردىت تىكى و ئيرانى
فەكەن د نائى وىدا تىكبگرن، لدويىف پلانا كوردا وەسا
ھاتبوو دانان كو ئەو دەفەر بىتە دەفەرا ئۆتۆنۆمى
بۆ وان(كوردا)، بەلى يا بالكىشە كو خودائىت وى
ھەلىخستنى (مبادە)، يىت خۆ ھىلايە ب ھىفيا
ھارىكارىيىت رۆژنافايىقە، پىكولا وەرگرتنا پشتەفانبا
رۆسى كر ب رىكا خۆ گەھاندە قۆنسلۆ رۆسى
ل ئەرزەرۆمى، پاشى خۆ گەھاندە جھگرى قۆنسلۆ
بازىرى وانى(۳)، لى ھىنگى شىخ عوبەيدولاي گوت:
«باشترە ل رەخى شىرى بى شوينا دگەل رويىقى
بى(۴).

كورد لسەر خۆ شىرىنكرن لېر رۆسىا بەردەوامبوون
و زىرەفان دىيان ژ سالا ۱۹۰۵ئى وى گوھۆرىنى بىين
يا بزافا وەلاتپارىزيا كوردا لسەر عەردى ئۆسمانى
بەدست خۆ ئىخستى، ل دويمايىي وى چەندى ئىكا
ھند كر كورد بەرى پويتەپىكرا خۆ بەدەنە رۆسىا كو
يا ژ وانفە دى تىكەلەكە ل نائىھەرا نىكولاسنى دويى
و ملەتتى كورد پەيداكەن(۵). پاشى ئەو بوو ھۆمارەكا
سەركىشىت كوردا، يىن ژ ھەميا ديارتر ژى: كور حسىن
پاشا و شىخ عەبدولقەدىر بوون، داخازىكە پىشكىشى
رۆسىا كر و تىدا پىشنىاركربوو كو ھەمى كوردستانى
بىخەن بەر دەسھەلاتا رۆسى(۶).

بەلى خۆ ل وەختى شەرى ئىككى يىن دىيائى ژى،
دەسھەلاتا قەيسەرىت ئويرسى قەت رى نەددا چ
رەنگىت خۆسەرىا سىياسى، نە بەس بۆ كوردا، بەلكى
خۆ بۆ ئەرمەنا ژى؛ بەلكى وى ئىنەت ھەبوو ھەمى
رۆژھەلاتى ئەنادۆلى بسەر ئىمپەرتورىا ئويرسىقە
بەردەت. زىدەبارى وى راستىن كو ھۆمارەكا مەزنا
بەردەفكىت رىقەبەرىا قەيسەرى ب رەنگەكى باش
سەردەرى دگەل داخازىت كوردا دكر و داخازى
ھنارتە سانت پىتەرسبورگى پىخەمەت دەسھەئىنانا
پشتەفانىن، بەلى پا ھندىكە رىقەبەرىا قەيسەرى
بوو پىشنىخستنا تىكەلىيىت ئويرسى-كوردى پىدقى
نە دىت نەخاسمە كو چىدىت ئالۆزبوونەكا مەزنا

ه‌م‌ب‌ه‌ری ئ‌ا‌ر‌ی‌ش‌ی و‌ه‌ر‌گ‌رت، ک‌و ه‌ی‌ن‌گ‌ی پ‌و‌ی‌ت‌ه ب پ‌ی‌ش‌ی‌خ‌س‌ت‌ن‌ا ت‌ی‌ک‌ه‌ل‌ی‌ا د‌گ‌ه‌ل د‌ه‌س‌ه‌ل‌ا‌د‌ا‌ر‌ی‌ت ب‌ه‌غ‌دا د‌ک‌ر.

ئ‌و‌ی‌ر‌س‌ا‌ت‌ا ن‌و‌ی: ح‌ک‌و‌م‌ه‌ت‌ی‌ت ن‌و‌ی و ئ‌ا‌ل‌ا‌ق‌ی‌ت ک‌ه‌ق‌ن‌ی‌ت چ‌ا‌ر‌ه‌ک‌ر‌ن‌ی

پ‌ش‌ت‌ی ت‌ی‌ک‌ه‌ت‌ی‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ ه‌ه‌ر‌ف‌ت‌ی، س‌ی‌ا‌س‌ه‌ت‌ا ئ‌و‌ی‌ر‌س‌ی (ر‌وس‌ی‌ا) پ‌ا‌ش‌د‌ا‌چ‌و‌ون‌ه‌ک‌ا ب‌ه‌ر‌ک‌ه‌ف‌ت‌ی د‌ ر‌ا‌س‌ت‌ا پ‌و‌ی‌ت‌ه‌پ‌ی‌ک‌ر‌ن‌ا و‌ی ب د‌ه‌ف‌ه‌را ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ا‌ت‌ی ن‌ا‌ف‌ی‌ن ب ت‌ه‌ف‌ا‌ه‌ی و ب ر‌ه‌ن‌گ‌ه‌ک‌ی ن‌ه‌م‌ا‌ز‌ه‌ی‌ی ئ‌ا‌ر‌ی‌ش‌ا ک‌ور‌دا ک‌ه‌ف‌ت‌ی. ب‌ه‌ل‌ی پ‌ا، د‌گ‌ه‌ل ه‌ن‌د‌ی ژ‌ی، س‌ه‌ر‌ک‌ی‌ش‌ی‌ا ئ‌و‌ی‌ر‌س‌ی ه‌ه‌ر ل‌س‌ه‌ر و‌ان ئ‌ا‌ل‌ا‌ق‌ی‌ت ک‌ه‌ق‌ن‌ی‌ت ت‌ه‌ک‌ت‌ی‌ک‌ی ب‌ه‌ر‌د‌ه‌و‌ا‌م‌ب‌و و ل‌د‌و‌ی‌ق‌چ‌و‌و، د‌ا س‌ه‌ر‌ه‌د‌ه‌ر‌ی‌ا د‌گ‌ه‌ل «پ‌ی‌ک‌ه‌ر‌ی ک‌ور‌د ن‌و‌ی‌ک‌ه‌ت و س‌ی‌ر‌ه‌ی‌ن خ‌و ژ و‌ی ب‌ک‌ی‌ر و‌ان ه‌ی‌ا‌م‌ا ئ‌ی‌نا ب‌ی‌ت ک‌و و‌ه‌د‌ی‌ا‌ر‌ه ت‌ی‌د‌ا ن‌ه‌چ‌ا‌ر‌د‌ب‌ی‌ت د‌گ‌ه‌ل و‌ه‌ل‌ا‌ت‌ی‌ت د‌ه‌ف‌ه‌را ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ا‌ت‌ی ن‌ا‌ف‌ی‌ن ب‌گ‌ه‌ن‌ه ژ‌ی‌ک‌گ‌ر‌ت‌ن‌ه‌ک‌ی، ل پ‌ی‌ش‌ی‌ا و‌ان ه‌م‌ی‌ا ژ‌ی ت‌ر‌ک‌ی. ه‌ه‌ر ژ و‌ه‌خ‌ت‌ن‌ ئ‌ا‌ف‌ا‌ب‌و‌ون‌ا د‌ه‌و‌ل‌ه‌ت‌ا ئ‌و‌ی‌ر‌س‌ی ی‌ا ن‌و‌ی و‌ه‌ر‌ه ه‌ه‌ر ل‌س‌ه‌ر ف‌ی‌ت‌ن‌ ت‌ه‌ک‌ت‌ی‌ک‌ی چ‌و‌و‌ی‌ه، ب ک‌ی‌م‌ی‌ش‌ه د‌ د‌و ر‌ه‌و‌ش‌ا‌د‌ا.

ر‌ه‌و‌ش‌ا ئ‌ی‌ک‌ی ی‌ا گ‌ر‌ی‌د‌ای ر‌ه‌و‌ش‌ا ع‌ه‌ب‌د‌و‌ل‌ا‌ه‌ه ئ‌و‌ج‌ه‌ل‌ان‌ی ب‌و‌و ل د‌و‌ی‌م‌ا‌ه‌ی‌ا د‌ه‌س‌ا‌ل‌ی‌ا ن‌و‌ت‌ا ژ چ‌ه‌ر‌خ‌ن‌ ب‌و‌و‌ری، ه‌ن‌گ‌ی س‌ه‌ر‌و‌ک‌ن‌ پ‌ا‌ر‌ت‌ا پ‌ا‌ل‌ی‌ت (ک‌ا‌ر‌ک‌ه‌ر‌ی‌ت) ک‌ور‌د‌س‌ت‌ان‌ن‌ ب ر‌ی‌ک‌ا ب‌ک‌ا‌ر‌ئ‌ی‌ن‌ا‌ن‌ا د‌و‌ک‌و‌م‌ی‌ت‌ی‌ت س‌ه‌خ‌ت‌ه‌ک‌ری گ‌ه‌ه‌ش‌ت‌ه م‌وس‌ک‌و و ژ د‌ه‌س‌ه‌ل‌ا‌ت‌د‌ا‌ر‌ی‌ت ئ‌و‌ی‌ر‌س‌ی خ‌ا‌ز‌ت ح‌ه‌ق‌ن‌ م‌ش‌ه‌خ‌ت‌ی‌ا س‌ی‌ا‌س‌ی ب‌د‌ه‌ن‌ی، ه‌ن‌گ‌ی ئ‌و‌ج‌ه‌ل‌ان‌ی پ‌ش‌ت‌ا خ‌و ب ه‌ن‌د‌ی گ‌ه‌ر‌م‌د‌ک‌ر ک‌و ی‌ا ژ و‌ی‌ش‌ه پ‌و‌ی‌ت‌ه‌پ‌ی‌ک‌ر‌ن‌ا ئ‌و‌ی‌ر‌س‌ی و ک‌ور‌د‌س‌ت‌ان‌ن‌ ه‌ه‌ر‌د‌و‌ک‌ا ب ه‌ه‌ر‌د‌و د‌ه‌ف‌ه‌ر‌ی‌ت د‌ه‌ر‌ی‌ا ق‌ه‌ز‌و‌ی‌ن‌ن‌ و ر‌و‌ژ‌ه‌ل‌ا‌ت‌ی ن‌ا‌ف‌ی‌ن ف‌ن‌ا‌ق‌ی‌ک‌د‌ک‌ه‌ف‌ن‌. ب‌ه‌ل‌ی پ‌ا ه‌ن‌د‌ی‌ک‌ه‌ س‌ه‌ر‌و‌ک‌و‌ه‌ز‌ی‌ر‌ی ه‌ن‌گ‌ی، ی‌ه‌ف‌گ‌ی‌ن‌ی پ‌ر‌ی‌م‌ا‌ک‌و‌ف‌، ب‌و‌و ب د‌ژ‌و‌اری ل د‌ژ‌ی د‌ان‌ا ح‌ه‌ق‌ن‌ م‌ش‌ه‌خ‌ت‌ی‌ا س‌ی‌ا‌س‌ی ب‌و ئ‌و‌ج‌ه‌ل‌ان‌ی ر‌ا‌و‌س‌ت‌ا، ئ‌ه‌ف‌ه و ز‌ی‌د‌ه‌ب‌ا‌ری ه‌ن‌د‌ی ک‌و ج‌ف‌ا‌ت‌ا د‌و‌م‌ا، ل ک‌و‌م‌ب‌و‌ون‌ا ل چ‌ا‌ری چ‌ر‌ی‌ا د‌و‌ی‌ن‌ ی‌ا ل س‌ا‌ل‌ا 1998ئ‌ی ه‌ا‌ت‌ی‌ه ک‌ر‌ن‌، ب 299 د‌ه‌ن‌گ‌ا ژ ک‌و‌م‌ا 300 ب‌ه‌ر‌د‌ه‌ف‌ک‌ی‌ت ل ک‌و‌م‌ب‌و‌ون‌ی ب‌ه‌ر‌ه‌ف‌ب‌و‌وی د‌ه‌ن‌گ‌ د‌ ب‌ه‌ر‌ژ‌ه‌و‌ه‌ن‌د‌ا ئ‌و‌ج‌ه‌ل‌ان‌ی‌د‌ا د‌ا‌ب‌و‌و، ئ‌و ژ د‌ه‌ن‌گ‌ی ب‌ه‌ر‌د‌ه‌ف‌ک‌ه‌ک‌ی ن‌ه‌ف‌ی‌ای

ئ‌ی‌ک‌ه‌ت‌ی‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ ک‌ر‌ن‌ ک‌و پ‌ی‌د‌ف‌ی د‌ک‌ر س‌و‌ق‌ی‌ت‌ی چ‌ه‌ک‌ی و ج‌ه‌ب‌ل‌خ‌ان‌ا ل‌ه‌ش‌ک‌ه‌ری ب‌د‌ه‌ن‌ه ئ‌ی‌را‌ق‌ی، ز‌ی‌د‌ه‌ب‌ا‌ری م‌س‌و‌گ‌ه‌ر‌ک‌ر‌ن‌ا م‌ه‌ش‌ق‌د‌ان‌ا س‌ه‌ر‌ل‌ه‌ش‌ک‌ه‌ر و ش‌ه‌ه‌ر‌ه‌ز‌ا‌ی‌ت‌ت ت‌ه‌ک‌ن‌ی‌ک‌ی ب‌ی‌ت ئ‌ی‌را‌ق‌ی ل‌ن‌ا‌ف ئ‌ی‌ک‌ه‌ت‌ی‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ی. د‌ع‌ه‌ی‌ن‌ی و‌ه‌خ‌ت‌د‌ا، ئ‌ی‌را‌ق‌ی خ‌و ژ ه‌ه‌ف‌ا‌ل‌ب‌ه‌ن‌د‌ی‌ا ه‌ه‌ف‌ی‌ش‌ک‌ا ه‌ا‌ر‌ی‌ک‌ا‌ر‌ی‌ا ت‌ه‌ن‌ا‌ه‌ی‌ن‌ و ت‌ی‌ک‌ه‌ل‌ی‌ت‌ت د‌و‌ق‌و‌لی ی‌ا ئ‌ه‌و ب ب‌ه‌ر‌ی‌ت‌ا‌ن‌ی‌ا‌ف‌ه د‌گ‌ر‌ی‌د‌ا ف‌ه‌ک‌ی‌ش‌ا و ه‌ه‌ر‌و‌ه‌س‌ا ئ‌ی‌را‌ق‌ی خ‌و ژ پ‌ی‌ن‌ک‌ه‌ا‌ت‌ن‌ی‌ت د‌گ‌ه‌ل و‌ه‌ل‌ا‌ت‌ی‌ت ئ‌ی‌ک‌گ‌ر‌ت‌ی‌ت ئ‌ه‌م‌ر‌ی‌ک‌ی ژ‌ی ف‌ه‌ک‌ی‌ش‌ا. ئ‌و ه‌و‌س‌ا، ف‌ی‌ت‌ن‌ن‌ی‌ک‌و‌ون‌ا ئ‌ی‌را‌ق‌ی و س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ ک‌ه‌ت‌و‌ا‌ر‌ه‌ک‌ن‌ ن‌و‌ی چ‌ی‌ک‌ر و ژ ف‌ه‌ر‌ی‌ژ‌ا ه‌ن‌د‌ی ت‌ی‌ک‌ه‌ل‌ی‌ت‌ت س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ و ک‌ور‌دا ه‌ا‌ت‌ن‌ه ر‌ا‌و‌ه‌س‌ت‌ان‌د‌ن (ئ‌ان‌ک‌و ب‌ه‌س‌ت‌ی‌ن‌گ‌ر‌ت‌ن‌).

ژ ف‌ه‌ر‌ی‌ژ‌ا ئ‌ه‌و‌ا ب‌و‌و‌ری و چ‌ن‌ک‌ی ق‌ا‌س‌م‌ی ن‌ه‌د‌ف‌ی‌ا ئ‌ه‌و ت‌ش‌ت‌ن‌ ژ ک‌ور‌دا م‌ای ب‌ه‌ی‌ز‌ ب‌ی‌ن‌ی‌ت، ژ‌ب‌ه‌ر ه‌ن‌د‌ی ل س‌ا‌ل‌ا 1960ئ‌ی د‌ه‌س‌ت‌ه‌ف‌ا‌ی‌ت‌ن‌ ب‌ار‌ز‌ان‌ی ب ک‌و‌م‌پ‌ل‌و‌ت‌ک‌ر‌ن‌ن‌ ل د‌ژ‌ی ک‌و‌م‌ا‌ر‌ی‌ گ‌و‌ن‌ه‌ه‌ب‌ا‌ر‌ک‌ر و ئ‌ه‌و د‌ن‌ا‌ف و‌ان ل‌ی‌ک‌ک‌ه‌ت‌ی‌ت‌ت ل ن‌ا‌ف‌ه‌را ئ‌ا‌ل‌ی‌گ‌ر‌ی‌ت پ‌ا‌ر‌ت‌ا د‌ی‌م‌و‌ک‌ر‌ا‌ت‌ا ک‌ور‌د‌س‌ت‌ان‌ن‌ و ع‌ه‌ش‌ی‌ر‌ه‌ت‌ی‌ت‌ت د‌ژ‌ی و‌ی ق‌ه‌و‌م‌ی. ئ‌ه‌ف‌ ک‌ر‌ی‌ا‌ر‌ه ب‌و‌ون‌ه ئ‌ه‌گ‌ه‌ر‌ی ق‌ه‌و‌م‌ی‌ن‌ا ش‌ه‌ر‌ه‌ک‌ی ل ن‌ا‌ف‌ه‌را 1961 - 1963ئ‌ی و د‌گ‌ه‌ل و‌ی ی‌ه‌ک‌ی م‌ی‌ل‌ی‌ش‌ی‌ا‌ت‌ی‌ت‌ت پ‌ی‌ش‌م‌ه‌ر‌گ‌ن‌ ک‌ور‌دا ژ‌ی چ‌ی‌و‌ون‌. ف‌ی‌ج‌ا چ‌ن‌ک‌ی ح‌ک‌و‌م‌ه‌ت‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ پ‌و‌ی‌ت‌ه ب ه‌ا‌ر‌ی‌ک‌ا‌ر‌ی‌ا د‌گ‌ه‌ل ل‌ه‌ش‌ک‌ه‌ر‌ی ئ‌ی‌را‌ق‌ی د‌ک‌ر، ل‌ه‌و‌ا د‌ی‌ت‌ت ب‌ا‌ش‌ت‌ر‌ه ه‌ا‌ر‌ی‌ا‌ک‌ا‌ر‌ی‌ی‌ پ‌ی‌ش‌ک‌ی‌ش‌ی‌ ک‌ور‌د‌ی‌ت‌ت ه‌ه‌ف‌ا‌ل‌ب‌ه‌ن‌د‌ی‌ت «د‌و‌ه‌ی د‌ش‌ه‌ر‌ه‌ن‌ی‌خ‌ا و‌ان‌د‌ا ل گ‌ه‌ل ع‌ه‌ب‌د‌ل‌ک‌ه‌ر‌ی‌م ق‌ا‌س‌م‌ی ن‌ه‌ک‌ه‌ت(9).

س‌ی‌ا‌س‌ه‌ت‌ی‌ت‌ت ئ‌ی‌ک‌ه‌ت‌ی‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ ب‌ه‌ر‌ا‌م‌ب‌ه‌ری ک‌ور‌دا ن‌ه ه‌ا‌ت‌ن‌ه گ‌و‌ه‌و‌ر‌ی‌ن چ‌ن‌ک‌ی ل ه‌ه‌ی‌ا‌م‌ی‌ ح‌و‌ک‌م‌ی ب‌ه‌غ‌دا د‌ د‌ه‌س‌ت‌ن‌ س‌ه‌د‌ام ح‌س‌ه‌ی‌ن‌ی ژ‌ی‌د‌ا ل‌س‌ه‌ر س‌ه‌م‌ت‌ه‌ک‌ا و‌ه‌س‌ا ه‌ه‌ر ب‌ه‌ر‌د‌ه‌و‌ا‌م‌ب‌و‌ون‌. ف‌ی‌ج‌ا ه‌ن‌د‌ه‌ک‌ ج‌ا‌ر‌ا (ب‌و‌ م‌ی‌ن‌ا‌ک‌ ل ه‌ه‌ی‌ا‌م‌ی‌ ح‌ه‌ف‌ت‌ی‌ا)، ئ‌ی‌ک‌ه‌ت‌ی‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ د‌ه‌و‌ر‌ی‌ ن‌ا‌ف‌ه‌ی‌ن‌ک‌ا‌ر‌ی‌ی‌ ل ن‌ا‌ف‌ه‌را ب‌ار‌ز‌ان‌ی و د‌ه‌س‌ه‌ل‌ا‌ت‌د‌ا‌ر‌ی‌ا ب‌ه‌غ‌دا گ‌ی‌ر‌ا، ئ‌ه‌و ب‌و‌و ژ ح‌ک‌و‌م‌ه‌ت‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ ه‌ز‌را د‌ان‌ا ئ‌و‌ت‌و‌ن‌و‌م‌ی ب‌و‌ ک‌ور‌د‌س‌ت‌ان‌ا ئ‌ی‌را‌ق‌ی د‌ه‌ر‌ک‌ه‌ت، ئ‌ه‌و‌ی ل س‌ا‌ل‌ا 1974ئ‌ی ه‌ا‌ت‌ی‌ه ب‌ج‌ی‌ک‌ر‌ن‌، ب‌ه‌ل‌ی پ‌ا و‌ی چ‌ه‌ن‌د‌ی «ئ‌ا‌ر‌ی‌ش‌ا ک‌ور‌دا چ‌ا‌ر‌ه‌ن‌ه‌ک‌ر. ئ‌و ل د‌ه‌س‌ا‌ل‌ی‌ا ه‌ه‌ش‌ت‌ی‌ا، س‌ه‌ر‌ک‌ی‌ش‌ی‌ا س‌و‌ق‌ی‌ه‌ت‌ن‌ ج‌ا‌ر‌ه‌ک‌ا د‌ی س‌ی‌ر‌ه‌ی‌ه‌ک‌ی ن‌ا‌ف‌ن‌ا‌ف‌ه‌ی‌ی (م‌ع‌ت‌د‌ل)

ده‌نگبدهت پینقه چ ل دژ نه‌هاتبوو قه‌یدکرن (10). دگه‌ل هندئی ژی، حکومه‌تا پریماکۆفی وه‌سا دانا کو چیدبیت تیکچوونا تیکه‌لیت ئویرسی و ترکی دوپهاتیییت گه‌له‌ک خرابتر ژ قه‌بیلنه‌کرنا هاریکاریه‌کا موکوم دگه‌ل کوردا بو موسکۆ ژی چیبین. زیده‌باری هندئی بریارا موسکۆ لسه‌ر ئاریشا ئۆجه‌لانی بوو پشکه‌ک ژ پینکه‌هاتنا دگه‌ل نه‌نقه‌ری، یا کو ب پینشکیشکرنا هاریکاریا مالی و گری‌دانا سه‌فقییت گریه‌ستیت د به‌رژه‌وه‌ندا ئویرسیدا بتنی به‌سنه‌کری، به‌لکی سوژدای کو هاریکارییت بو جوداخازیت شیشانی ل ژوری قه‌فقاسیا ژی پینشکیشدکه‌ت راوه‌ستینیت.

به‌لی هندیکه ره‌وشا دوینییه، یا بچره‌نگا ژ یا به‌ری قه‌ت کیمتر نینه، کو گری‌دای بکارتینانا «پینکه‌ری (فاکته‌ری) کورده ژ لای سهرکیشیا ئویرسیفه دگه‌ل تیکه‌لیت وان ب ترکیفه گری‌ددهن، ئه‌و ژی د وان تیکه‌لیت نافه‌را هه‌ردو وه‌لاتادا دیاردبیت ییت پشتی ترکی فرۆکا بۆمه‌هافئیزا ئویرسی SU-24 ل هه‌یقا چریا دوینی یا سالاً 2015 ئیختستی. قیجا ژ لای ئویرسیفه، ئه‌و کریار بوو ئه‌گه‌ر کو روسیا سه‌ره‌ه‌فساری هه‌وه‌کا به‌رفره‌ها راگه‌هاندنی به‌رده‌ت و ئارمانجا وی شکاندن و روپه‌شکرنا سیاسه‌تا ترکی راستا کوردادا بوو، قیجا وه‌لیهات کو ئاخفتنیته‌ت فه‌رمییته‌ت ئویرسی شه‌رم نه‌دکر کو گوئنیته‌ت وه‌کی «قکرنا بکوم یا کوردا تیداهه‌بن (11). د ده‌مه‌کیدا کو که‌نالی (روسیا نه‌فرۆ) یا نیزیکی ده‌سته‌لاتی، هه‌ژماره‌کا دۆکۆمینیته‌ت هنده‌ک تاوانا دیاردکه‌ن و ده‌اته‌ه‌گۆتن نه‌نقه‌ری ل دژی کوردا کرینه به‌لافکر (12). هه‌ژی بیرئیناتییه، د راستا عه‌ینی ده‌ستودانیدا، به‌ری کریاریته‌ت چریا دوینی یا سالاً 2015 ئی، سی‌ره‌یی (هه‌لوئیسته‌ت) ترکی وه‌کی «قکرنا بکوم نه‌ ده‌اته‌سه‌خه‌تکرن به‌رۆفاژی هندئی ب «گرفتاریا ترکی ده‌اته‌سه‌خه‌تکر (13) هه‌روه‌سا فه‌کرنا نفیسینگه‌ها ئیکئی یا کوردستانا سویری ل شواتا سالاً 2016 ئی لسه‌ر بازا هه‌می دنیایی ل موسکۆ، بو وی هه‌یامی میژوو یا

تیکه‌لیت نافه‌را هه‌ردو وه‌لاتا فه‌دگه‌ریت (14). ژ لای خۆفه‌ ژی ترکی سیاسه‌تا خۆ ل ژیریا قه‌فقاسیا دژوارکر و ب هاریکاریا نه‌نقه‌ری، یا ب دروستاهی پشته‌فانیا نازه‌ریجانئ کری، شه‌ره‌نیخا ناگۆرنۆ که‌ره‌باح په‌یدا بوو. قیجا ل دوینی نیسانا سالاً 2016 ئی قۆنه‌شه‌ریت چه‌کدار لسه‌ر خچیته‌ت فیککه‌تفنی په‌یدا بوون. ئه‌و «شه‌ری چار رۆژی بو ئویرسی یی باش نه‌بوو، یی کو پینکولکری ده‌وری نافه‌پینکاریی بگریته‌ت و وی ب ئاشکرای حه‌زدکر ره‌وشا هه‌ی پاریزیته‌ت، چنکی چ پینشکه‌فتنه‌کا ل ناگۆرنی که‌ره‌باح چیبیا، قیجا چ د به‌رژه‌وه‌ندا ئه‌رمینیا ئان نازه‌ریجانئیدا با، دا ترسئ تیخه‌ته‌سه‌ر به‌رده‌وامیا فه‌رکرنا باندورا موسکۆ ل ده‌فه‌را ژیریا قه‌فقاسیا.

ژ فه‌ریژا نه‌فا بووری، ره‌جه‌ب طه‌یب نه‌ردوغانی و فلاذیمیر پوتینی ل چافیکه‌فتنا وان یا سانت پیته‌رسبورگ، ئه‌وا ل هه‌یقا تیرمه‌ها 2016 ئی چیبووی، هه‌ردوکا بریاردا تیکه‌لیت ئویرسی و ترکی نۆرمالکه‌نه‌فه. قیجا زیده‌باری شولکرنه‌فی لسه‌ر پرۆژیت هه‌ردو وه‌لات تیدا پشکدار، نه‌نقه‌ری لقیته‌ت خۆ ل قه‌فقاسیا به‌رامبه‌ری کو موسکۆ جاره‌کا دی تیکه‌لیت خۆ دگه‌ل کوردا راوه‌ستینیت کیمکر. ئه‌ف چه‌نده‌ لدویف پاشداچوونا بزاقیت نفیسینگه‌ها کوردستانا سویری ل موسکۆ یا ئاشکرابوو، یا کو به‌رده‌وامیا مانا وی، دگه‌ل کیماسیته‌ت مالی ییت هه‌فرۆیشبووین، ل سالاً 2017 ئی خش که‌تیه‌سه‌ر. ئانکو ب فی ره‌نگی، خۆ که‌رکر لسه‌ر سه‌ره‌ده‌ریا دگه‌ل کوردا ژ لای سهرکیشیا ئویرسیفه باشتر هاته‌دیتن و هه‌تا رۆژا مه‌ یا نه‌فرۆ هه‌ر یا به‌رده‌وامه‌ و هه‌ر وه‌کی سه‌ره‌ده‌ریا دگه‌ل ریفرا ندۆما لسه‌ر خۆسه‌ریا کوردستانا ئیراقی ژی دیارکری، یا ل ئیلونا 2017 ئی هاتیه‌کر، هه‌ر وه‌کی دیار موسکۆ پویته‌ب هندئی دکه‌ت تیکه‌لیت نه‌یایی دگه‌ل هه‌می یاریکه‌را پاریزیته‌ت و ل دویمه‌یی ئه‌و باشتر دینیت لسه‌ر فی پرسئ سی‌ره‌یه‌کی بیئالی وه‌گریته‌ت. قیجا د ئاخفتنا خۆدا لسه‌ر ریفرا ندۆما کوردا، وه‌زیری

عه‌ره‌بی یا سه‌ودی وه‌رگرتن. چێدبیت ئه‌ف پرره‌نگیا د به‌رزه‌وه‌ندیت پێتروڵیدا نیشانا هندی بیت کو ره‌وشا نوکه د واری شولیدا ئویرس که‌تیئ- ئانکو د ئیک وه‌ختا لسه‌ر دو وه‌ریسا ره‌قسین- ب دروستاه‌ی لدویف دلئ وی به‌ییت و هندیکه هه‌زا راگه‌هاندنا کوردستانا ئیراقی یا خو‌سه‌ره، کو چێدبیت بازا شلقیانا دنیا شولی ل ده‌قه‌ری زیده‌که‌ت، گه‌له‌ک یا به‌ره‌زره کو چ پشته‌فانیا ئویرسی ده‌ست خو نایخیته.

کورت و فه‌بری، دی شین تینینه‌ده‌ری کو «پیکه‌ری کوردی هه‌ر چه‌نده ده‌وره‌کئ به‌رکه‌فتی د سیاسه‌تا ده‌رفه‌یا روسیادا دگیرا، به‌لپا ئه‌و هیشتا د خو‌رستی خو‌دا ده‌قیته به‌ر په‌یدا بوویت کاودانی و بو موسکو

ده‌رفه‌یی ئویرسی، سه‌یرگی لافرو‌فی، ژ لایه‌کیه ده‌فگو‌تا خو ب «شه‌ریه‌تا هیقیته کوردا» دیارکر، به‌لپا، ژ لایه‌کئ دیغه‌ زی، دیارکر کو «ئاریشا کوردا ژ پرسا دیارکرنا تخویبیت ئیراقا نوی ده‌ربازدبیت و باندوری ل ره‌وشا هه‌زماره‌کا وه‌لاتیت جیران ده‌که‌ت(15)» کو چ پینه‌قیته پیدفیه کاودانیت وان له‌هرچاف به‌ینه وه‌رگرتن. د عه‌ینی وه‌ختا سه‌یره‌ییت موسکو ژ دیتنا وی یا پراگماتیکی یا خو‌ری لسه‌ر به‌رزه‌وه‌ندیت ئابووری ئافاکری ده‌رکه‌فن. له‌وا دبیین کو ژ پشکداریت پیترو‌لا حکومه‌تا کوردستانا ئیراقی گه‌له‌ک کۆمپانییت ئویرسی ژ د نا‌فدا هه‌نه‌(16) و نه‌خاسمه کۆمپانیا گازپروم نه‌فت، یا کو ب دروستاه‌ی ل

وی‌ری شولدکه‌ت و سئ وه‌رزیت لیه‌له‌کولانا نه‌فتی ل هه‌له‌چه (17) و شا‌کال و گه‌رمیان هه‌نه. پاشی ل سال‌ا 2017 ئی کۆمپانیا روس نه‌فت ب ریکا گری‌دانا گریبه‌سیتت ک‌رین و فرو‌تا نه‌فتا ده‌قه‌ری هاته ده‌قه‌ری، ئه‌فه زیده‌باری فه‌دیتنا وه‌رزیت (حقل) نوی ییت پیترو‌لی.

د عه‌ینی وه‌ختا دبیین کو کۆمپانییت ئویرسی ییت ب پێشقه‌برنا پشکا ئیراقا عه‌ره‌بی ژ رادبن؛ فی‌جال ل سال‌ا 2009 ئی، وه‌رزئ دویئ یی ژیریا قۆرنه ب

ژ ده‌وره‌کئ نافنجی پێه‌تر نینه. ژ ده‌سه‌پیکا چه‌رخئ نازدی وه‌ره و هه‌تا رو‌ژا مه‌ یا ئه‌فرو، سه‌رکیشیا ئویرسی به‌ری خو ددا هه‌زا کورد خو‌سه‌ریا خو وه‌رگرن وه‌کی «تشته‌کئ د شیاندنا نه‌بیت بجه‌هیت و چنکی ک‌رپلمن یا پراگماتیه (عه‌مه‌لیه)، پیکولا کری تیکه‌لیت خو دگه‌ل هه‌می هیزیت ده‌قه‌ری پاریزیت و خه‌بات یا د هندی‌دا کری خو ژ وان کریارا بده‌ته‌پاش ییت چیدبن تیکه‌لیت وی دگه‌ل ئیکی ژ وان ئالیا تیکه‌به‌ت.

کۆمپانیا «لوک ئوییل هاته دان، یی 65 کیلومی‌ترا ژ به‌صرا دویر (د فی سالی‌دا کۆمپانیی پلانا هه‌ی ب کۆژمی 1,5 ملیار دولارا به‌رفه‌ری‌ژکرنی -استثمار- د فی پرۆزه‌یدا بکه‌ت)، به‌لئ هندیکه کۆمپانیا «گاز پروم نه‌فته ژ سال‌ا 2010 ئی وه‌ره یا ده‌سته‌فایتیه پێش‌تخستنا وه‌زه‌کئ دی یی پیترو‌لی هه‌ر ل وی ده‌قه‌ری(18) و ل سال‌ا 2012 ئی، کۆمپانیا «باش نه‌فت هه‌قی لیگه‌ریانا پیترو‌لی ل دو جه‌یت دی ییت ژیری یا ئیراقی کو ده‌قنه‌ نیزیکی تخویبیت مه‌مله‌که‌تا

ژێدەر

10) (1) «Интервью с Оджаланом// Коммерсантъ» № 219. چاپێنکەفتن دگەل عەبدولاه ئوچەلانی، کۆمەرسنت، هه‌زارا 219، 24 نوڤەمبەر/چریا دویین 1998، (مێژوو یا چوونەژۆر: 1 نوڤەمبەر/چریا نیکی 2017):
 https://www.kommersant.ru/doc/209274/ (2) «Брифинг официального представителя МИД России М.В.Захаровой, Москва 10 февраля 2016 года»
 راپۆرتەکا کورتکری یا ناخەتەنکەری بنەقەن وەزارەتا دەرفەهه‌ی رۆسی، م. ف. زاخاروف، مۆسکۆ، 10 فەبرەوایەر/شوات 2016.
 12) «Эрдоганистан», RT Documentary” (14) نوڤەمبەر/چریا نیکی 2015، ب نەقەن نیشانیەت «نەردۆغانستەن»
 13) «Выступление и ответы на вопросы СМИ Министра иностранных дел России С.В.Лаврова в ходе пресс-конференции по итогам председательства России в Совете Безопасности года 2015 октября 1, ООН, Нью-Йорк»
 ناخەتەن و مەزبەری دەرفەهەن ئۆی رۆسی، سێرگی لافروڤی، ل پریسکونفرانسی پشتی ئۆی رۆسی سەرۆکی حەقتا تەنابەها نەقەمەنتی وەرگرتی، نیویۆرک، نوڤەمبەر/چریا نیکی 2015 (14) «В Москве откроется представительство Сирийского Курдистана // TASS 10.02.2016»
 «رەگەهاندنا ئەکرنا بیروویەکا نوینەری بۆ کوردستانا سووری ل مۆسکۆ»، دەزگەهەن تاس بین دەنگو بەمحسەت رۆسی، 10 فەبرەوایەر/شوات 2016، (مێژوو یا چوونەژۆر: 1 نوڤەمبەر/چریا نیکی 2017):
 http://tass.ru/politika/2653131 (15) «Лавров: при референдуме о независимости Иракского Курдистана нужно учесть все последствия // TASS 24.07.2017»
 http://tass.ru/ (16) «List of International Oil Companies in Iraq», “October 1 businessnews, (Visited on http://www.iraq-businessnews.com/list-of-international-oil-companies-in-iraq»
 17) «Газпром нефть» 2017 С сентября приняло решение об отказе от планов развития «месторождения Халабджа»
 ژ هەمیان نیلونا 2017 ئ وەرە، کۆمپانیای گازپروم بریاردارا دەست ژ پلانێت خۆ بێت لەسەر پێشخەستنا وەرزی حەلەجە دیارکەری بەردەست.
 18) «Петлевой В. «Газпром нефть» отказалась от месторождения Халабджа // Ведомости 29.09.2017»
 بێتلیفوی، ف، «کۆمپانیای گازپروم نەغەت دەست ژ پڕۆژێ لێگەریانا پێتروئێل وەرزی حەلەجە بەردەست»، رۆژنامەیا فیدۆمۆستی، 29 سەپتەمبەر/نیلۆن 2017، (مێژوو یا چوونەژۆر: 1 نوڤەمبەر/چریا نیکی 2017):
 https://www.vedomosti.ru/business/gazprom-otkazalas-ot-23080/29/9/2017/articles-halabdzha

* نەف فەکوێنە ل سەمینار «ناریشا کوردی: دینامیکیت و ئ بێت نوی و ئاسۆبیت پاشەرۆژی یا سەنتەری جەزیرە بین فەکوێنە ل دوحە ل هەردو رۆژیت 25 و 26 نوڤەمبەر/چریا دویین 2017 ئی گێرای، کۆ فەکوێنەن و هەرفانیت ژ وەلات و سەنتیت ژێکجودا پشکداری تێدا کرێه.
 1) «Победоносцева кая А.О. Курды в истории и политике России на Ближнем Востоке в XIX – начале XX вв. СПб: С.-Петербург. гос. ун-т»
 بویدو نوستوف، کایا، کورد د مێژوو یا رۆسیا و سیاسەتیت ویدا ل رۆژەلاتی نافین، ل چەرخێ نازدێ و دەسپێکیت چەرخێ بیستی، (سەنت بطرسبورغ، 2017):
 2) «Аверьянов П.И. Курды в войнах России с Персией и Турцией в течение XIX столетия. Современное политическое положение турецких, персидских и русских курдов. Исторический очерк. Тифлис 1900. С.»
 أفیریانوف، بی، آئی، الاکراد فی حروب روسیا مع بلاد فارس و ترکیا فی القرن التاسع عشر، الوضع السياسي الحالي لاکراد ترکیا وبلاد فارس وروسیا، بحث تاریخی، (تیفلیس، 1900).
 3) «Джалил Д. Восстание курдов 1880 года. М.: Наука 1966. С. 54»
 جلیل، انتفاضة الاکراد عام 1880، (دائرة المعارف، 1966)، ص 54.
 4) «Победоносцева кая А.О. Курды в истории и политике России на Ближнем Востоке в XIX – начале XX вв. СПб: С.-Петербург. гос. ун-т»
 بویدو نوستوف، کورد د مێژوو یا رۆسیا و سیاسەتیت ویدا ل رۆژەلاتی نافین، ل چەرخێ نازدێ و دەسپێکیت چەرخێ بیستی، ژێدەر ئ بێت.
 5) «АВПР, ф. “Посольство в Константинополе” Донесение 112 – 111 лл, 1602 г., д 1911»
 «Олферьева от 12 октября 1911 г.», «Иф «Сفارة القسطنطينية» عام 1911، تقرير استخباراتي، أوليفيرييفا، 12 أكتوبر/تشرين الأول 1911.
 6) «АВПР, ф. “Посольство в Константинополе” Воронцов-Дашков – 24 25 лл, 3072 г., д 1913»
 «Извольскому 9 марта 1910 г.», «Иف «Сفارة القسطنطينية» 1907-1913، فورونتسوف-داشکوف-ایز فولیسکومو، 9 مارس/آذار 1910.
 7) «Вертяев К.В., Иванов С.М., Курдский национализм: История и современность. – М.: ЛЕНАД 2010. – С. 103»
 فرتیانیف کی بی، نیفانوف سی، أم، ملاتنی کورد: مێژوو و چەرخێ نوی، (لم لێناد، 2010)، ص 103.
 8) «Документальный фильм Р.Бабаяна, “Турецкий Курдистан 1917-1900»
 آر، بابایانا، قلمەکی دۆکۆمینتاری، «کوردستانا تورکیا: 15 سال ژ شەری»، دەزگەهەن رادیو و تێلەڤزیۆن رۆسی، RTR، سالا 1999، [14:40 - 17:00].
 9) «Захаров А., Исаев Л. Игра в независимость, или почему иракские курды угрожают развалить Ирак// Неprisокосновенный запас. Дебаты о политике и культуре № 2017, 112-131»
 زاخاروف وایسابیف، «باریا خۆسەری، ئن بۆچی کوردیت ئیراقتی گەفا پەلخاندنا ئیراقتی دکن: گینگەشه ل دور سیاست و رەوشەنەزەری - جدل حول السياسة و الثقافة»، (هه‌زارا 3، 2017)، بپ 112-131.

رهوشت و تیتالیټ جفاکی لدهقهرا زاخو ل ناقبهرا سالیټ

۱۹۷۵ - ۱۹۵۸

کاروان صالح ویسی

پشکا نیکی

کورتی

به ریخودده تن چه وانیا سهردهده ریکرنا خه لکی
دگه ل بریقه جوونا فان ریوسما. د عینی وه ختدا،
ئهف خواندنه بزاقی دکه تن رهنگیت پیکنینا مالی
ل دهقهری شروفه که تن. ههروه سا ئهف فه کولینه
بزاقی دکه تن شهرتیت به ربه لاقیت ئافا کرنا مالی
د ناف خه لکی دهقهریدا دیار که تن. د پینگاقیت
خودا؛ ئهف خواندنه بزاقی دکه تن ریخستن،
لیکدانا بویک و زافا ب دهستودان شروفه که تن
و وان یاریت که فنیټ دهاتنه کرن و خوارنیت د
فان هه لکه فتادا دهاتنه لینان و دناف جفاکی
دهقهریدا به ربه لاف خویابکه ن.

ئهف فه کولینه شروفه کرنه کی لسهر رهوشا
رهوشت و تیتالیټ جفاکی ییت چیکرنا مالباتی ل
دهقهره زاخو ل ناقبهرا سالیټ ۱۹۷۵-۱۹۵۸ دهه تن.
د فی فه کولینیدا هژماره کا ژیدهر، راپورت و
چافیکه فتنا بکارهاتینه کو دبتن جارا نیکی بتن
بو لیکولینه کا ب فی رهنگی هاتن بکارنinan. ئهف
فه کولینه بزاقی دکه تن رهوشت و تیتالیټ جفاکی
ییت پیکنینا مالی ل دهقهره زاخو بدهته نیاسین.
ههروه سا ئهف نقیسینه بزاقیدکه ت چه وانیا
بریقه چوونا فی کریاری ب قوناغیت خوفه شروفه
بکه تن. د به ربه وامیا بزاقیت خودا، ئهف لیکولینه

په یقیټ فه: دهقهره زاخو، رهوشت و تیتالیټ جفاکی، بویک، زافا، مالبات، رهفاندن، پیگهورکانی،
خواسن، نهخت، یاری و شریناهی.

1 - پێشه‌کی

دیروکی لسه‌ر فانی رهنگه‌ ره‌وشت و تیتالیته‌ جفاکی بیته‌ پێکنینانا مالباتی دناف خه‌لکی ده‌فه‌را زاخو‌دا بکه‌ین. مه‌خسه‌د ژێ ئه‌وه‌ ب رهنگه‌کی ره‌وه‌ن چه‌وانیا بریقه‌جوونا فی کریارێ به‌یته‌ زاین، هه‌روه‌سا رهنگه‌دانا فانی ره‌وشت و تیتالا د نافی خه‌لکیدا چه‌وابوو، و خه‌لکی ده‌فه‌ری چه‌وا سه‌رده‌ری دگه‌ل فی پرۆسیسی دکر. ئارمانجا سه‌رپشک یا فه‌کولینی ئه‌وه‌ کو خواندنه‌کی لسه‌ر هندێ بکه‌تن کا چه‌ رهنگه‌ گوهرینه‌ک، ئان جو‌داهیه‌ک د نافی فانی ره‌وشت و تیتالادا ل نافی خه‌لکی ده‌فه‌ری هه‌بوویه‌.

پێخه‌مه‌تکرنا فی فه‌کولینی پشت ب هنده‌ک ژیده‌ر، راپورتیته‌ دیروکی و چفاکی بیته‌ به‌رکه‌فتی و گریدای فی هه‌یامی هاتیه‌ به‌ستن. چنکی ئه‌ف رهنگی فه‌کولینا پیدفی پێزانینیته‌ مروفتیته‌ خودان سه‌ربۆرن، له‌وا هه‌ژماره‌کا چا‌فپیکه‌فتنا ژ بو زه‌نگینه‌کرنا فی فه‌کولینی هاتیته‌ کرن داکو پتر ئه‌ف ره‌وشت و تیتاله‌ بو خوینده‌فانی ب جوانی به‌یته‌ شو‌فه‌کرن. دا ئه‌ف خواندنه‌ ب رهنگه‌کی زانستی یی ب سه‌روبه‌ر به‌یته‌ شو‌فه‌کرن، ریبازا فه‌کولینیته‌ ژ رهنگی میژوویی بو هاتیه‌ بکارئینان.

هه‌رچه‌وابیتن، ره‌وشت و تیتالیته‌ جفاکی بیته‌ پێکنینانا مالباتی تیک ژ بنیاتیته‌ ئافاکرنا ئافه‌دانیا

ده‌فه‌را زاخو‌ تیک ژ ده‌فه‌ریته‌ زه‌نگینیته‌ هه‌ریما کوردستانییه‌ ب ره‌وشت و تیتالیته‌ خو. له‌ورا ئه‌فی ده‌فه‌ری گه‌له‌ک نه‌مازه‌یی و جو‌داهی ب که‌لتوری خو دگه‌ل ده‌فه‌ریته‌ دی هه‌یه‌. ژبه‌ر جه‌ی خو یی جو‌گرافی، ستراتیجی، هه‌بوونا ژیده‌ریته‌ خو‌ستی ب هه‌می رهنگینه‌ خو‌فه‌ و ره‌وشت و تیتالیته‌ خو بیته‌ جفاکی بیته‌ رهنگینه‌ نه‌خاسمه‌ بیته‌ پێکنینانا مالی نافی و ده‌نگی خو د دیروکا پێشه‌هاتیته‌ ره‌وشت و تیتالیته‌ جفاکیدا په‌یداکریه‌. هه‌لبه‌ت چه‌ جو‌داهیه‌ک وه‌سا ل نافی هه‌را ره‌وشت و تیتالیته‌ ته‌خیت جفاکی بیته‌ ده‌فه‌ری نه‌بوون. له‌وا دی به‌حسی فانی ره‌وشت و تیتالا به‌فایی لسه‌ر ده‌می شو‌ره‌شا ئه‌یلو‌لی 1958-1970 که‌ین.

ژبه‌ر نه‌بوونا فه‌کولینه‌کا نه‌مازه‌ی بابه‌تی ره‌وشت و تیتالیته‌ پێکنینانا مالباتی ل سه‌رده‌می شو‌ره‌شا ئه‌یلو‌لی ل ده‌فه‌را زاخو، ئه‌ف فه‌کولینه‌ هاتیته‌ هه‌لبه‌ژارتن. چونکی ب راستی خه‌لکی ده‌فه‌را زاخو گه‌له‌ک پویته‌ ب ره‌وشت و تیتالیته‌ پێکنینانا مالباتی د ژيانا خو یا جفاکیدا کریه‌. ژبه‌ر گرنگیا رۆلی فانی ره‌وشت و تیتالا د ژيانا خه‌لکی ده‌فه‌ریته‌ ئه‌ف فه‌کولینه‌ هاتیته‌ کرن. دبته‌ ئه‌فه‌ لیکولینا زانستی یا تیکتی بته‌ د فی بیافی به‌رکه‌فتی دا هاتبته‌ کرن. ئارمانجا ژ فی فه‌کولینی ئه‌وه‌ کو دیفچوونه‌کا

باندور د نافع ره‌وشت و تیتالیټ پیکتینانا مالباتیدا ل نافع جفاکئ کورده‌واری په‌یدانه‌بووینه. لئ روژه‌لاتاناس گه‌له‌ک پئ داخ‌باربووینه، دیارکریه‌کو ره‌وشت و تیتالیټ جفاکئ ل نافع کوردا به‌رکه‌فتی و بهانه‌(۵). له‌ورا به‌رده‌وام ملله‌تئ کورد ب ته‌فایی و نه‌خاسمه ده‌ف‌ه‌را زاخو بزاف کریه فان ره‌وشت و تیتالیټ جوان پاریزن نه‌خاسمه ژی د سالیټ ۱۹۶۰ئ دا. چونکی ل فی ده‌می باندوره‌کا مه‌زن ژلایئ حکومه‌تیت تیراقئ‌فه ل س‌ه‌ر ره‌وشت و تیتالیټ جفاکئ هات‌بوو کرن و به‌رده‌وام حکومه‌تیت تیراقئ ب سیاست تیت خو بزاق‌دکرن جفاکا کوردا بو جفاکه‌کن عه‌ره‌بی بگوهوژون(۶).

ئه‌ف گوهوژینیت د نافع جفاکئ کوریدا دوه‌ختئ شو‌ره‌شا نه‌یلوئیدا په‌یدابووین(۷) ییت بوین نه‌گه‌رئ هندئ کو گوهوژین د ر‌ه‌نگئ پیکتینا مالئ ژیدا په‌یدابن. هه‌روه‌سا یا ناشکرایه د دینئ ئیسلامیدا پیکتینانا مالباتئ ټیک ژ وان ف‌ه‌رکارانه ییت گه‌له‌ک ر‌ژدی لس‌ه‌ر هاتیه‌کرن(۸). چونکی ب دورستکرن مالباتئ تیکه‌لیت خورت د ناقه‌ه‌را مروف و جفاکیدا په‌یدابن. ژبه‌ر فئ چه‌ندئ ژی موسلمان ب چافه‌کئ پیروژ به‌رئ خو د‌ده‌ن فی ف‌ه‌رکاری کو ټیک ژ ف‌ه‌رکاریت به‌رکه‌فتیټ دینیه. چنکی د ئیسلامیدا هاتیه‌کو پیکتینانا مالباتئ نیقا باوه‌ریا موسلمانا تمامدکه‌تن.

ره‌وشت و تیتالیټ پیکتینانا مالئ ل نافع جفاکئ ده‌ف‌ه‌را زاخو ب ته‌فاهی گه‌له‌ک ب زه‌حمه‌ت بوون. چنکی عه‌شیره‌تکانی دهاتنه ریکخستن. چونکی چیکرنا مالباتئ ژی ټیک ژ هه‌لکه‌فتیټ گه‌له‌ک ف‌ه‌ر بوو ژبو ئافاکرنا هه‌فسوزیئ، سیسته‌مه‌کن بهیز پیخه‌مه‌ت خورتکرن تیکه‌لیت جفاکئ د ناقه‌ه‌را عه‌شیره‌تادا(۹). پیکتینانا مالباتئ د نافع کوردا دهاتنه ریکخستن. ریکخستنا هه‌ف‌ژینیټ هنده‌ک جارا به‌ری بچویک ژ دایکبیت دهاتنه کرن. پیکتینانا مالباتئ د ناقه‌ه‌را کور و کچادا دهاتنه پیکتینان د ژییټ بالخبوویتیدا. ژییټ پیکتینانا هه‌ف‌ژینیا کور و کچا

(شارستانیا) مروفانیټ نه‌دا ژیان لس‌ه‌ر روویټ ئه‌ردی یا به‌رده‌وامبیت. له‌وا ژی هه‌ر ژ ده‌ستپیکا په‌یدابوونا مروفا ل دنیایټ خودئ مه‌زن ف‌ه‌رمانا پیکتینانا مالباتئ ل ناقه‌ه‌را کور و کچا دایه‌دا هه‌بوونا مروفان لس‌ه‌ر ئه‌ردی یا به‌رده‌وامبیت، ژیان ژ قوناغه‌کئ بو قوناغه‌کئ بهیته گوهوژین، ئان فه‌گوهارتن. ژبه‌ره‌ندئ ژی دئ بینین گه‌له‌ک گوهوژین د پیقه‌ریټ پیکتینانا مالباتیدا ل نافع ملله‌تا چیبووینه و ټیک ژ وان ملله‌تا ژی ملله‌تئ (کورده‌ه).

لفیئرئ پیدفیه نافرئ بهندئ بدهین کو جفاکئ کوردی، نه‌خاسمه ییت ده‌ف‌ه‌را زاخو ژ گه‌له‌ک جینا و چه‌قیت سیاسی، دینی، جفاکئ و خوړستی... هتد... پیکده‌یتئ، دبنه بنگه‌هئ پیکتینانا ره‌وشت و تیتالیټ جفاکئ ئه‌وټ کو خه‌لک لدویف دچیت. ل فیئرئ چیدبیت جودایی دگه‌ل جفاکیت ده‌ورو به‌ه‌بتئ، هه‌روه‌سا هه‌موو جفاکیت هه‌فتخویب باندوره‌کا راسته‌راست و نه‌راسته‌راست لس‌ه‌ر هه‌بوویه‌کو گوهوژین د نافدا په‌یدابن(۱).

ره‌وشت و تیتالیټ جفاکئ ل ده‌ف‌ه‌را زاخو ټیک ژ به‌رکه‌فتیټرین بنیات و فاکته‌رانه کو جفاک پئ دهینه ژیکجوداکرن و نیاسین(۲). چنکی ئه‌و ره‌وشت و تیتالیټ جفاک ل ده‌ف‌ه‌را زاخو لس‌ه‌ر دچیت، دکه‌ته قانونین و بناوشیټ نه‌مازه‌ییټ خو، هه‌ر ټیکئ میژوو یا سه‌ره‌لدان و په‌یدابوونا وئ دیارکریه و جوداهیا د ناقه‌ه‌ریدا هه‌ی. ژبه‌ر هنده‌ک لدویف گوهوژینیت ئابووری، دینی، جفاکئ، سیاسی ییت په‌یدابووین و د نافع جفاکیدا ره‌و ریشالیټ خو ییت هه‌ین، نه‌خاسمه ژی ره‌وشت و تیتالیټ پیکتینانا مالباتئ(۳). له‌وا ئه‌فان ره‌وشت و تیتالا ر‌ه‌نگه‌ه‌شیاریه‌ک د نافع جفاکیدا پیدفیتن دا به‌رزه‌نه‌بن و بهینه‌پاراستن. چنکی جفاک ب ر‌ه‌نگیت ره‌وشت و تیتالیټ خو، نه‌مازه ییت پیکتینانا مالباتئ دهیته نیاسین(۴).

له‌وا ژی روژه‌لاتاناس ب ر‌ه‌نگه‌کئ روحن و ناشکرا په‌سنا ره‌وشت و تیتالیټ جفاکئ د نافع ملله‌تئ کوردا کریه. زیده‌باری هندئ چو گوهوژینیت ب

بفه‌ر هاته دیتن کو فه‌کولینه‌ک لسه‌ر که‌لتورێ پینکینانا مالباتێ ل ده‌فه‌را زاخۆ ده‌یامی شو‌ره‌شا ئیلووتیدا به‌پته‌ کرن. چنکی ئەف هه‌یامه‌ هه‌یامه‌‌کی به‌رکه‌فتیه‌ ژ دیره‌وکا پینشه‌هاتیت گوهورینا ره‌وشت و تیتالیته‌ جفاکی ییت ده‌فه‌ری، نه‌خاسمه‌ ژێ ره‌وشت و تیتالیته‌ پینکینانا مالباتێ. هه‌ژیه‌ بیژین چو جوداهیت مه‌زن د فان ریورسمادا ل ناف سه‌نته‌ری فه‌زایێ و گوند و ده‌فه‌ریته‌ ده‌وره‌به‌رادا نه‌بوو. لئ بته‌نی هنده‌ک ره‌نگیت جودا هه‌بوون.

2 - بریارا هه‌لبژارتنا هه‌فه‌ژینی

د فی هه‌یامیدا بریارا هه‌لبژارتنا هه‌فه‌ژینی و خواستنی دناف جفاکا کوردادا ب ته‌فایی د ده‌ستی مالباتیت کورێ و کچادا دابوو. نه‌ کورا و نه‌ ژێ کچا چ حه‌ق نه‌بوو پشکدارین د فان بریارادا بکه‌ن. هه‌روه‌سا کوپ و کچا حه‌ق نه‌بوو هه‌ز و دیتیت خۆ بیژن و بو خۆ تیکێ، ئان تیکێ هه‌لبژیرن. به‌لکو بته‌نی لسه‌ر وان فه‌ربوو قه‌دری بریارا ده‌یک و بابیت خۆ بگرن هه‌تا کو پتیا جارا وان تیکدو نه‌ ددیت (13).

ژبه‌ره‌ندی گه‌له‌ک جارا ئەو هه‌لبژارتن لدویف دلئ کوپ و کچا نه‌بوو. لئ ژ نه‌چاری قه‌دری بریارا مالباتیت خۆ دگرت، نه‌خاسمه‌ بو کچا کیماسی و شه‌رم بوو خۆ ژ بریارا مالبابا خۆ نه‌پزایکه‌ن. چنکی دا هنده‌ک هه‌زریته‌ به‌ره‌فاژی ژێ هینه‌کرن. هه‌روه‌سا خیزانیت وان دفا که‌سه‌کئ باش بو وان هه‌لبژیرن دا د ژيانا خۆدا دلخۆش بژین (14).

هه‌رچه‌وابیت، ئەف که‌لتوره‌ هه‌یام بو هه‌یامی ده‌اته‌ گوهورین، نه‌خاسمه‌ ل سه‌رده‌می شو‌ره‌شا ئیلونئ ب ره‌نگه‌کئ به‌رچاف گوهورین که‌فتنی (15). زیده‌باری هندی ئەگه‌ر کورێ دل ل سه‌ر کچه‌کئ هه‌بووایه‌ دا ده‌یک یان خۆشکا خۆ پی ناگه‌دار که‌تن. ژبه‌ر فی چه‌ندی ژێ ب چه‌ند رۆژه‌کان به‌ری خواستنی رۆژه‌ک ده‌اته‌ دیارکرن

جودابوو. ئەفه‌ ژێ لسه‌ر ره‌وشا جفاکی، ئابووری و پیندقیاتیت که‌سا دما. لئ ژیی پینکینانا مالباتی ل باژیرا به‌ره‌ف زیده‌بوونی دچوو. چنکی ئەو ب خۆاندن و فه‌رمانبه‌ریته‌ مژوویدبوون. بیخش، پیندقیوو ژیی کورێ بو هه‌فه‌ژینی پیچه‌کئ ژیی کچی مه‌زنته‌ر با. ئەف چه‌نده‌ ژێ ل سه‌ر ره‌وشا ستراتیجی یا جفاکی، ئابووری و سیاسی ییت مالباتا وی دمان (10).

لدویف ره‌وشت و تیتالیته‌ جفاکی ییت کوردا، ب پینکینانا مالباتی ماله‌کا دی ده‌اته‌ ئافاکرن. هه‌روه‌سا ره‌وشت و تیتالیته‌ کوردا ریکی دده‌ن برایی مه‌زن دگه‌ل ژن و بچوکیته‌ خۆ هه‌یامه‌کئ دریز ل مالا بابئ خۆ به‌ینن. لئ ده‌می برایی بچوکیه‌ بریارا پینکینانا مالباتی دابایه‌، دا برایی مه‌زن رابیتن ب ئافاکرنا خانییه‌کی بو خۆ و ژ مالا بابئ جودابیتن (11). هه‌رچه‌وابتن، ئەگه‌ر ل قیری به‌ریخۆبده‌ین جفاکا کوردا دی دیاربتن کو ملله‌تی کورد ب دریزاهییایا دیروکئ پویته‌یه‌کئ نه‌مازه‌ دایه‌ ره‌وشت و تیتالیته‌ خۆ ییت جفاکی و نه‌خاسمه‌ ره‌وشت و تیتالیته‌ خۆ ییت ره‌سه‌ن ییت چیکرنا مالباتی. زیده‌باری هندی ریوره‌سمیت پینکینانا مالباتی ژ ده‌فه‌ره‌کئ بو ده‌فه‌ره‌کا دی جودانه‌ و خۆشی ژێ د ره‌وشا وان ژیکجوداهیت تیدا دژیان هه‌بوون (12).

ده‌فه‌را زاخۆ رۆله‌کئ به‌رکه‌فتی و ب باندور د پینشه‌هاتیت سیاسی بته‌یدا ل وه‌ختی شو‌ره‌شا ئیلولئ نه‌گیرایه‌. به‌لکو د فی هه‌یامیدا ده‌فه‌را زاخۆ رۆله‌کئ به‌یز د بازا پینشه‌هاتیت جفاکی ژیدا هه‌بوو. چونکی خه‌لکی ده‌فه‌را زاخۆ وه‌کو هه‌می خه‌لکی کوردستان ب گرنگیفه‌ به‌ریخۆددا پینشه‌هاتیت جفاکی، نه‌خاسمه‌ ره‌وشت و تیتالیته‌ پینکینانا مالباتی دگه‌ل پینشه‌هاتیت سیاسی.

ژبه‌رکو ده‌فه‌را زاخۆ که‌لتوره‌کئ نه‌مازه‌ و جودا ژ ده‌فه‌ریته‌ دی ییت کوردستان ب بو فان ریوره‌سما هه‌بوو، ئەف ره‌وشت و تیتاله‌ گه‌له‌ک بو دفه‌ربوون و دفا که‌لتورێ خۆ ژبه‌رزه‌ بوونی پارین. له‌وا

ده‌قه‌رێت ده‌قه‌را زاخۆ «نه‌خت» ده‌اته‌ خواستن. ل‌ قێرێ نه‌خت بۆ هنده‌ك مالباتا ناریشه‌ نه‌بوو. لێ بۆ هنده‌كا ناریشه‌ و ب‌ زه‌حمه‌ت بوو. له‌وا ژێ ب‌ سه‌عه‌تا دانوستاندن لسه‌ر نه‌ختی ده‌اته‌ كرن، هه‌تا هه‌ردو ئالی لسه‌ر فه‌برینا نه‌ختی گه‌ه‌شتبان پێكهاته‌كا باش (19).

زێده‌باری هندی ئه‌ندێ كو فه‌برینا نه‌ختی جوداهیا خۆ هه‌بوو، د‌ سالی‌ت شو‌ره‌شا ئیلوئیدی نه‌خت گرانبوون و هه‌تا گه‌ه‌شتینه‌ نێزیکى 200 دیناران ل‌ هنده‌ك ده‌قه‌را. لێ پاشی ئه‌ف دیارۆكه‌ هی‌دی هی‌دی كیمبوو، نه‌خاسمه‌ هه‌كه‌ كچ و كورێ دل لسه‌ر ئێك هه‌بایه‌، ئانكو بیژین هه‌ژ ئێكودو كریا. ئه‌ف چه‌نده‌ ل‌ ناف گوندیت ب‌ سه‌ر قه‌زا زاخۆقه‌ گه‌له‌ك به‌لافبوو. ل‌ قێرێ ئه‌و كه‌سیت دچوون خازگینیا دابیژن مالباتیت وان نه‌ ب‌نه‌ رێگر د‌رێكا هه‌ردوكادا د‌ب‌ خوشی بگه‌هن مرادا خۆ (20). ل‌ قێرێ دیاردبتن كو جفاكێ ده‌قه‌رێ پتریا جارا رینه‌ددا وان كور و كچیت هه‌ژێك د‌كرن بگه‌هن ئێك نه‌مازه‌ هه‌كه‌ مالباتیت وان زانییا كو هه‌ردو هه‌ژێك د‌كه‌ن.

له‌سه‌ر خواستنا زێرا ژێ، ل‌ قێرێ دیاردبتن كو بۆ هنده‌ك مالباتان ناریشه‌ بوو. چنكى پتریا جارا ئه‌و نه‌ دشیان گه‌له‌ك زێرا بۆ كچێ چێكه‌ن. له‌وا گه‌له‌ك جارا دانوستاندنی‌ت درێژ د‌ نافه‌را واندا ده‌اته‌ن كرن، گه‌له‌ك جارا نێزیک د‌بوو كو هه‌ردو ئالی ژێكفه‌ره‌فن چنكى مالباتا كچێ گه‌له‌ك زێر د‌خواستن. لێ ل‌ قێرێ دا كه‌سیت د‌گه‌ل چووین خۆ هافین به‌ختی مالا كچێ داكو له‌سه‌ر بریارا خۆ به‌ین خوارێ و بقی چه‌ندی دا هه‌ردو ئالی نێزیکى ئێك بن و له‌سه‌ر فه‌برینا زێران پێكه‌ین (21).

دا كور و كچك ئێكودو بینن (16). هه‌ژێ ئافری پیدانییه‌ كو دیتن ژ ده‌قه‌ره‌كێ بۆ ده‌قه‌ره‌كا دی یا جودا بوو. لێ پتریا جارا دا كور چیته‌ مالا كچێ و پاشی دا كچ تشته‌كێ فه‌خوارنێ وه‌ك قه‌هوئ، چایی یان ئافێ بۆ مێهافانا به‌تن. مراد ژێ ئه‌و بۆ كو كچ و كور هه‌ف بینن. زێده‌باری هندی ژێ هه‌ردوكا ب‌ چافی شه‌رمی به‌ریخوودا ئێكودو، پشتی ئه‌ف چه‌نده‌ بدویماهی ده‌هات دا هه‌ردو ئالی هی‌نه‌ ئاگه‌هداركرن لسه‌ر رازیوونێ (17).

ده‌مێ مالباتا كورێ بریارا خۆ یا دوماهیكێ دابایه‌، ده‌یكا كورێ د‌گه‌ل هنده‌ك نیاسیت مالباتا كورێ دا چنه‌ مالا كچكێ دا تاما ده‌قی مالا كچكێ بزائن. پشتی ده‌يك و بابیت كچكێ رازی د‌بوون، دا شه‌فه‌كێ بۆ خازگینیا دیاركه‌ن. ل‌ قێرێ دا هنده‌ك جیران و كه‌س و كاریت كورکی د‌گه‌ل مالباتا وی به‌ره‌ف مالا كچێ چن. پشتی بخێهاتنی و فه‌گیرانا

چیرۆك و سه‌رهاتیان د‌گه‌ل په‌سنا مالا كورێ، دا ئێك ژ وان ییت د‌گه‌ل مالباتا كورێ هاتین سوچه‌تن د‌گه‌ل بابی كچكێ فه‌كه‌ت و دا بیژیت، «ئهم ل‌ سه‌ر سونه‌تا خۆدێ و پێغه‌مبه‌ری ییت هاتین و داخوازا خزمانیا هه‌وه‌ د‌كه‌ین كو كچا هه‌وه‌ فلانێ بۆ كورێ فلانی بخازین». زێده‌باری هندی ژێ كو پتریا جارا پێكهاته‌ك نافه‌را وان، نه‌خاسمه‌ ل‌ نافه‌را ده‌یكا كچكێ و كورێ، ده‌اته‌كرن (18). ل‌ قێرێ دو تشیت فه‌ر هه‌بوون. ئێك؛ زێر یان هنده‌ك جارا د‌گوتی «چه‌ك». دو؛ ل‌ پتریا

بسه‌رفه‌چوونا چه‌ند چه‌فتیا به‌رهه‌فکرنا تشیت کچ و کورا دا ده‌زگری و نیشانی ب زێ، کارووکۆ بویکیفه د بوخچه‌کۆ پێچن و دا ژنکیت مالباتا کوری دانن سه‌ر سه‌ری خۆ ب که‌یف و خۆشی و سترانقه به‌ره‌ف مالباتا بویکی چن. ل هنده‌ک ده‌فه‌را، نه‌خاسمه ل ناف سنیدا، دا پتیا جارا داهول و زنا دگه‌ل خۆ به‌ن، پشتی گه‌هشتبان مالباتا کچی دا داوه‌تی ل به‌ر ده‌ری مالباتا کچکی که‌ن، پشتی بدویمای ئانا داوه‌تی دا وان تشیت دگه‌ل خۆ ئینان بو نیشانی کچی ئیننه‌ ده‌ری کو ژ گه‌له‌ک په‌روکییت ره‌نگین، جلکا، زێ، پێلاف، صابوین و مسک ب ناف و نیشان نیشا مالباتا کچی ددان (25).

4 - ریورسمییت فه‌گوه‌زنتی

ل شه‌فا ئیکۆ ب ریورسمییت ژیکجودا تلا بویکو و زافا ده‌اته خه‌ناکرن. به‌لی وه‌ختی تلا زافای ده‌اته خه‌ناکرن دیاری ده‌اته پێشکیشکر (26)، وه‌ختی دیاری ده‌اته دان دا دو گه‌نچ، ئان زه‌لام ئیک ژ وان دا تیرکه‌کی پاته‌ی بو راکرنا پارێ کاغه‌زی هه‌لگریت و یی دوی دا ئامانه‌کی فافونی بو راکرنا پارێ ئاسنی راکه‌تن (27). عه‌ده‌ته‌ک لنگ وان هه‌بوو، ئه‌و ژ عه‌ده‌ت ئه‌و بوو، ده‌می وان ئه‌و پاره‌ رادکرن دا ب ده‌نگه‌کی بلند بیژن فلان که‌سی هنده‌ پاره‌ پێشکیشکر کو ژ

تا 400 و هنده جار ان

پشتی رازیوونا هه‌ردو مالباتا دا فاتحه ژ لای حازربوو یافه هیته خواندن، پاشی دا بابی کوری چیتن ده‌ستت بابی کچی. ژلایه‌کی دیفه، ژنکیت مالباتا کوری ژ چافه‌پێتی رازیوونا مالباتا کچی بوون. ل ده‌می مزگینیا رازیوونا مالباتا کچی گه‌هشتبایه وان، دا ژن ب ده‌نگه‌کی بلند تللیا فه‌ده‌ن و پاشی گوستیلکا خۆاستتی که‌ن تبالا کچی. پاشی دا هه‌می چنه‌ سه‌ری کچی و دو‌عاییت باشی و خیری بو که‌ن (22).

3 - گێرانا شریناهی و برنا نیشانی

پشتی رازیوونا مالباتا کچی لسه‌ر داخووزیا مالباتا کوری، دا رۆژه‌کی بو برن و به‌لافکرنا شریناهی هییتن دانان. هه‌لبه‌ت شریناهی ژ پتیا جارا شه‌کر و قابییت شه‌کرێ یا کو دگوتنی «که‌لکیت شه‌کر» (23) دگه‌ل توف چای دبرن.

هه‌ر دگه‌ل هندی، ببورینا وه‌ختی هنده‌ک چکلیت و شرینی مینا «رحه‌تا» و هنده‌ک تشیت دی مالباتا کوری دگه‌ل خۆ دبرن. هه‌ژی یه‌ بیژن ل هنده‌ک ده‌فه‌را مالباتا شریناهی ب ئاری و شه‌کرێ چیدکرن وه‌ک به‌قلافا ییت نوکه، لسه‌ر جیران و که‌س و کاریت خۆ به‌لافدکر (24).

پشتی

به‌هه‌دینان دهبیردانکا روژنامه‌قانیی دا (3) :

هاڤینگه‌هیت ده‌قه‌را ئامیدی

د گه‌رپانا مریه‌م نرمه‌ دا ل سالا 1937

هه‌رش که‌مال ریکانی *

(فتاه العرب) خاتما هه‌ژا (مریم نرمه)یه ئه‌وا دچار خه‌له‌کان دا ل ژیر نافونیشانی (سفرتی الی المصائف العراقیه) چه‌ندین په‌سن و پیزانین و به‌حسکریتت سپه‌هی ل سهر هه‌ڤینگه‌هیت ده‌قه‌را ئامیدی ديارکرین، ل قیری دی ئافریی ده‌ینه چه‌ند پیزانیتت سهره‌دانا وی یا کو بو هه‌یامی چه‌ند هه‌یقه‌کان دو‌مکری.

جه‌ و دیمه‌ن و هه‌ڤینگه‌هیت ده‌قه‌را به‌هه‌دینان و نه‌خاسمه‌ ییت ده‌قه‌را ئامیدی کو ژ نافوده‌نگترین و بالکیشترین و دلغه‌که‌رتین هه‌ڤینگه‌هیت ل سهر بازا عیراقی بووینه و ل سهرده‌می شاهانه (1921_1958) جه‌یت سهرپشک ییت سهره‌دانتت شاه و که‌سایه‌تیتت نافداریت عیراقی و بیانی بووینه، له‌وما بالا گه‌له‌ک سهره‌دانگری و سه‌یرانیا کیشایه و ل دانئ هه‌ڤینی بوویه چه‌وینگه‌ها مالبات و گه‌له‌ک که‌سا، ییک ژ که‌سایه‌تیتت نافداریت بواری روژنامه‌قانی عیراقی دا خودانا روژنامه‌یا

سه‌یران و گه‌ریان (م‌ریه‌م ن‌رمه‌) بۆ ه‌افینگه‌ه‌یت ده‌قه‌را ئامی‌دی:

گون‌دی‌ت ده‌قه‌را دۆس‌کی ژێریان وه‌ك گون‌دی‌ت (گرماڤا، سن‌دۆر، بادێ...‌) ده‌ربازبووی، گه‌ه‌شتی یه‌ سوواره‌تووكا، هه‌روه‌کی د‌یی‌ژیت: ئه‌م گه‌ه‌شتینه «سوواره‌تووكا» گویت‌كا چیا‌یه‌كێ و چیا‌یت تو‌ركیا ب‌لند ییت به‌رده‌وام ب‌ به‌فری هاتینه ن‌خافتن و سه‌یرانچی د‌شیت چه‌نده‌كێ ل سوواره‌تووكا بی‌هنا خۆ لئ قه‌ده‌ت و خۆش‌یی ب‌ د‌یتنا د‌یمه‌یتت جو‌ان و د‌لقه‌كه‌ر ب‌یینیت كو سه‌رته‌ق‌رازی و سه‌رنش‌یقا ر‌یك‌یت وئ هه‌كه هه‌قه‌ه‌ر ب‌كه‌ین وه‌کی ر‌یك‌یت وه‌لاتی سویره‌نه ژبه‌ر مه‌ش‌یا دار‌یت سیبه‌ری و ر‌یك‌یت نو‌ی ییت ژبه‌لی و ژووردانی كو تروم‌ییل وه‌کی ماری لئ ده‌یت، ئاف‌یت ته‌زی ییت شرین كو به‌ز ژ كانییت وئ ییت ت‌یكانه ل ب‌لندا‌هیا چیا‌ی د‌زیت و د‌ب‌یته سیلاڤه‌كا ب‌چو‌یك و ل سه‌ر نه‌رد‌یت ده‌ورۆبه‌ریت وئ ق‌یدا ده‌یته خار و دار‌یت وئ ئاف‌ د‌ده‌ت و ل ق‌ی جه‌ئ ك‌یم میناك و ده‌گمه‌ن ب‌ ناڤنجیا سه‌قا‌یی وئ یی پاقژ و د‌فره‌ه‌بوونا مرو‌قی

ب‌ د‌یمه‌نی‌ت وئ كو د‌شیا‌ن دا‌یه روژه‌كێ بیته ژ گ‌رن‌گ‌ترین و جو‌ان‌ترین ه‌افینگه‌هان و هه‌ژی وئ یه‌ ل سه‌ر نو‌یت‌رین سه‌روبه‌رك‌رن و هۆنه‌ر ژ ه‌افینگه‌ه‌یت دونیا‌یی به‌یته ر‌یك‌خست‌ن.

سه‌رسنك و ئینشكێ و چیا‌یی گاره:

پشتی سوواره‌تووكا به‌ره‌ف سه‌رسنك و گون‌دی‌ت نه‌ره‌دنا چو‌ویه هه‌روه‌کی د‌یی‌ژیت: پشتی ئه‌م ژ گه‌له‌ك نه‌الی‌ت سوواره‌تووكا خ‌لاس بو‌وین ئه‌م د‌ناڤ ه‌ژماره‌كا گون‌دان را ده‌ربازبو‌وین ییت خۆجه‌یت وئ مه‌سیحی و ژ وان ژێ گون‌دی (سه‌رسنك) و (ئینشكێ) و ژ و‌یری چیا‌یی گاره ده‌ست‌پ‌د‌كه‌ت، خو‌دانا

ئه‌ف سه‌یران و گه‌ریان روژنامه‌فانا عیراقی بۆ ه‌افینگه‌ه‌یت ده‌قه‌را به‌هدینان و نه‌خاسمه ده‌قه‌را ئامی‌دی ل هه‌یقا ئه‌یارا سالا 1937 ده‌ست‌پ‌ک‌ریه و بۆ هه‌یامێ سێ چار هه‌یقان دو‌م‌ک‌ریه، د‌قی سه‌یرانی دا سه‌ره‌دانا چه‌ندین گون‌د و ه‌افینگه‌ه‌یت ده‌قه‌ری کریه و د‌یمه‌نی‌ت وان ییت ب‌الک‌یش په‌سن کرینه و چه‌ند پ‌یزانین د‌ گه‌ریان خۆ دا دا‌ینه د‌یارک‌رن، د‌ ق‌ئ گو‌تاری دا د‌ی چه‌ند ئاف‌ری‌ت وئ د‌یارکه‌ین.

ه‌افینگه‌ها سوواره‌تووكا (سیاره‌تیکا):

«م‌ریه‌م ن‌رمه» پشتی ژ ده‌وکی و

خو دا بجوانی و دهربرینه کا ههژی بهسنا خهمل و جوانی و بالکیشی و دیمه نیت نازک و دلغه که ریت سیلاقن کریه ده می دیژیت: ئه ی سیلاقا مه، ئه ی تاجه سه را هافینگه هیت مه و دورا وئ یا شهنگا ئیکانه، هه ر ئیکن گوهل من بیت ده می ئه ز دیژم تو پیکدهیی ژ ب خهملترین چیکرییت خورستی و دلغه که رترین جهی دل دناق دلخوش دبن و یی سه ره دانا ته بکه ت دی گوتنا من راست دهرئیخت ژ بهر مه زنا تیا پیکهاتا ته و خهملداریا ته یا زیده جوان و دی ته ژ چاییت لوبنان و سویسرا هه ژ یتر بینیت.

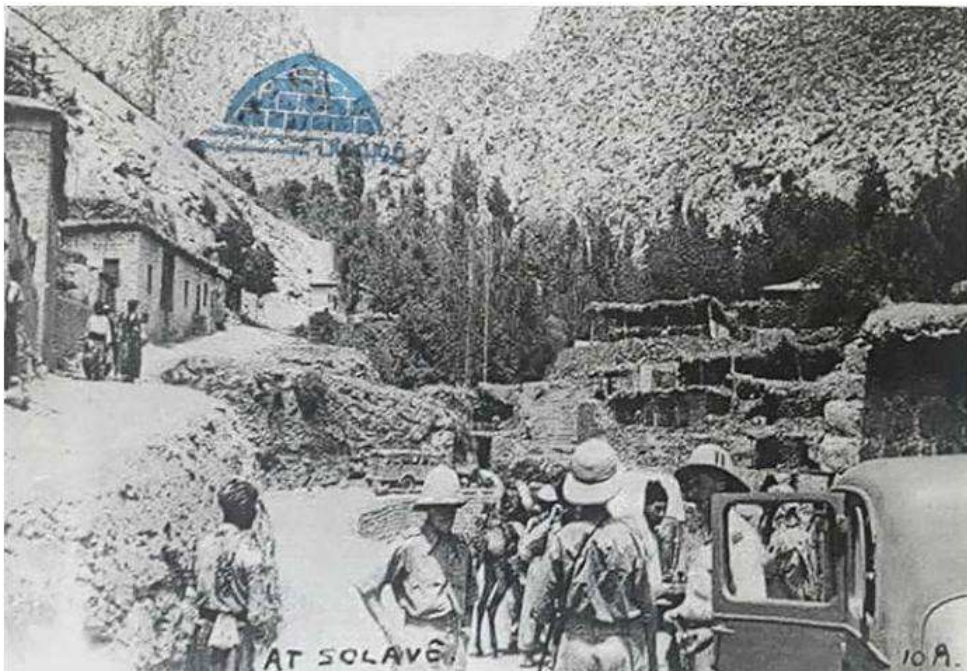

گوندی بامه رنی ل سالت ده ستینکا چلان ژ سه دسالیایست، شیخ غیاسه ددین نه قشه بهندی دگه ل چهند که سایه تییت ئاینی مه سیحی و ییت گوندی بامه رنی.

(ژ: ئه رشیفی سه نته ری قوبه هان بو فه کولینیت به لگه نامه و ده ستنقیسان ل به هدینان)

هافینگه ها سیلاقن ۱۹۳۹ز

(ژ: ئه رشیفی سه نته ری قوبه هان بو فه کولینیت به لگه نامه و ده ستنقیسان ل به هدینان)

ئامیدی و سه ری ئامیدی:

مریه م به رده وام دبیت دسه یران و گه پیرانا خو دا و دیژیت: پشتی من سه ره دانا (بامه رنی) و (ئینیشکی) و (سیلاقن) کری

من ئامیدی و سه ری ئامیدی ژ دویره دیت و ئه و زی دیسا ژ بهرکه فتیرین هافینگه هیت مه و ئه ز ترسیام بو وان هه ر دوو جهان سه رکه قم

هافینگه ها سیلاقن:

مریه می دگه پیرانا خو دا و دخه له کا ئیکن یا نفیسینا

ده‌مژمیران د حه‌فتیی دا، براستی كه‌سه‌كئی چالاک و ببزاقه لئ پا نه‌شیت ل فان هژمارا گوندان تیته‌لبه‌هیت ژبه‌ر كیمیا پیدقییت ساخله‌میی و نه‌خاسمه ل دانئ سه‌یرانان دا.

كورتیه‌ك ژ ژباننامه‌یا روژنامه‌فان (م‌ریه‌م ن‌رمه):

– روژنامه‌فانه‌كا نافدارا كلدانی یه، نافئ وی (م‌ریه‌م رو‌فائیل یووسف روما‌یا) یه، ل 3 نیسانا 1890 ل قه‌زا تلکیف سه‌ر ب پارێزگه‌ها نه‌ینه‌وا قه‌ هاتیه سه‌ر دونیایی و ناسنافئ وی (ن‌رمه) یه‌كو په‌یشه‌كا كلدانی یه و بنیات فارسی یه، ئانكو نه‌رم و نازك، نه‌خاسمه كو كچا ئیكانه بوویه دناف مالباتا خو دا كو حه‌فت برا هه‌بوینه و ئەف ناسنافه‌ مایه‌ دگه‌ل نافئ وی و ناسیار بوویه و دنقیسینیت خو دا بكارئینایه.

– ل 6 ئه‌یارا 1937 روژنامه‌یا «فتاه‌العرب» ده‌ریخستی یه‌كو دبیته‌ ئیکه‌م روژنامه‌یا ژنان ل عیراقئ ده‌رکه‌فتی كو دبیته‌ ئیکه‌م خودان ئیمتياز و سه‌رنقیسه‌را ئیکه‌م روژنامه‌یا تایه‌مه‌ند ب ژنان ددیروکا روژنامه‌فانیا عیراقی دا.

– د ژئی 82 سالیی دا ل 10 ته‌باخا 1972 وه‌غهرکریه و ل ئەلقووش هاتیه‌ قه‌شارتن.

ژبه‌ر كو ل ویرئ وئغه‌ ریک نه‌هاتیه‌ قیرکرن كو ب ترۆمبیلئ سه‌رکه‌فین، ئەو نه‌بیت كو ب سوواریبوونا ل هه‌سپی بیت و ئەز نزانم ل هه‌سپی سوواریبم، له‌وما ئەز قه‌گه‌ریامه‌ ئه‌ره‌دنا و من هافین ل ویرئ دگه‌ل مالا خو بوراند و ل ئه‌ره‌دنا مه‌ترانی ئامیدیئ و بیت سه‌ر ب وی قه‌ هیژا (فرنسیس داوود) لئ ئانجی یه‌ بو‌فه‌له‌ییت کلدان گه‌له‌ك ریز بو‌ وی كه‌سه‌كئی خوشتفی و ریزداره‌ ژ هه‌می خه‌لكیت گوندان بو‌ برایت مه‌ ییت مؤسلمان ل هه‌می چیا ژبه‌ر ره‌وشتئ وی یئ هیژا دگه‌ل هه‌میان و ل 20 ئی ئه‌یلوولا بوری ژ هافینگه‌هان قه‌گه‌ریاینه‌ حه‌مام عه‌لیل ل میسل.

نا‌فها‌تیئ ل دو‌ر هافینگه‌هییت ده‌قه‌رئ تیینی و پێش‌ن‌یاز ناراسته‌ی حکوومه‌تا وی ده‌می کریه و گوته‌: من چ‌ه‌ند هه‌یفه‌كان ل هافینگه‌هییت مه‌ ییت عیراقی بوراندی یه‌ ژ هافینگه‌هه‌كئی بو‌ ئیكا دیت‌ر و ژ گونده‌كئی بو‌ گونده‌كئی دیت‌ر و ئەز باش ل سه‌ر وان ئاگه‌هدار بوویمه‌ ل سه‌ر کیماسییت مه‌زن ییت ساخله‌میی و نه‌بوونا ئالاقییت وی، ل سه‌رانسه‌ری ئامیدیئ بتنی نو‌ژداره‌ك هه‌یه‌ ل ئامیدیئ ئانجی دبیت و هه‌می گوندان بتنی برینپچه‌ك هه‌یه‌ ئەو ژئ ل مه‌زنت‌رین گوند (بامه‌رنئ) ئانجی دبیت، بنگه‌هه‌كئی ساخله‌میی یئ بچووك هه‌یه‌ كو ژ گونده‌كئی بو‌ گونده‌كئی دیت‌ر دگه‌ریت و ب چ‌ه‌ند

ژیده‌ر و ده‌همه‌ن:

* به‌رپرسئ سه‌ننه‌رئ قوبه‌هان بو‌ قه‌ کۆلیتیت به‌ لگه‌نامه و ده‌ستقیسان ل به‌هدینان
م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (1) ، ج‌ریده فتاه‌العرب ، العدد(5) ، الخ‌میس: 20 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (2) ، ج‌ریده فتاه‌العرب ، العدد (6) ، الاحد: 23 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (3) ، ج‌ریده فتاه‌العرب، العدد (7) ، الخ‌میس: 27 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (4) ، ج‌ریده فتاه‌العرب، العدد(8)، الاحد : 30 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه، سفرتی الی المصائف العیراقیه (5)، ج‌ریده فتاه‌العرب، العدد(10)، الاربعاءو : 16 ح‌زیران 1937.

– ج‌ریده فتاه‌العرب : روژنامه‌یه‌كا ئەده‌بی و جفاکی یا ژنان بوویه ، ئیکه‌م ژماره‌ ل روژا پینچ شه‌مبی 6 ئه‌یارا 1937 ل به‌غدا ده‌رکه‌فتی یه، دوو جارن دحه‌فتین دا ده‌ردچوو ، دبیته‌ ئیکه‌م روژناما عیراقی یا ژنان ددیروکا روژنامه‌فانیا عیراقی دا ، م‌ریه‌م ن‌رمه خودان و سه‌رنقیسه‌ر و رێقه‌به‌را وی بوویه ، و رێقه‌به‌رئ به‌رپرس : پارێزه‌ر صالح مراد ، ژ (8) لاپه‌ران پینک ده‌ات و (24) ژماره‌ ژئ ده‌رکه‌فتینه‌ دووماهیک ژماره‌ ل روژا پینچ شه‌مبی 21 چ‌ریا ئیکتی 1937 ده‌رکه‌فتی یه . بئیره : ج‌ریده فتاه‌العرب، العدد(1)، الخ‌میس: 6 آیار 1937 ، العدد (24) ، الخ‌میس ، 21 تشرین الاول 1937.
– ده‌نده‌ك ژنده‌ران دا سالا ژدایكبوونا وی 1880 هاتیه‌ ده‌ست‌ن‌یاشانکرن وه‌ك : صحیفه «المشرق» . م‌ریه‌م ن‌رمه روما‌یا رائده‌ الصحافه‌ النسائیه فی العیراق ، موقع ج‌ریده‌ المشرق : www.alqosh.net / 17 / 2 / 2017.
– د‌ریاج‌ السندي ، أوائل الصحافه‌ السنويه فی العیراق ، موقع القوش نت : www.alqosh.net / 13 / 6 / 2018.

– م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (1) ، ج‌ریده فتاه‌العرب ، العدد(5) ، الخ‌میس: 20 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (2) ، ج‌ریده فتاه‌العرب ، العدد (6) ، الاحد: 23 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (3) ، ج‌ریده فتاه‌العرب، العدد (7) ، الخ‌میس: 27 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه ، سفرتی الی المصائف العیراقیه (4) ، ج‌ریده فتاه‌العرب، العدد(8)، الاحد : 30 آیار 1937.
– م‌ریه‌م ن‌رمه، سفرتی الی المصائف العیراقیه (5)، ج‌ریده فتاه‌العرب، العدد(10)، الاربعاءو : 16 ح‌زیران 1937.

ره‌نگه‌دانا هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی دناڤ هۆزانیټ مه‌لا یاسینی ریکانی دا

جه‌گه‌ر که‌مال ریکانی

وانان ژێ زاناییټ ئایینی و نه‌ته‌وه‌یی و هۆزانقانیټ دلسۆز و خه‌تابکه‌ر ییټ کۆ شیاپین ب خه‌بات و خزمه‌ت و کاروکیار و ب تلبیټ خۆ ییټ وه‌ستیان نه‌نیاسی به‌ره‌مه‌ییټ هه‌ژی و گرانبه‌ا وب سه‌نگ بۆ نقشێ ل دویڤ خۆ دا به‌پیلن، لی ژبه‌ر کاوداتیټ دژواریټ ملله‌تی مه‌یی کورد تیټا دبوری گه‌له‌ک ژ ره‌وشه‌نهرز و که‌سایه‌تیټ به‌نیاس هه‌ژماره‌کا وان ده‌لیقه‌یا به‌لافکرنا به‌ره‌مه‌ییټ خۆ نه‌بوویه، و هنده‌ک ژ وان به‌ره‌مه‌ییټ وان هاتینه به‌رزه‌کرن و سووتن و هند ژ وان ژێ هه‌تا وه‌غه‌را داویټ ژێ کرین، چاڤیټ وان ب دیتنا به‌ره‌مه‌ییټ وان ییټ به‌لافکرنیټ

گۆمان تیټا نینه کۆ دناڤ کاروانی ژیانئ دا مشه که‌سیټ هه‌ز مه‌ند و ماڤویل و ئافه‌که‌ر و خۆدان خه‌بات و وه‌لاتپه‌روه‌ر و زانا و خودان خامیټ خورت و چالاک په‌یدا بووینه کۆ ب خه‌بات و خه‌مخووری و خزمه‌تا خۆ شیاپه‌ نافیټ خۆ ده‌مه‌بیز و بێردانکا دیروکیټ دا تومار بکه‌ن و بینه ژ که‌سیټ هه‌رده‌م زیندی و جه‌ئ سه‌ره‌بلندی و شانازی و سه‌ره‌رازییټ بۆ گه‌ل و وه‌لاتیټ خۆ و بینه ستیژیټ گه‌ش و ره‌ونه‌قدار دناڤ تارایا نه‌زانینیټ دا و وه‌لات ب هه‌بوونا خۆ گه‌ش و ئاڤا خه‌ملدارکری، کۆ هه‌ر ئه‌ڤ که‌سیټ هه‌رنیټ هه‌ر ئه‌ون دبنه جه‌ئ چاڤلیکرنیټ بۆ گه‌لن خۆ، ژ

مەلا ياسىن رېكانى و خاندا پەيغەكەن ل دەمى سەرەدانا سەروك بارزانى بو دەفەرا ئامېدىن ل سالا ۱۹۹۴ئى

تا كو ۱۹۶۲/۳/۱۲ئى بەرنقىژى (ئىمامەتى) ل گوندى خۆ (بەنستان) كرى يە و ل گوندى (مروانس) ژى ھەرب ھەمان كار رابوويە و پاشى ل ئان جھان ۋەك (قۇرئان خوين، بانگدەر، بەرنقىژ، خوتبە خوين) ھاتىە دامەزراندن و كاركرى يە:

- ل سالتىن (۱۹۷۲-۱۹۷۵ئى) قۇرئان خوين و بانگدەر و بەرنقىژ و خوتبە خوين ل جامعا (جويجات) ل (باب الجديد-مويسل).

- ل سالتىن (۱۹۷۵-۱۹۸۲ئى) قۇرئان خوين و بانگدەر ل جامعا (ئاغا-إعمارالشمال) ل (تاخى شىلى-دھوك) ئى.

- ل (۱۹۸۲/۲/۱۷-۱۹۸۳ئى) قۇرئان خوين ل جامعا (إعمارالشمال-تاخى شىلى-دھوك) ئى.

- ل سالا (۱۹۸۳ئى) ب رازمەندى يا ئەمىندارى گشتى يى كاروبارىت ئەوقافى (شىخ بەشىر بريفكانى) ب كارى (بەرنقىژى و خوتبە خوين) يى ل مزگەفتا (شىلادزى يا مەزن) ھاتىە دامەزراندن، كو دىتە ئىكەم زانا ل قى مزگەفتى ھاتىە دامەزراندن .

شادنەبووينە، لەورا گرنگە فەكولەرىت مە گەلەك خەمى ژ بەرھەمىت وان بخون و خۆ لى بکەنە خودان و فەكولینان ل سەر بەرھەمىت وان بکەن و ژ وندابوون و تارىاتيا نەبەلاقبوونى قورتال بکەن و بداننە بەر دەستى خواندەفانان، لەورا مە ب فەر زانى ئەم بابەتى خۆ يى قىجارى تەرخان بکەين ل دۆر ژيان و بەرھەمى تىك ژ زانا و ھۆزائىت كوردپەرورە (مەلا ياسىن مەلا مەمەد رېكانى) كۆ نافھاتى ل سالا ۱۹۳۴ ئى ل گوندى (بەنستان) ل دەفەرا رېكان ژ مالباتە كا زانا و خودىياس و كوردپەرورە كۆ ب (مالا مەلان) بەرنىاسە ھاتىە سەر دونىايى. كۆ دى د قى بابەتى خۆدا پتر تىروژكان بەردەينە سەر ھۆزائىت نەتەوھىيى يىت سەيدايى مەلا ياسىنى.

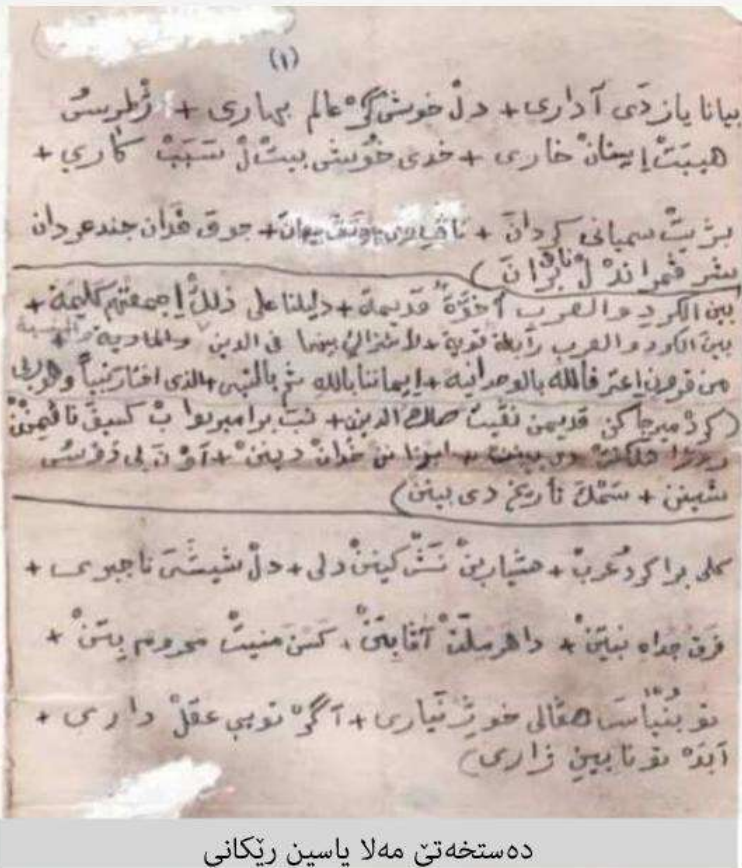
ھەژى يە بىژىن كو سەيدايى مەلا ياسىن ژبلى رۆلى بەرچاف و كارىگەرى دىنى، گەلەك ھەلويسىت كوردپەرورەرى و نىشتىمانپەرورەرى ژى ھەبووينە.

دامەزراندن و كارى وي: ل دەسپىكى ل رۆژا ۱۹۵۳/۱/۲ئى

چەند ھوونە ژ ھۆزاتین ناڤھاتی :

*** کوردستان ***

کوردستان وەکی باغانە
 لاوی کورد لی دکەت پیوانە
 دا پارێزیت ژ زیان گرانە
 رابە رابە خوین میژی مە
 دەستی راکە ل سەر دەقی مە
 عالەم ھشیارە ب حالی مە
 ژنۆکە پیڤھە ئەزی بکارم
 وەکی ماری ئەژدەھارم
 کە سی پیڤھە دەم دژوارم
 خەونەک تەدیت وەقتی تەچوو
 چاف مەرقین ژ ئاف روو
 یا تە دیتی ل تە بەرزەبوو
 جھێ مە چیمەن و میرگن
 خۆدان نەقش وگەلەک رەنگن
 کورد میرچاکن ب ئاف و دەنگن
 جھێ مە جۆک و کانینە
 سپی وەک شوبتی سەدەفینە
 شرین وەکی ھنگڤینە
 ھەر وەسا دەھۆزانەکا دی یا خۆ دا بناڤی (کورد
 میرچاکن) بەحس ل چافنەترسی و میرچاکیا کوردا
 دکەت دیژییت : کورد میرچاکن قەدیمن
 نەڤییت سەلاحەددین
 نەبە بەرامبەر ل وا
 ب کەسی ڤە ناڤەمینن
 روژا ھەلکەفت دی بینن
 بزنان خودان دینن
 ئەو نەبێ دەوس وشوینن
 سەحکە تاریخ دی بینن

دەستخەتی مەلا یاسین ریکانی

دیسان د تیک ژ ھۆزاتیت دی ییت خۆ دا بناڤی (گازیەک) کو گازی و پەيامەکە بو گەلی خۆ :

*** گازیەکی ***

دکەم گازی دکەم ھەوار شەف و روژا
 لەزکەن وەرن بەدن مللەت ھەمی سوژا
 حەتا کەنگی تیناگەھن دوژمن دی وە کەتە کوژا !
 کاوہی بو کرە شادی ل ئادارو ل نەوروژا
 گەلی برا دوژمن بو وە جەلەبدارە
 خۆ ھشیارکەن ھەمی رەنگا ئەو نەیارە
 مە سوژ یادایە وەلاتی ئەم وان ناھیلین ل ڤارە
 دی پیوہرھیتن دی وان کەینە توژو ئارە

ژیدەر و دەھمەن:

*** مفا ژ فی ژیدەری ھاتیە وەرگرتن :- ھیرش کەمال ریکانی ، (گازیەکی) دیوانا مەلا یاسین ریکانی (ژیان و بەرھەم ۱۹۳۴-۲۰۰۵) ، دەھۆک ۲۰۰۹

كه‌قنه ريكيت بازرگاني و له‌شكهرى لده‌قهراماميدي

چ پى نه‌قيت هه‌ر جهه‌كى ژ كه‌قندا ئاقه‌داني تيدا هه‌بيت توره‌كا ريكيت كه‌قن هه‌بوو، فان ريكاه‌قنه‌كى بازرگاني و له‌شكهرى لسه‌ر چيكره. وان

كوڤان ئيhsان

ريكا كينج و شاپيت خو لسه‌ر قه‌ژاندين و هنده‌ك جارا خرابكرنا وان ده‌قهراماميدي، ده‌قهراماميدي ژى روله‌كى به‌رچاف د ئاقه‌داني و بازرگانيا كه‌قندا هه‌بوو، ژ لايه‌كى قه‌ باژپركي ناميدي وه‌كى ئاقه‌ند و شه‌رگه‌ه‌ي ده‌قهراماميدي و پشه‌كا ده‌قهراماميدي كو سالوه‌خته‌كى ئاقه‌ندا قى ده‌قهرى بوو. د قى قه‌كولينى دا دى بزاقى كه‌ين چهند سه‌متيت ريكيت كه‌قن وه‌رگرين، دى بزاقى كه‌ين تورا وان ريكاه‌دياركه‌ين، هنده‌ك ژ وانا ريكيت بازرگان بوون، هنده‌ك ژى د له‌شكهرى بوون.

لى ئافاكربوو دا ريفينگ و بازرگان بيه‌نا خو لى قه‌ده‌ن و متايى خو ل وىرى به‌يلن هه‌تا دگه‌هنه ناميدي. ئه‌ف ريكه‌ ل دانگا شوينواريت (ديرا سور) پرا ده‌رباس دبیت، پاشى دگه‌هيته‌ ئاف ئه‌ره‌دنا دا، ل وىرى به‌ر ب بورجى به‌يره‌مى قه‌ دچيت و پاشى به‌ر ب سالله، ئانكو ئه‌ره‌دنا ژورى دچيت. د ئاف ئه‌ره‌دنا دبیته‌ دو باسك، يى ئيكى دبىژنى سياروكا قه‌پلانى و يا دويى ژى سياروكا حامدى، پاشى پشتى (٦٠٠-٧٠٠ م) دچن دگه‌هنه‌ ئيك، دبىژنى ريكاه‌خو، مه‌ره‌م ژ خوكى جهه‌كى كوپره‌ و ئه‌ف ره‌نگى ريكاه‌ ل هنده‌ك جهيت دى ژى ب قى ئافى هه‌نه. ئه‌ف ريكه‌

ريكا ناميدي - نه‌ره‌دنا

وه‌كى ديار لقيرى ريكاه‌ناميدي به‌ر ب ئه‌ره‌دنا قه‌ ده‌يت، ئه‌م دشين بيژين ل قيرى دو چه‌ق ژى دچن. ريكه‌ك به‌ر ب داودى قه‌ دچيت كو ئه‌و ريكاه‌ ميسله، به‌لى ريكاه‌ دويى به‌ر ب سه‌رى ئه‌ره‌دنا قه‌ دچيت و بو ره‌خى ئاقه‌رواريا به‌ره‌دوام دبیت، هه‌كه‌ سه‌حه‌ينه‌ هوپركيت قى ريكاه‌ دى ب قى ره‌نگى بن:-

ژ ناميدي به‌ر ب قه‌دشى قه‌ ده‌يت كو وه‌ختى خو سولتان حسين وه‌لى (١٥٣٤-١٥٧٦ ز) خانه‌ك

وێرێ هاتینه فه شارتن، گروڤ بو ڤی چه‌ندی هه‌بوونا قه‌سرا ئه‌سکه‌نده‌ری ل ژیرییا ڤیرا ئه‌ره‌دنا (مه‌هادوخت_سولته‌نه)، بدیتنا وان هه‌تا ئه‌ڤرۆ دیواریت قه‌سرا ئه‌سکه‌نده‌ری دیارن! به‌لی ئه‌ف گوره‌ به‌روفازییا ڤی ئاخفتنی دیاردکه‌ن، ئه‌و گور ییت خه‌لکی ئه‌ره‌دنانه و ل وێرێ هاتینه فه‌شارتن، ل ڤیره‌ دی پرسیاره‌کێ که‌ین و بیژین: ئه‌ری گری ئه‌سکه‌نده‌ری مه‌قدونی و دناڤ گوریت وی دا شوینواریت روژه‌هلاتی؟ مه‌هزر دکر ڤی پرسیارێ چ به‌رسف نین، به‌لی ب به‌ختی سپیقه‌ سه‌یداین دیروکی و خه‌لکی گوندی ئه‌ره‌دنا رییه‌ک بو به‌رسفا ئه‌ڤی پرسیارێ دیت، ئه‌وژی کتیا (ارازن ارچ عدن) یا نفیسه‌فان (الاب عمانوئیل الریس)ه، تیدا چه‌ند تیشکه‌ک ئیخستینه‌ سه‌ر دیروکا که‌فنا گوندی ئه‌ره‌دنا. دیژیت کو مه‌لکی ئاشووری (شمسی_ئه‌ده‌دی، ژنا خو (شه‌میرام) ژ ده‌ڤه‌ری ئینابوو، نه‌خاسمه‌ پشتی ئه‌ف ده‌ڤه‌ره‌ که‌ڤتیه‌ بن ده‌ستئ ئاشووریا، پاشی ده‌ڤه‌را سپه‌ی دا به‌ر سینگی خو، چونکه‌ ریکا سه‌رپشکا ئه‌رمینیا بوو، شه‌مسی ئه‌ده‌دی که‌له‌کا له‌شکه‌ری یا ئاس ل سه‌ر بلنداهیه‌کی و ل سینگی دولئ ئاڤاکر، ئه‌وژی جه‌ئ ئه‌ره‌دنايه، کره‌ جه‌ئ مالباتیت له‌شکه‌ری خو.

دیسان ئه‌سکه‌ندر ب (ژی القرنین) یئ نافداربوو، له‌شکه‌ری وی و مه‌لکی فارسا داریوشی ل جه‌ه‌کی نیزیك ئه‌ره‌دنا ڤیککه‌ڤتینه. (پیتر غرین) یئ دیروکنڤیس دکتیا خو‌دا (ئه‌سکه‌نده‌ری مه‌قدونی) به‌ره‌ری 322 دیژیت: سه‌رکیشه‌کی له‌شکه‌ری یئ زیره‌ک ژ له‌شکه‌ری فارسا ب نافئ (شابو) خه‌لکی گوندی ئه‌ره‌دنا بوو، دڤی شه‌ری دا هاتیه‌ کوشتن، وه‌ختی ریکا تورمیلا دناڤه‌را بامه‌رنی و ئه‌ره‌دنادا دهاته‌ چیکرن شوینواریت وی هاتینه‌ دیتن، تیدا کلوخ و تیر و کفان و پاره‌ هاتینه‌ دیتن، شکلی ئه‌سکه‌نده‌ری

ل ئه‌ره‌دنا ب سه‌ردکه‌ڤیت و دگه‌هسته‌ گوندی گرکا و گیلکا و بو ره‌خی نافه‌رواریا به‌رده‌وام دبیت. پاشی هنده‌ک ریك بو ره‌خی سپه‌ی ژئ ئه‌ره‌دنا دچن، ئه‌و ژئ ریكا به‌ری به‌رگیکی و سارووکا قه‌پلانی و ریكا ده‌شتا ئه‌ره‌دنا کو به‌ر ب هه‌فشئ هادی نیزیکی سه‌رسنکی دچیت، دیسافه‌ ریكا مه‌یخه‌را کو بو ره‌خی هیلینکیټ چوچکا دچیت و پاشی به‌ر ب سه‌ری حه‌ودیڤه‌ دچیت، کو ئه‌وژی یا نیزیکی سه‌رسنکی یه (1).

ئه‌ری راسته‌ ئه‌سکه‌نده‌ری مه‌قدونی د ئه‌ره‌دنا را ده‌رباس بوویه؟

خه‌لکی گوندی ئه‌ره‌دنا (2) دیژنه‌ ئه‌و گری دکه‌ڤته ره‌خی روژئافایی ئه‌ره‌دنا (گری مه‌قدونیا) و دیسان دیژنی (خه‌ورانی)، مه‌ره‌م ژئ ئه‌و جه‌ه‌ ئه‌وی ئاخا سپی لئ هه‌ی، بو هین و جوانی و کوته‌کرنا خانیا دهاته‌ بکارئینان. ئه‌ری بوچی دیژنه‌ ئه‌ڤی گری گری مه‌قدونیا؟ دی ڤه‌گه‌رینه‌ڤه‌ ل سه‌ر کومه‌کا قه‌ومینیت دیروکی ئه‌ویت ب ده‌ڤه‌ریڤه‌ گریدایی، گریدانا وان ب مه‌قدونیاڤه‌ ئانکو ب (ئه‌سکه‌نده‌ری مه‌قدونی)ڤه، ئه‌گه‌ر ئه‌م به‌حسی هاتنا مه‌قدونیا بو ده‌ڤه‌ری بکه‌ین، دڤیت ئه‌م به‌حسی قه‌ومینه‌کا دیروکی بکه‌ین، ئه‌وا ل ده‌ڤه‌را گوملی (قه‌سروک_چره‌ی) قه‌ومی، تیدا شه‌ره‌کی دیروکی دناڤه‌را ئه‌سکه‌نده‌ری مه‌زن و دارایی ئه‌خمینی دا چیبوو، ل سالیټ 331 به‌ری زاینی ئه‌سکه‌نده‌ری مه‌قدونی ل سه‌ر دارای و له‌شکه‌ری وی یئ مه‌زن ب سه‌ردکه‌ڤیت، پشتی ئمپه‌ره‌توریه‌کا مه‌زن ل ده‌ڤه‌ری دروستکری. چیفانوکه‌ک دناڤ خه‌لکی ده‌ڤه‌را ئه‌ره‌دنادا هه‌یه دیژیت: ئه‌سکه‌نده‌ر هاتیه‌ ل وی گری شه‌رکریه و تیدا هنده‌ک ژ له‌شکه‌ری وی هاتینه‌ کوشتن و ل

باھرا پتر تېرشیت فی دہقہری ژ چیاپی گارہی دھین، ھەر چہندہ ل دہمی میرگہہا بہدینا تېرش ژ ھمی لایاښہ دھاتن، بہلی ھکہ ټہم فہگہرینہ سہر دیروکا کہفن دی بو مه دیار بیت کو ټہو تېرشیت دھاتنہ سہر دہقہرا ټامیدی ریکا خو ل درېژاھیا سرتا چیاپی گارہی د شہقاند. وہکی مه دیار کری کو کومہکا ریکیټ دیروکی د دہقہرا بہریگاری دا دہریاس دبن بقی رہنگینہ:-

۱- ریکا ټامیدی - دیرہلوکی - بہر ب گہلی شیرانہ فہ، وہکی دیار سہمتا ریکا ټامیدی بہر ب دیرہلوکی فہ ھەر سہمتا کہفنه و ھوسا لسہر پرا شیرانہ دہریاسی کافیا و دہقہرا زیاری دبوو.

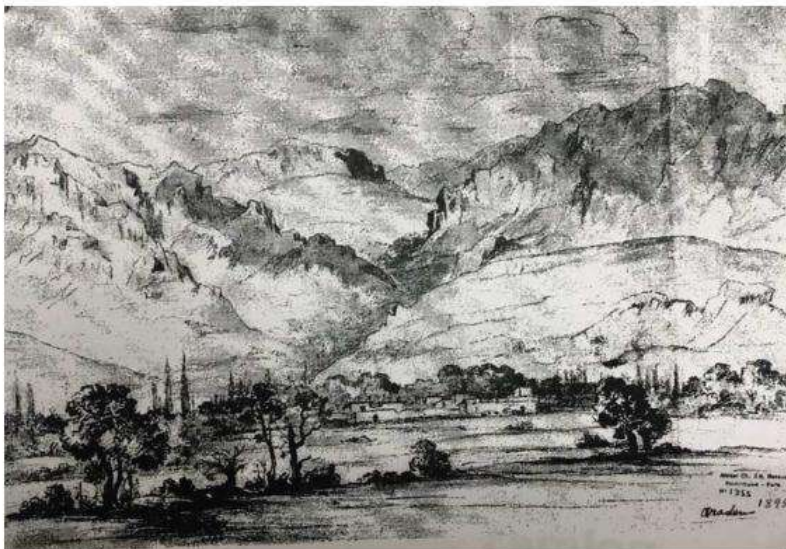
۲- ریکا ټامیدی - کانئ - دیرہشئ - گہلی بیئ - کافیا، دیسان وہکی دیار دو ریك ژ فی ریك دچن، ټیک بو کافیا و دہقہرا زیاریا و یا دی بو گہلی سیدہرا و دہقہرا بہرواری ژیری (۴). ټہف ریکہ ټہوہ یا مارک سایکس تیرا دہریاسی دہقہرا ټاکری بووی، دہمی ل بہارا سالاً ۱۹۰۳ی ھاتیہ دہقہری و شکلہکئ میژووی یئ فی ریك گرتیہ (۵).

۳- ریکا ټامیدی - گہلی ھفندکا - گہلی سپرکا - گارہیا و پاشی بہر ب گہلی ټافوکی فہ، ټہف ریکہ یا ژ ھمی تیزیکترہ کو ژ دہقہرا بہرواری ژیری بہر ب ټامیدی دھیتن. نافئ گوندئ ټافوکی ژ نافئ ھاتیہ، دیارہ کو گہلہکا ب ټافہ، نوکہ پتر وہکی ټاقار دھیتہ نیاسین و یئ بہردایہ، گوندہکئ کہفنه دکہفیتہ دہقہرا بہرواری ژیری، د وہقفیت سولتان (حسین وھلی) دا بہحسئ وی ھاتیہ کرن، کو حہفت قرویوش و چاریکہک ل سہر ھاتینہ

و نفیسینیټ یونانی ل سہربوو، ژ فیرہ ټہسکہندہر ب ری کہفیتہ دا بچیتہ بہرسینگی لہشکہری داریوسی ل دہشتا ھفلیرئ، پاشی ټہسکہندہر شیاہ دہپری دا بسہرکہفین، دہست دانیتہ سہر ټپرھتوریا فارسا. ټہوی بخو کچا داریوسی ټینا و خو کرہ خودایی فارسا، جہئ شہری (گری دمقدو) برامانا گری مہقدونی ټہوی دکہفیتہ لایئ روژټافایی گوندی دھیت، ټہف چہندہ ژی گرو فہکہ کو ټہو گور یئ (شابو) یہ، شابو ژی سہرکیشہکئ ټہخمینیا بوو، ل سہردہستئ ھیزیټ ټہسکہندہری مہقدونی ھاتیہ کوشتن، ټہفہ مہ دہتہ سہر راستیہکا دی کو ټہو موھر یا شابویہ و دگہل کہلہخئ وی و پیدفیت لہشکہری ھاتینہ فہشارتن (۳).

ریکیټ ټامیدی - دہقہرا بہریگاری

وہکی دیار کومہکا پھیاریکا د فی دہقہریا دچن، چیاپی گارہی یئ ل ھندافی سپنئ بہدینا، ټہو د گہل چیاپی مہتینی فی ټہالا بہردارھای چیدکہن،

شکلئ هژمار (۱) ټہرہدنا لسالا ۱۸۹۵ی ژ لایئ ټیمئ رہملداری فرہنسی کہقال ھاتیہ کینشان (ژ دہق: مستہفا عبودرہحمان ټہرہدنی)

سه پانډن، دا بڼه وه قف بو خاندنگه ها قوبه هان. بژلی فئی چه نډی ژی وه ختی (ئسماعیل پاشا) میری ئامیدی و له شکرئی وی ل سالا (۱۸۴۲ز) ل شه ری (تیتیتی - شیخکانی) شکه ستین، بهر ب فی گونډیفه پاشفه هاتبوون، پاشی د گه لئی ئافوکی را فه گه ریانه ئامیدی (۶).

۴- ریكا ئامیدی - گه لئی گه ره گوو - کوړی مزگه فتا و گه لئی ئافوکی (۷). به لئی ریکیت سه رپشک کو دشین بیژین ریکیت دهوله تی ییت وی وه ختی بوون، کو د ئامیدی را ده رباس دبوون، ب فی رهنگی بوون:-

- ۱- ریكا میسل - دهوکی - ئامیدی.
- ۲- ئامیدی - هه ککاری - وان - ئه رزه رومی.
- ۳- ئامیدی - جه زیری - میردینی - هه له بی. دریکا سیملی را و پاشی سی قوبیا را ده رباس دبوونه دیرکی و پاشی قامیشلو و پاشی هه له بی.
- ۴- ئامیدی - ئورمی (۸).

ریکیت ئامیدی بهر ب ژوری کوردستانی

شکلن هژمار (۲) گه لئی دیره شی لسا ۱۹۰۳ئی شکل ب چاکن کامیرا (مارک سایکس) ی هاتیه کیشان.

۱- ریكا ئامیدی - بامه رنی - ده رگه لئی - مایی - چیایی شارانی.

۲- ریكا ئامیدی - سه ری ئامیدی - تروانش - پرا بلبل - چه لئی - جوله میرگی. ب دیتنا من ئه ف ریکه ئه وه یا هنری به ندیه ی گرتی، ده می لسا ۱۸۸۵ز ژ جوله میرگی بهر ب ئامیدی فه هاتی (۹).

۳- ئامیدی بو ناف ریکانیا - چه مجی - چه لئی - جوله میرگ.

۱- ریكا ئامیدی - ریكا شوپن - پرا بللی - ده فه را تیروه - ژوری کوردستانی.

۲- ئامیدی - ریكا ده ره جی - هیتوتی - شیقی - ژوری روژنایای تیروه. ل فیری ریكا ده ره جی بهر ب چه ند ریکیت دی فه دچیت وه کی: هیتوتی - کاره - سینیا و بیزه لئی - ده فه را ریکان. دیسافه ریكا تیروه و ریکان و دوسکیایه بهر ب هه ککاری فه دچیت. هه ر دیسان بهر ب ده فه را بارزان و برادوست فه دچیت.

۴- بامه رنی - دادودی - که مه کا - تیتیتی - چیایی داکا - تلسقوف - تلکیف - میسل (۱۰).

ریکیت ئامیدی ناقه رواریا

- ۱- ریكا جوله میرگی - چه لئی - ئاسته نگا رهش (بیریت رهش) - بهر ب تخوییت بهر واریا.
- ۲- ریكا جوله میرگی - چه لئی - گه لئی فه قیری (ریکه کا که فنه) - بیتکار - پرا بللی - گه لئی بهر پیمانی - لسه ر کناریت ئافی بهر ده وام دبیت - چیایی مه تینی - زوزانیت ئامیدی و تروانشیا - ئامیدی.

گه لیئ عهلی به گئی ب کیر لهشکهری ناهیت، دئی کهفته بن دلۆفانیا لهشکهری خلدیا، ئه ویت زیه فانیی لقی ریکئی ژ دهستپیکئی ههتا دویماهیئ دکهن، دیسافه یا بهرتنهنگه و نهیا چیکریه. ریکا دویئ ژئ دهشتا شنو د ریکا کیله شینئ موساسیر دا(13). بهلی لیهمان هاوت دبیژیت ئهفه ئه و ریک

شکلئ هزمار (3) پرا بلبل ل ناقبهرواریا لسالا 1885ئ ب چاکن کامیرا هنری بهندیه، رحله هنری بندیه، بهرپه 21.

شکلئ هزمار (4) پرا بلبل ل ناقبهرواریا لسائیت پینجیان دا (ژ دهف: بلند موفتی ناگرهیی).

3- ریکه کا دی ل ناف بهرواریا پادچیت، ژ ئه دنئ بهر ب گه لیئ خانئ ل ئوره دچیت، لسه رفئ ریکئی دو دیت هه نه، یا ئیکئی ب شاعرئ مه زنی کوردا (ئهمه دئ خانئ) فه گریدهن، کو دیار دکهن ئه وئ مائی بو خو خانیه ک ل وی گه لی ئافاکر بوو، یا دویئ ژئ دیار دکهن کو خانه ک بو هواندنا ریڤینگ

و کاروانیا ل ویئ هه بوو. ئه ف ریکه ههتا ئاشیتئ دچیت. دیاره مزگینییه ری ئه مریکی (روجیر کریغ کامبرلاندى) کو ب که مبه لان یئ بهرنیاسه ئه ف ریکا گرتی و بهر ب ئاشیتئ فه یئ چووئ. هه ر دیسان ئه ف ریکه ژ لایئ (جورج برسی بادجهری) فه جهگرئ قونسلی ئنگلیزا لسالا 1850ز هاتیه گرتن، ده مئ بهر ب ئاشیتئ فه دچوو(11).

4- چه لی - دهشتانئ - سه زرزیری - بهر بیئری و دیئری - شمایلا - بیته نویری - رویاری کانیماسئ - بهرده ره جئ بیگداودا - هیئسی و میرگاچیا - دهشتا کویزینی - ته حتا هیئسی - نافدهشتئ - ئامیدیئ(12).

ئه ری راسته مه لکی ئاشووری سه رگونئ دویئ لسالا 714 ب. ز د ده فها ئامیدیئ پرا چوویه ده فها برادوست؟

تورو- دانگان دینیت کو سه رگونئ دویئ بو تیرشا سه ر باژیری موساسیر ئیک ژ ریکیت هه قلییری بو ره واندوزئ یئت گرتین، ئه فه ژئ تشته کن نه بهر ئافله، ژ بهر کو ریکا

بیټ له شکه‌ری د فه‌بر نه‌بوون و د به‌روه‌خت بوون. به‌لی سهرگون د هه‌وا خوډا ل دور قی ریکی زق‌ری و گرت و دناف مالا ویدا ل دوژمنی خوډا، هه‌وا وی د قی ریکی را چوو: ژ نه‌ینه‌فا بو نه‌مرودی (کلخو) ژ زیی مه‌زن دهرباس بوو پاشی زیی بچویک و پاشی دناف سرتا چیاپی کولار (Kallar) دهرباس بوو، نه‌فا دکه‌فته ره‌خنی روژه‌لاتی پردی (نالتون کوپری)، ژ روژنا‌فایقه دریکا بلی (Billi) را نه‌فا دچپته د نافی سرتا چیاپی قه‌ره‌داغ دا دهرباس بوو، نه‌وی ئاشوور ناسربالی دوی گوتی ریکا بابیت. پاشی د ریکا سلیمانیا نوکه را چوو، پاشی شیوکلن دناف ریکه‌کا چیاپی را چوو، پاشی سه‌قزی پاشی ساوچ بولاقتی

بوو یا مه‌لکئی خلدی نه‌رجستسئی ئیکئی گرتی ده‌می ئیپرسی وه‌لاتی ئاشووریا کری، هاته د نافی پشکا ژوریدا و گه‌ف ل نه‌ینه‌فا ژی کرن. به‌لی سهرگون دویق‌را چوو ده‌می موساسیر خرابکری و ده‌ستی خوډا دناپه سهر مه‌مله‌کتا ئورارتی، دریکا گیاوری - ئامیدی - داودی - ده‌وک - خبارنا فه‌گه‌رافه نه‌ینه‌فا. به‌لی نه‌و ریکا سهرگونی گرتی ده‌می خوډا خشان‌دیه موساسیری د هه‌وا هه‌شتی لس‌الا ۷۱۴ ب.ز، د (ریزا ۳۲۸) دا دبیزیت: نه‌و ریکا ل ده‌می ئیپرشا سهر موساسیری من گرتی، به‌ری من چ مه‌لکا نه‌گرتبوو و که‌سئ نه‌دیتبوو. ل قیری بتنی دو دیتن بیټ هه‌ین کو سهرگونی بو هه‌وا خوډا

شکل هژمار (۵) ریکا میسلن کو ژ ئامیدی دجیت، ب چاقتی کامیرا مارک سایکس، داروسه‌لام، سال ۱۹۰۳.

(مه‌بادی)، پاشی به‌حرا ئورمیی و چوو د نافی وه‌لاتی مانیا‌دا. پشتی نه‌رسای (روسس) ل جهی نه‌واشدشئ ل ئیزیکی سه‌هندی خوډا کوشتی، پاشی به‌ر ب وه‌لاتی ئورارتوقه هات هه‌تا گه‌هشتیه به‌حرا وانئ، گه‌له‌ک ژ باژیریټ ئورارتیا (خلدیا) خرابکرن، به‌لی باژیری وانئ (تسپا) هیلا و ده‌ستی خوډا نه‌کری، ژ به‌رکو نه‌و پایته‌ختی خلدیا بوو و باره‌گه‌هئ روسسی بوو، کو جهی وی یئ نوکه د که‌فیته سهر ریکا توبراق

یا نیشه‌کینه‌ بو سهر موساسیری بکارئینای، ریکا ده‌وک - داودی - گیاوری، ئان ریکا ده‌شتا شنوین (ئورمیی) کیله‌شینئ.

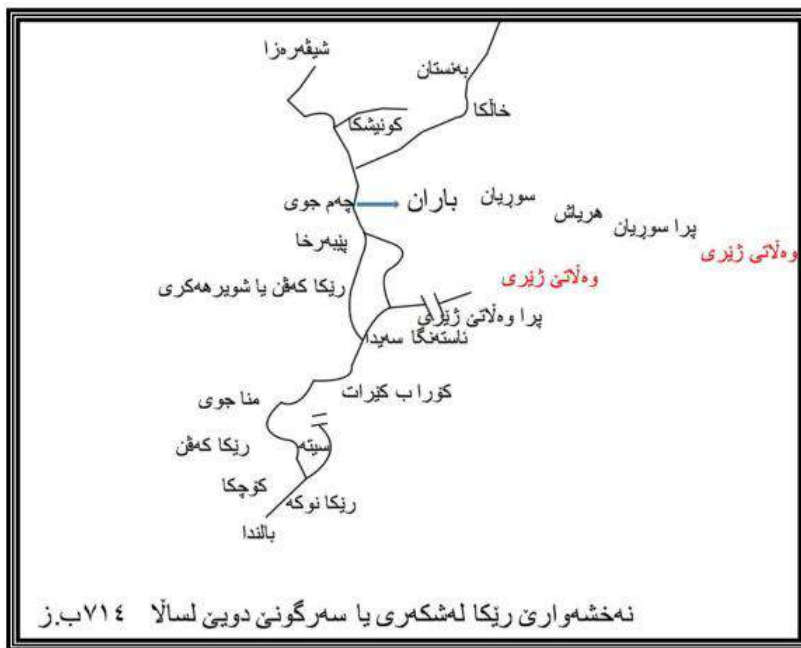
نه‌و مه‌لکیت ئاشووریا نه‌فیت به‌ری سهرگونی شه‌ری خلدیا کری و د نافی ژی ده‌فهر موساسیری، وان ریکا ده‌وک گرتبوو، ژ به‌رکو دوژمنی به‌روپا‌فکه‌ئی بیمنه‌ت هه‌بوو دا د ریکا کیله‌شینئ را به‌ر ب ده‌فهر ئورارتو بره‌فن، ژ به‌ر قی چهن‌دی سهرکه‌تیت وان

ئاشوور پاشی بۆ هه‌قلیری و ره‌واندووزی دچوو، ریکا دی یا ده‌شتا وانێ بوو دناف کوجاب را، باش قه‌لعه فوئادی و رویاری نھیل، ریکا دوی ئورارتیا بۆ لقا‌ندا له‌شکه‌ری خۆب کار‌دینا. تورو-دانگان دبینیت ده‌می سه‌رگونی مه‌مله‌که‌تا موساسیر نه‌هیلای و پایته‌ختی ئه‌رزانی خرابکری، هاته‌ خورسباد نه‌وژی د ریکا زیی مه‌زن را به‌ر ب میسلێ دئامیدی و داودی و پاشی باژیری که‌ ده‌وکی را هات، له‌شکه‌ری ئاشووری ژێ ئه‌ف ریکه‌ دزانی (15).

قه‌لعه یا ئاسی. هه‌روه‌کی تورو-دانگان دبینیت کو سه‌رگونی ئه‌ف ریکه‌ گرتیوو: ته‌بری - سو‌فیان - مراند - خوا - کوتور س‌رای (14).

ده‌می سه‌رگون ژ ئورارتو فه‌گه‌ریای هاته‌ باژیری ئوئه‌یاس (Uaias) ئه‌وا ئه‌ف‌رۆکه‌ دبیزنی باش قه‌لعه، پاشی به‌ر ب وه‌لاتی ناییری فه‌ چوو، دیاری ژ مه‌لک ئایانزوی مه‌لکی ناییری ل پایته‌ختی وان خبشکا وه‌گرتن، ژ هایداریا سه‌رگونی یا شه‌ری ل ریزا 309 ژ هه‌وا هه‌شتی بۆ سه‌ر باژیری موساسیر

ب سالوخه‌ته‌کا شعری یا خشکۆک دیاردکه‌تن کو ئه‌و باژیره‌کی بچویکه، هژمارا خه‌لکی وی شه‌ش هزار که‌سن، پاشی به‌حسی که‌له‌پیری مه‌زنی شه‌ری دکه‌تن، دیاردکه‌تن کو وی ده‌ستی خۆ دانایه‌ سه‌ر 2135 که‌له‌پیرا. ئه‌وا ریکا سه‌رگونی بۆ ئی‌رشا سه‌ر موساسیری گرتی ریکه‌کا چیاپی یا ئاسی بوو: ریکا ئه‌رسیو (Arsiu)، ئه‌و ریکه‌ یا سه‌خه‌تیت وی دگه‌ل ریزا 322 د گونجن، کو دکه‌فیته‌ سه‌ر پانافه‌کا بلند دناقه‌را شنو و کیله‌شینێ دا،

نەخشە‌واری ریکا له‌شکه‌ری یا سه‌رگونی دوی لسا 714 ب.ز.

شکلێ هه‌زار (6) نه‌خشه‌واری جه‌ن ئی‌رشا شلمه‌نه‌سه‌ری سین و سه‌رگونی دوی بۆ ده‌قه‌را برادوست، دروستکرن: سه‌بدای سامی ریکانی. نویژه‌نکرن: فه‌کولینشان

ل گه‌له‌ک جه‌ا ژێ ژ رویاری زیی مه‌زن ده‌ریاس بوو، دورمه‌ندورا

موساسیری ل هه‌می جه‌ا گرتن. ئه‌و سه‌خه‌تیت د ریزیت 324 و 327 د هایدارا شه‌پیدا له‌سه‌ر ده‌قه‌را ئاسی و ریله‌کی داروباریت فیقی ییت مشه‌ هاتین، د گه‌ل ده‌ستودانی جوگرافی و ئابووری نوکه‌ د گونجیتن.

ئیرشا شلمه‌نه‌سه‌ری سین یی ئاشوریا بۆ سه‌ر ده‌قه‌را دیانا

هه‌ر د فێ ریکێ را مه‌لکی ئاشووری یی به‌ریاس شلمه‌نه‌سه‌ری سین (808-823 ب.ز) ئی‌رشی ده‌قه‌را دیانا، ئانکو ده‌قه‌را برادوست کریه. مه‌ره‌ما

زانا بلیک دبیزیت کو دو ریک هه‌بوون دچوونه‌ سیده‌کان (توپزاوه)، ریکه‌ک د ناه‌ ده‌شتیت وه‌لاتی

گوندیت نهیلیا - رویاری رویی شین - دهقرا دهشتا زئی - دهقرا ریکانیا ناکو گهلیی بالندا - وهلاتی ژیری (مزیری ژوریا) ههتا دگههته سهر تخویبیت برادوستیا(۱۷).

وی نهو بوو تیرشی سهر گوندی نهرمشکونی بکته(۱۶). بهلی بو ههردو تیرشا یا سهرگونی و یا شلمه نهسهری بهری وی ریك ب فی رهنگی یا هاتیه بکارئینان: -

شکلن هزمار (۷) شکلن ههقیفا دهستارا کورونا ل روژا (۱۹۶۸/۱۱۶) ئی کو توره کاریکت کهفن دیار دکهن.

ژ پایتهختیت ناشووریا (ناشوور، نهینهقا، خورسباد، نهمرود) بهر ب گهلیی دهسپیکا دهوکی، ناکو مالتایی - پاشی گهلیی دهوکی یی نوکه - گهلیی ملامیرگی (دهرگه لا شیخ نهحمه دی) - پاشی دهقرا مانگیشکی - زفنگی - داودی - تنی - ژیر ناقاری بامه پرنی - را - نهردنا خاری - قهدهشی - بنی بیادی - نامیدی -

ژیدهر و دههمه:

(۸) کامیرا عبدالصمد احمد دوسکی، بهدینان فی أواخر العهد العثماني (۱۸۷۶-۱۹۱۴) دراسة تاريخية، (أربیل: ۲۰۰۷)، ص ۳۶۵-۳۶۶.
 (۹) هنری بندیه، رحله الی کوردستان فی بلاد ما بین النهرین سنه ۱۸۸۵، ترجمه د. یوسف حبی، دار اراس لکچ والنشر، گ ۱، (أربیل: ۲۰۰۱)، ص ۱۵-۳۲.
 (۱۰) چافیکهفتنهک د گهل سهیدایی نه نوهر ئیبراهیم نه قشبهندی ل روژا ۲۰۱۹/۱۷۱۲۸. دیسافه د گهل هیژا (سهردار هیتوتی) ل روژا ۲۰۱۹/۱۸۱۵.
 (۱۱) چافیکهفتنهک د گهل نهحمه د هندی ل روژا ۲۰۱۹/۱۷۱۲۸.
 (۱۲) Rev. George Percy Badger: the Nestorians and their rituals, ۱۸۴۲-۱۸۴۴, ۱۹۵۰.
 (۱۳) دکتور محمود الامین، مسلتی گویزاه وکیلشین، مجله سومر، مجلد پامن، الجزو الاول، ۱۹۵۲، ص ۶۹؛ Thurean-Dangin, Une Relation de le Huitieme Compaigne de Sargon, XVI ff; Lehmann-Haupt, Orietalistische Studien, I, S ۱۹۷.
 (۱۴) دکتور محمود الامین، المصدر نفسه، ص ۷۰؛ Lehmann-Haupt, dto, I, S ۷۰؛ II, S ۱۸۷, ff ۳۸, u. ۷.
 (۱۵) دکتور محمود الامین، المصدر نفسه، ص ۷۱؛ Bleck: Zeitschrift fur Ethnologie, ۱۸۹۹, s. ۱۰۲, ۱۰۸؛ Lehmann-Haupt, Orietalistische Studien, I, S ۱۲۹, ff. Botta et Flandin, Mounment de Ninine, t. II, pl ۱۴۱.
 (۱۶) چافیکهفتنهک د گهل د. دلشاد عهزیز زاموای، نهز زی د گهلدا یین ههقیبرم کو ریکا ژ هه میا ب ساناهیت بو تیرشا سهر دهقرا برادوست ریکا دهقرا نامیدیی ژ هه میا بساناهیت و یا بن گهف و ترسه.
 (۱۷) نهز دکهل دکتور عهزیز زیاری زی یین ههقیبرم کو نهقه ریکا تیکانهیه چ گهف لسهر نه. سوپاس بو فان هیژا: سامی ریکانی، ئومید وهلاتی. سهردار هیتوتی.

(۱) چافیکهفتن د گهل ههر تیک ژ [میساجهرگیس نهردنی - یونس عهلی نهردنی - مستهقا عهبدورهحمان نهردنی] ل روژا ۲۰۱۹/۱۵۱۲۱.
 (۲) ل روژا شه می ریکهفتی ۲۰۱۱/۱۳۱۷ مه سهردانا گوندی نهردنا کر و ههر تیک ژ ههفالان (مستهقا عهبدورهحمان نهردنی و هشیار سهعید عهبدی) ملیت خو دانانه بهر فی سهردان، پاشی ههر تیک ژ (شمویل زهیا هرمز و جونی نهردنی) خو ل کاریا مه کره خودان و دکهل مه هاتن بو سهر جهکن شوینواری کو ل ساللا ۱۹۲۳ وهختن فهکرنا ریکن دنافهرا نهردنا و بامه پرنی دا هاتبو دیت و کومهکا دهستنتیسا ل سهر هاتنه قهیدکرن و نوکه ل بهر دهستن مه نه. دیسان تینه کوفارا سیلاف، هزماریت (۷۲-۷۳-۷۴) ژ نفیسینا خودانی کوناری.
 (۳) الاب عمانوئیل الریس: اراژن ارج عدن، ۲۰۰۶. ل فیره نفیسه فان دو ژیدهرت دیروکی بیت گرنگ داناینه بهردهستن مه نهو زی یا تیک، پتر گرین: الاسکندر المقدونی، ۱۹۲۴، پپ ۲۲۲، ۳۵۶. تیدا بهحسن شه ریت نهسهکندهری دکهن و پنداچوونا وی دنهردنادا ل ساللا ۳۳۱ ب.ز. یین دوین، جان ستانیدیش: بریسا اند غولف (فارس و الخلیج). بهحسن شه ریت نهسهکندهری دکهن نهوئی خو ل تیزیکی نهردنا بهرههف ذکر بو بهر سینگ گرتنا لهشکه ری داریوشی، تشتن بالکیش نهو کو نافن نهردنا ب نهزمانی فارسی ینایه نهو زی (معلی باغ) برامانا نهردی بههشتی.
 (۴) چافیکهفتن دکهل ههر تیک ژ [وهسفی ههسن ردنی - خالد دیرهشی] ل روژا ۲۰۱۹/۱۵۱۲۰.
 (۵) Mark Sykes, DAR - UL - ISLAM, London, ۱۹۰۴, p ۱۷۲-۱۷۳.
 (۶) د.عماد عبدالسلام، المعجم التاريخی لماره بهدینان، مکیوعات الاکادیمیة کردیه، (أربیل: ۲۰۱۱)، ص ۴۶.
 (۷) وهسفی ههسن ردنی و خالد دیرهشی، چافیکهفتنا بهری.

قه‌هره‌مانیته شوره‌شی

خه‌باتکه‌ر وشوره‌شگیر جه‌میل بیسفی

خالد نه‌حمه‌د بادی

(چجاران نه‌ترسه نه‌گه‌ر تو ده‌نگی خو بلند بکه‌ی بو حه‌قی وراستی و چجاران به‌رامبه‌ر یی زووم و سته‌می دکه‌ت نه‌به هه‌قال و پشته‌شان و نه‌گه‌ر هه‌می خه‌لکی ژێ وه‌کر تو وه‌ نه‌که و دی شی دونه‌یی گوه‌وری)

ویلیام فوکنیتر

لسالا (1963) ل گوندی بیسفی ژدایکویه و ل ژیی (6) سالی چوو به‌رخاندنی ل گوندی خو و ل هه‌ر شه‌ش سالان ب سه‌رکه‌فتیانه بدویمایه‌ی

ئینایه و تیکسه‌ر چوو به‌نافنجیی ل مانگیشکی و نه‌و ژێ بدویمایه‌ی ئینایه پاشی ده‌یته ره‌وانه‌ کرن بو په‌یمانگه‌ها به‌ره‌فکرنا ماموستایان لدهوکی و ل وی ده‌می و ژبه‌ر گه‌رمبونا شوره‌شا گولانا پیشکه‌فتنخواز و بلندیا

هزرا وی یا نه‌ته‌وه‌یی و به‌یژبوونا هزرا کوردایه‌تی و سته‌ما دوژمنان ل هه‌یقا (1977/5)

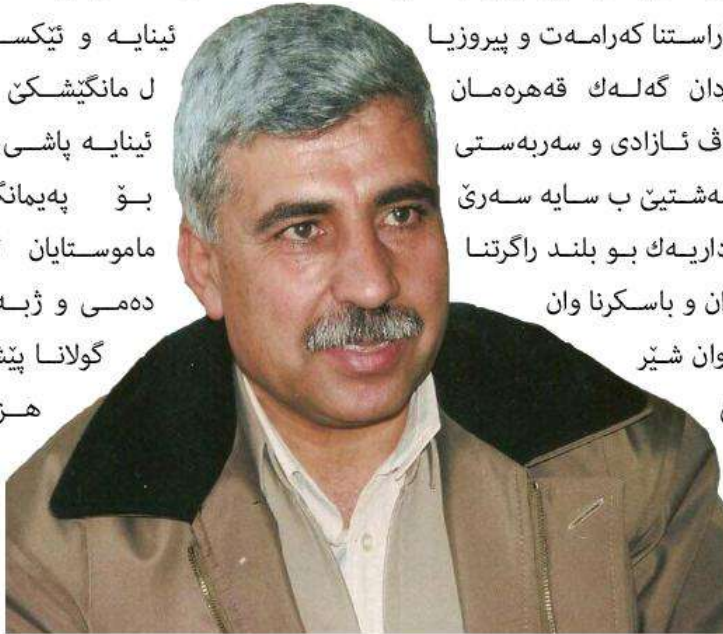
تیکه‌لیی دگه‌ل

ریکخستنیته نه‌ینی ییت پارتی کریه و دگه‌ل ریخراوا (شه‌فه‌ق) یا سه‌ر ب لیژنا ده‌وک فه‌ ده‌ست ب کار و چالاکیته پارتایه‌تی و کوردایه‌تی کرن، که‌سه‌کی زیره‌ک و چالاک و ب بزاف بوو و دناف جه‌رگی دوژمنی داشیان کاری ریکخستنی دناف قوتاییته

ب روبریته سوریه‌ی خوینا وان گوریکه‌ریته خاکی کوردستانی و ملله‌تی کورد ییت کو ب به‌اترین تشته لجه‌م هه‌ر مروفه‌کی کو خوین و گیانه ژ ده‌ستدای پیخه‌مه‌ت پاراستنا که‌رامه‌ت و پیروزی ملله‌تی کورد، کوردان گه‌له‌ک قه‌هره‌مان هه‌نه و ییت کو نه‌ف ئازادی و سه‌ره‌ستی و نافی کوردستان گه‌ه‌ه‌شتیی ب سایه‌ سه‌ری وانان بوو، وه‌کو وه‌فاداریه‌ک بو بلند راگرنا نافی پیروزی شه‌هیدان و باسکرنا وان قه‌هره‌مانیان ییت کو وان شیر

و نه‌له‌ویا بو وه‌لاتی خو کرین و نه‌م گه‌ه‌اندینه قوناغا نوکه تیدا دژین گه‌له‌کا فه‌ره‌ نه‌م وانان ژبیر نه‌که‌ین

و چه‌نده‌کی ژ خه‌باتا نه‌ینی و له‌شکه‌ری و سیاسی بده‌ینه خویا کرن قه‌هره‌مانی قی جارێ کو ب شانازی فه‌ باس لکار و خه‌بات و بزاف و چالاکیته وی ییت جودا جودا بکه‌ین شه‌هیدی سه‌رکرده (فریق محمود سلیمان) یی به‌رنیاس ب (جه‌میل بیسفی)

دکته و نه‌ندامه‌کي کارا بو دئيداره‌کرنا کارئ ئيداري و هه‌روه‌سا کارئ پارتايه‌تي ژي. هه‌ر دنافا که‌ميا دا شه‌هيد ده‌يته هه‌لبژارتن وه‌کو مندوب بو کونگرئ پارتئ لسالا (۱۹۸۹) ل ئيراني.

ل سالا ۱۹۹۲ دزفريته کوردستاني و هه‌ر به‌رده‌وامي دده‌ته خه‌باتا خو ديبته کارگيري ناوچا دهوک و هه‌روه‌سا لسالا (۱۹۹۵) ديبته به‌رپرسي ناوچا برايته‌تي ولسالا (۱۹۹۷) ديبته جيگرئ سوپاي (۱) و لسالا (۱۹۹۹) ديبته به‌رپرسي وي سوپاي و لسالا (۲۰۰۰) ديبته به‌رپرسي سوپاي (۱۵) و ل سالا (۲۰۰۲) ديبته به‌رپرسي سوپاي (۱۸) ل ده‌رکاري و ل سالا (۲۰۰۳) ديبته به‌رپرسي ريکخستنا فه‌رماندا زي‌ره‌فاني و ل سالا (۲۰۰۴) ديبته فه‌رماندي فه‌رماندا گشتي يا ژينگه‌هي ل کوردستاني ل هه‌فليري و هه‌ر ل وي سالي ژي ديبته ده‌رچويي کوليژا ياسا و رامباري و نه‌و نه‌خوشي وسه‌رما و برس و ره‌ف و به‌فر و باران و روژايته گران و دژوار و شوره‌ش و مشه‌ختبون، دنبه نه‌گه‌ري وي چهندي کو توشي چه‌ندين ئيشان بيت و چه‌ندين جاران ده‌يته ره‌وانه کرن بو چاره‌کرنئ لده‌رغه و نافخويي وه‌لاتي، لي پشتي بورينا (۳۲) ساليته ره‌به‌ق و ل سه‌ريک بيت خزمه‌ت و خه‌بات و شوره‌ش و مشه‌ختي ل ريکه‌فتي (۲۰۰۸/۱۱۲/۱۲) قه‌هره‌مان جه‌ميل بي‌سفيکي دچيته به‌ردلوفايا خودايي مه‌زن و دلوفان.

نه‌ف چه‌ندا مه‌ نفيسي بتني دلوپه‌که ژکار و خه‌بات و خزمه‌تا خودي ژي رازي شه‌هيدئ سه‌رکيش، رحا وي شاد بيت و خزمه‌ت و وه‌ستيانا وي ل به‌ر چافه و شوين تبليته وي ل هه‌ر به‌وسته‌کا خاكا کوردستاني نه و راسته نه‌و چوويه ره‌مه‌تي لي شه‌هيدئ سه‌رکيش هه‌ر ي ساخه و دي هه‌ر مينيت ساخ و زيندي ددلي هه‌فال و دلسوزيته وه‌لاتي خو. هزار سلاف ل گياني وي ي پيروزبن.

په‌يمانگه‌هي دا بکه‌ن و ريژه‌کا بلندا قوتايان بينن ناف ريژين پارتئ دا و ژبه‌ر شه‌هه‌زايي و زي‌ره‌کاتي يا وي لريکه‌فتي (۱۹۷۹/۱۳) ديبته نه‌ندامئ ريکخراوا نافبري و لوي ده‌مي سيخوريته به‌عسيان مينا ديوه‌کي هار لي هاتبون و ب هه‌مي ره‌نگان دوژمناتي خه‌لکئ کوردستاني دکر، له‌وما ريکخراوا وان ژلايي داروده‌سته‌کيت رژيمي فه‌هاتنه ئاشکه‌را کرن و هنده‌ک هه‌فاليته شه‌هيدئ هاتنه گرتن ژي، لي نه‌و شيان خو قورتال بکه‌ن و ل (۱۹۸۰/۱۲/۲۲) شه‌هيد دگه‌ل (۵۷) قوتايان برياري دده‌ن کو چه‌کي شه‌ره‌فئ هه‌لگرن و چوونه ناف ريژيته پيشمه‌رگي قه‌هره‌مان و ل لقي ل کوماته‌يي و ده‌يامه‌کي کيمدا ژبه‌ر زي‌ره‌کي و دلسوزيا شه‌هيدئ سه‌رکرده ديبته نه‌ندامئ مه‌ره‌زا شه‌هيد تاهر زي‌وه‌ي و محمد حمدي و بو هه‌يامه‌کي کيم به‌ره‌ف دهوک فه‌ ده‌يته وديبته کادر و ل (۱۹۸۰/۱۱/۱۱۷) لسه‌ر ريکا گوندي که‌لاشيخو داستانه‌کا مه‌زن و بناف و ده‌نگ تومار کريه و شه‌هيدئ روله‌کي به‌رچاف هه‌بو، ل (۱۹۸۲/۹/۱۶) ديبته به‌رپرسي ريکخراوا هورمز مللک چکو و هه‌ر ل وي سالي دوژمني ده‌يک و باب و که‌سوکاريت وي گرتن بو ده‌مي (۲) سالان و داخوازا شه‌هيدئ کرن لي هه‌ر به‌رده‌وامي دايه خه‌باتا خو و دشه‌ره‌کيدا ل سالا (۱۹۸۳/۱۱/۱۲) بريندار ديبته و لسه‌ر فه‌رمانا خودي ژي رازي ادريس بارزاني بريه بو چاره‌کرنئ و ره‌مه‌تي ادريس بارزاني جه‌ميل بي‌سفيکي بو جه‌نابي سه‌رؤک مسعود بارزاني وه‌ک سه‌رکرده‌ک دايه نياسين و ل سالا (۱۹۸۵) بويه به‌رپرسي ريکخراوا برادوست ل تخوييته ده‌فهره دهوک و هه‌ وه‌سا به‌رده‌وامي دايه خه‌باتا خو تاكو نه‌نفاليت ره‌شتاري شه‌هيدئ سه‌رکرده مينا هزاران کوردان به‌ره‌ف تورکيا فه‌ دچن و ل که‌ميا مي‌ردينئ ئاکنجي دبن و لوپري ژي خه‌باتا خو دوم

مزگهفتا گوندی نهرتش

سامی بنیامین ریکانی

کورتیه‌کا دیروکی:

ئیکه ژ گوندیت گه‌له‌ک که‌فنا‌ره ل ده‌قه‌را ری‌کان، گوند هه‌تا‌ سا‌لا (۱۹۷۸ز) یی‌ ئا‌فا بوو وه‌کی هه‌می گوندیت دی ب کوه‌کی ژلایین رژی‌ما به‌عس ل شیلادزی و سیرین و باگیرا ئاکنجیکرن، د ده‌ستپیکا سالی‌ت هه‌شتیان دا هژماره‌کا مالباتان گه‌هه‌شتنه شوره‌ش و بوونه پیشمه‌رگه و جاره‌کا دی گوند ئا‌فا‌کره‌فه هه‌تا ئه‌نفالا ره‌شا (۱۹۸۸ز) مشه‌ختی تورکیا و ئیرانی بوون و پشتی سه‌ره‌لدانی فه‌گه‌ریانه کوردستانی. ل (۱۹۷۷ز) هژمارا ئاکنجییت گوندی (۱۱۶) که‌س بوون.

ژلایین جوگرافی فه:

ژلایین رۆژه‌لاتی فه گوندی زیوکی و روژئا‌فایین وی گوندی بیو یه سه‌ر ب ده‌قه‌را نیروه یا‌فه و ژوریین وی گوندیت ری‌شمه و هوس و ژیریین وی گوندی کوکه‌ری یه (۲)

ژشوبنه‌واریت گوندی

۱- ئا‌ق‌د: ئیک ژ شینواریت گوندی یه و ب به‌را و کسل و گی‌چا هاتبوو چیکرن و ب دریشکی بو بانی وی ژ یه به‌را گه‌هاندبوو ئیک وه‌کو (قوبین) ب کسل و یا بازنه‌ی بوو، ده‌ری وی دکه‌فیه لایین

روژمه‌لاتی و دنافا ئاقدیدا (دوو) کانی ییت تیدا نقتیزکه‌ران ده‌ستنفیژا خو لئ د‌شویشت و هه‌ر دنافا ئاقدی دا ده‌ره‌جه‌کا بازنه‌یی ببه‌را لئ چیکربوو تیرا د‌چوونه دنافا دارخانئ دا و پاشی د‌چوونه د مزگه‌فتی فه ,دریژاهیییا وی تیزیکی (۱۰م) فره‌هییا وی تیزیکی (۵م) نه, تانها ژی کافلی وی یی مایی و لایه‌کئ وی تنئ هاتییه خرابکرن, ئافکرنا وی ژی فه‌دگه‌ریتن بو سه‌رده‌می سه‌رکردی موسلمانان (عبدالله بن عمر) یی به‌رنیاس ب (ئاقدهل عومه‌را).

ئاقدهل عومه‌ر کییه؟

ئافئ وی یی دروست (عبدالله بن عمر) ئیک ژ سه‌رکیتیی ئیسلامئ بو یی به‌رنیاس بو ل ئاف کوردا دا ل وه‌لاتئ هه‌کاری ب (ئاقدهل عومه‌را) کو ده‌می (فتوحاتیئ بوسلمانا) کو د وی ده‌میدا هه‌می خه‌لکئ به‌هدینان سه‌ر ب دیانه‌تا (زه‌ره‌ده‌شتی) بوون, دناقه‌ه‌را سالا (۱۸مش/۶۳۹ز) و (۲۳ئ مش) کوردو فورس ل هه‌فه‌اتن, ئانکو ریککه‌فتن به‌ره‌فانیئ ژ ئه‌ه‌واز و هه‌کاری و چه‌ند جهیئ دی بکه‌ن ول دائیره‌ت و المعارف ژی داهاتیه کو خه‌لیفی ئه‌مه‌وی (معاویه کوری ئه‌بی سفیان) له‌شکه‌ره‌ک هنارت بو فه‌گه‌راندنا ملاتی ب سه‌رکیشیا (حیب کوری مسلمه‌ الفه‌ری) و ده‌ستئ خودانا سه‌ر و ستاند و وی له‌شکه‌ر کره‌ سئ جوین, جوینا ئیکئ ب سه‌رکیشیا سه‌رکیشئ گه‌نج (عبدالله بن عمر) هنارته وه‌لاتئ به‌نژاد و خابورو هه‌کاریا دبیتن عبدالله ئه‌و گه‌نج بیتن ئه‌وی به‌رنیاس بوی ل ئاف کوردیئ هه‌کاری و به‌هدینان دا ب (ئاقدهل عومه‌را) ژ به‌ر سه‌رده‌ریا وی یاباش دگه‌ل کوردا ئافئ وی یی مایی و ل گوندی (بلیجانی) ل هوزا پنیانش ل هه‌کاری یی چویه به‌ردلوفانیئا خودی (۱)

۲- ژوورا شه‌هیدان:
ئه‌فه‌ ژی دکه‌فیه‌ پشته‌ مزگه‌فتی ره‌خی روژئا‌فاهه‌, کو ئافاهییئ وی چوار کوژییه و ئه‌و شه‌هید ژی هه‌ر بو سه‌رده‌می (ئاقدهل عومه‌را) فه‌دگه‌ریتن کو دگه‌ل وان هاتبوونه شه‌هید کرن. و گوری چوار شه‌هیدانه, کافلی وی ژی یی مای.

۳- مزگه‌فت:

مزگه‌فت ژی هه‌ر دگه‌ل ئاقدی هاتبوو چیکرن کو دکه‌فیه‌ قاتی سه‌ری یی ئاقدی و ژووره‌کا دریشکی یه‌ مینا هه‌می مزگه‌فتیئ دی و ده‌رگه‌هیئ وی دکه‌فیه‌ هه‌مبه‌ری قیلئ و ببه‌را و کسل و گیچئ هاتییه چیکرن, ده‌سه‌ردا ژی ژووره‌ک بو روژیئ ئه‌ینیا هاتبوو چیکرن, تا سالا (۱۹۷۸) یا ئافابوو لئ پشتی کو گوند ژلایی رژیما ژئا‌چویا عیراقئ فه‌ هاتییه خراب کرن مزگه‌فت ژی دگه‌ل خرابکرن(۱).

ژیدهر و ده‌همهن:

۴- ل روژا ۲۰۱۷/۵ چافیئکه‌فتنه‌ک دگه‌ل علی نزیب ئه‌رتشی.
۵- ل روژا ۲۰۱۷/۷/۳۰ چافیئکه‌فتنه‌ک دگه‌ل حسین محمد ئه‌سه‌ده‌ژدایکبووین (۱۹۴۵) ئه‌رتشی.

۱- گونده‌کانی کوردستان دکور عه‌بدو‌لا غه‌فور, به‌رگن دووه‌م, چاپا ئیکئ, هه‌ولێر ۲۰۰۵ لا (۱۱۶).

۲- ل روژا ۲۰۱۹/۵/۱۲ چافیئکه‌فتنه‌ک دگه‌ل عبدالرحمن ئه‌رتشی.
۳- الاکراد فی به‌دینان انور المائی چ ۳ ده‌وک ۲۰۱۱ لا (۹۸-۱۵۱-۱۵۲).

پېقەریت ئەدەبى زارۆكا

نیهاد سەعدوللا

* رەنگیت نقیسینی ییت کو نقیسەفان بو زارۆكا پېشكیشدكەن

۱ - چیرۆك: لدویف پېدقییت ھونەری و پەرورەدەیی (تاشاندن)، چەند رەنگیت ژیکجودا ییت چیرۆكا ھەنە، ژ وانا چیرۆكیت (پیکەننا، خەیالی، چیقانوكی (ئەفسانەیی)، میژوویی، زانستی، چیرۆكیت ھاتوباتا (مغامراتا)، ژيانا نافدارا و چیرۆكیت لسەر زاری كەوالا.
۲ - زارقفە كرنئ (شانوگەری): زارقفە كرنئ گەلەك رەنگ قەردكەفن، ژ وانا (فیركەرن، رەوشتی، رەوشەنەزری، نەتەوہیی و پیکەنن، كو گەلەك جارا ئەف شانوگەریە پتر ژ ئارمانجەكئ قەدگریت.

۳ - ھۆزان (پەستە): ھۆزان رەنگەكئ ستران و مارشا قەردكەفن، كو ب ئوپەریت، یان زارقفە كرننا ب ھوزانقە دەھتتە كرن و بچویك و مەزن ھەردو د گوتنیدا پشكدارن، ھۆزانئ گەلەك بابەت تیدا ھەنە (وہلاتپاریزی، بیرھاتنیت نەتەوہیی، میژوویی، خۆرستی، طەیر و تەوالا، ھەرەسا بابەتیت ویزدانئ ییت كو زارۆك گەلەك پېقەبھیت گریدان وەك؛ (دایك، باب، مالبات، ھیزك، بیک، ھەسپ) لئ سترانیت بەحسئ كەوالا دكەن، جھەكئ نەمازە لدەف زارۆكا ھەیە، ھەرەسا سترانیت گەریانا و ژ دایكبوونئ.

نیک: شەرتیت نقیسەفانیت زارۆكا

ئیک ژ خالیت گەلەك فەر كو پېدقیە نقیسەفانئ ئەدەبئ زارۆكا ل بەر چاف وەرگریت، ئەو جەماوەرە یئ بو دنقیسیت، چنكو نقیسین ب نافەرۆك و رەنگیت ویتقە لسەر رەنگئ وی جەماوەری دپراوہستیت یئ بو دەھتتە ستیرەكرن، لئ چنكى جەماوەر زارۆكەن، پېدقیە لسەر نقیسەفانئ وەرار و نەمازەیی ییت ب زارۆكیقە گریدای بزانیت، زیدەبارى وەرارا وان یا زانستی چ ژ لایئ ئەزمانی یان ناگەھداریقە، تقیا شەھرەزایی لسەر وان پیزانیتت لدەف زارۆكى ھەین ھەبیت.

لئ زیدەبارى ھەبوونا جوداھیتت تەكا كەسى د ناف زارۆكادا، فەرە نقیسەفان بازا تەقاهیا زارۆكا بکەتە پېقەرەك بو خو، چونكى جوداھیتت ھنافینئ و ژینگەھى و ئابوورى و جفاكى و ئافەدانئ د ناف زارۆكادا ب رەنگەكئ بەرچاف دەھتتە دیت، لەوما پېدقیە نقیسەفانئ زارۆكا فان ژیکجوداھیا لہر چاف وەرگریت، كو نقیسەفان لایئ تەقایی و ب بەرپخودانەكا فەكرى و رەنگەكئ بەرفرەھ بەدەتە بەر خو، داکو پیرانیا زارۆكیت بازا وان ژیکجودا فەگریت.

په روه رده كړنې و هنافناسيې و قوناغيټ و هرا را زارو كې باش بزانيټ. هه روه سا تايه تمه نديټ دروست يټ نفيسينا نه ده بي چ د چيروكې، نان شانووگه ريې، نان هوزانې دا بزانيټ، ده مې چيروكه كې يان شانوگه ريه كې ددانيټ، نه گه ر باش يې د سه ريټيټ (بنه مايټ) په روه رده يې و هنافناسينيې دا شه هره زا نه يټ، زنده باري يا هاتيه گونن چيروك ب سه روبه ر و بكي رها تي ده رنا كه فيټ نه گه ر شكلكيشان يان شكليچيكرن دگه لدا نه بيت. پاشي فه ره هونه ري چا پكرنې ب رهنه كې بكي رها تي و دروست بو وي به ره مې بهيټه كرن، لي نه گه ر نه ف كاري نه ده بي بو راډيو و ته له فزيوني هاته به ره فكن، هينگې پيدفي كومه كا شاره زايا و بسپورايه.

سې: نارمانج و ستراتيژيا نه ده بي زاروكا د پروگراميټ داينگه ه و باغچيټ زاروكا دا

نهم دشين بيژين نارمانج ژ نه ده بي زاروكا ب رهنه كې ته فايي، و هرا ركرنا هه مې ره هه نديټ كه سينا زاروكينه، ژ له شي، هشي، هه ستداري، هه له په قزيني، جفاكي، دا زاروك بيټه كه سه كې دلخوش و شيانا دان و ستانديټ هه بيت. نه ف نارمانجه ژي دگه ل پروگراميټ باغچيټ زاروكا يا ره هميه، چونكو نه ف پروگرامه ل سه ر بنياتي چالاكيا دراوه ستيت، كو نارمانجا وان و هرا را هه ستپكرنيټ (مدارك) زاروكيه. هه روه سا پيدفي په روه رده كرنه هه ستدار (حواس) و مايټيكرنا پيدفي و سه مټيټ وييه، كو مرادا لده ف زاروكي تاشكه رادكه ت. ژ فهرترين ساخه تيټ پروگراميټ باغچيټ زاروكا، نه رميه، كو بكي ر هه مې زاروكا ده يټ كو لگوره ي كاودانا ده يټه گوهورين. هه روه سا پرره نكي (التوع) تيك ژ پروگراميټ باغچه يانه، چنكو هه ر چالاكيه كې پتر ژ نارمانجه كې هه يه و نارمانجه ك ب ريكا كومه كا چالاكيا ده يټه

4 - به رناميټ راډيو ته له فزيوني: نه ف به رنامه ژي چيروك و ستران و تو په ريټا فه دگريټ، هه روه سا به رناميټ نه مازه ب فيركريټفه لايه كې فه ريټ في ده زگه هيه.

5 - به رناميټ لسه ر كاسيټا تومار كري (قه يد كري): ب ريكا فان به رناما ستران و چيروك و باه تيټ فيركريټ ده يټه پيشكيشكرن، كو گه له ك جارا لگه ل فان به رناميټ قه يد كري په رتوك ژي هه نه.

6 - روژنامه فاني: نه فه ژي پيكره كې به يزه بو په روه رده و فيركرنا زاروكا، كو ژ چه ند رهنكيټ زيكجودا دگريټ، وه كي پيشكيشكرنا چيروكيټ ويټه دار و پيزانيټ ته فايي يټ رهنكين.

7 - فلميټ سينه مايي: گه له ك پيزانيټ ته فايي لدور خوړستي و بونه را و چيروكيټ خوش و دلغه كهر د هه مې بيا فادا ب ته كنيكه كا مه زن و ب رهنه كې سفك بو زاروكي ده يټه پيشكيشكرن و ل دوماهيټ پيدفي يه نفيسه فاني زاروكا ده مې بو زاروكا دنفيسيت سې خالا لبه رچاف و هه رگريټ:-

- 1 - لايټ په روه رده يې و سايكولوژي.
- 2 - لايټ نه ده بي (توره يي).
- 3 - لايټ هونه ري و ته كنيكي، كو ب وي به ره هميه گريديټ بيت.

دوو: مه شكرن لسه ر نفيسني بو زاروكا

نفيسين بو زاروكا شوله كې بسانا هې نينه، چنكو نه هه ر نفيسه فانه كې نافدار و د نفيسينيټا سه ركه فتيټ دي بو مه زن و بچويكا وه كي تيك يي سه ركه فتيټ بيت. نفيسين بو بچويكا پيدفيه ب بسپوري و شاره زايه كا باش و تفيا پرؤسيسا في كرياري ب هه مې رامانيټ ويټه بهيټه كرن، زيده باري هه بونا به ره ره مه نديه كا راستگو يي. هه روه سا تفيا شه ره زايه كا كوير د هه مې كوژيټ فه كوليټيټ نه زمانيدا هه بيت و بنه مايټ (سه ريټيټ)

بجیکرن و خزمه تا پتر ژ زارۆکه کی دکهت. لهوا ئەم دشیین گه لهک رهنگیت ئەدهبی زارۆکا پیشکشکهن، ئەو ژ ی ب ریکا فی بهرنامی نهرم و پرئالی کول دویمایی دئ گه لهک نارمانجیت باش بده ستفه هین.

لئ ئەگه ر ئەم پلانا خواندنئ د پروگرامیت باغچهیدا دیاربهکهن، دئ بینین کو پرانیا جارا، چالاکییت (یاریتت نازاد، دانوستاندن، چیرۆک، ستران، ههلبهست، شکلکیشان، تیگه هیت زانستی، سپۆری) نه ئەفه هه می بۆ قوناغا بهری خواندنئ بگرنگی دهیتنه ههژمارتن.

بۆ میناک: داکو ئەم بالا زارۆکی بۆ چالاکیه کا بهری خواندنئ رابکیشین، دئ چیرۆکه کا کورت کو گریدای بابتهی چالاکیی بیت بیژین، یان بۆ چالاکیه کا تیگه هئ ماتماتیکی هه بیت دئ سترانه کن کو بهحسی ژمارا تیدا هه بیت بۆ بیژین.

لئ هه ر چهوا بیت نارمانجیت ئەدهبی زارۆکا ل باغچه ی ژ نارمانجیت ئەدهبی زارۆکا بیت تهفایى ده رناکهفن، کو ئەم دشیین ب فان خالا دیارکهین:-

1. دهلیقه ی بدهینه زارۆکی گوهبدهتی و خوشیی ب ئاواز و سترانا بهت .
2. دهبرین ژ هه لهقه ژین و هه رزا ب ریکا هه لبهست و سترانا، ئەف چهنده ژ ی پیدفی کومه کا شارهزا و بسپورانه.
3. بچویکی فیرکهن دئ چاوا دهنگی خو پاریزیت.
4. وه رارکنا شیانتیت ئاخفتن.
5. شیانا وه رگرتنا رولی که سایه تیا، ئان راستیکرنا وان.
6. وه رارکنا شیانتیت ئەزمانی.
7. وه رارکنا شیانتیت هشی (هه زری)

چوار:

چاوانیا هه لبژارتنا په رتوکیت بچویکا

هه لبژارتنا په رتوکا و ستیره کرنا زارۆکا بۆ خواندنئ،

فه رکارئ مه زنايه، ئانکو ئەف روله لسه ر دایک و باب و سهیدا و ریفه بهریت کتبخانا دراوه ستیت، چنکو ئەو دزانن کیژ په رتوک باشه کیژ خرابه، چنکو گه لهک جارا ب هه لبژارتنا په رتوکا لایئ باش، ئان خراب لدهف زارۆکی وه راری دکهت، لهوما فه ره مه زن نافه رۆکییت باش بۆ زارۆکا هه لبژیرن، کو فی تیکی ژ ی تیکه لی یا ب کریارا هه لبژارتنا په رتوکا فه هه یه، لگوره ی پیفه ریت باش، ئانکو فه ره و پیدفیه ئەو په رتوکیت بۆ زارۆکا دهیتنه ژیگرتن ژلایئ سیمای و نافه رۆکیفه دباش بن.

* ژ لایئ روخسار (سیمای) یقه (مظهر)

- أ. پیدفی یه ئەو په رتوکا دهیتنه ژیگرتن جلدی وی و بهر په ریت وی دپه قبن و روبه کئ بالکیش هه بیت.
- ب. رهنگین بیت و قه باره (که لهخ) نافین بیت.
- ت. یا ب شکل بیت و ده برینا شکلی یا ئاشکه رابیت.
- پ. بهر په ریت وی دباقره بن.
- ج. ژ لایئ چاپکرئی فه دقیت دمه زنب، و دبن تیکرا دنفیسی نه بن.

* ژ لایئ نافه رۆکیفه

1. پیدفیه هه ریت باش و خه یاله کا پر په رنگ تیدا هه بن.
2. ئەزمانه کئ ساده و خوش بیت.
3. فه گپرانه کا بسه روبه ر و دلغه که ر بیت، دا خوشیی لدهف زارۆکا په یداکهت.
4. پیدفیه چیرۆک یا راستیی بیت.
5. تقیا په رتوک یا ژ نافه رۆکا دژواری و گونه هباریی و ره گه زپه رستی دوبریت، به رۆفاژی هندئ تقیا په رتوکیت بهحسی هه فکاریی، وه لاتپاریزی و خوشتقیی دکهن هیقینئ سه رپشکی په رتوکیت بچویکا بیت.

نېخوان دناڅبه را ګوتن و کړيارادا

خالد دېره شی

به لى دراستيدا نهوا نېخوانا نېدعا بو ډكر وه سا ددرنه كه قهت، ژبه ركو دبه رنامه و پروتوكوليت وان نيت قه شارتى و نه په نيدا، تشته كى دېتر بوو، (راكه هاندنا خو، جهاد، وهركرتنا دهسته لاتن) نارمانجا وان بوو، لهواژى پشنى باهوژا دژوارا هيزيت راديكال و دژوار، دوتيايا بېرمانا قه كرتى، ب هزاران كهنج و لاوا و خودان پاشخانيت دينى نيت دژوار، قهستا ناف رهفيت وان هيزيت تارى كړ و مه قهت نه ديت روژه كى ژ روژا هيز و حزييت نېخوانا ريكريه ك لى كريت، بهلكو بهروفاژى نهو بوونه پشت و پشته فان بو فان هيز و ب دريژيا نېرشيت وان هيزا بو سهر ودلات و جفاكيت بېرمانا، دهستخوشى ژلاينى كه له ل سهر كيشيت وانقه لى دهاته كرن نيت وه كى قهرزاوى و كه له كيت ديت و دقان هه ياميت چوويدا، ګوتارا نېخوانا بو كوهورينا دهسته لاتا و وهركرتنا دهسته لاتى ژ لايى وانقه، قهت نه رمتز نه بوو ژ پا وان هيزيت باوهري ب دژوارينى هه پى و روژه كى ژ روژان وان كوتنه كا خيږى نه كر كو بيته نه كهرى به لاقبوټا براهه تيا كه لان و جفاكا دناڅ دونيايا نېسلاميدا و بيته ريكړ ل هه مبه ر كه رب و كين و دو به ركه كينى و دتره شينى، هه كه ل جهه كى په يشه كا دقنى باريدا ژ دهقنى وان ده ركه قتييت ژى كه له ك شه رمينوك و لاستيكى بويه و ل سهر زارى ب دهان سهر كيش و بانكخازيت وان نه قه دكوت و قه دكوت (فاذا لقيتم الذين كفرو فضرِب الرقاب) و ګوتارا وان دقان كيله شوك و هه قركى و سهر دكرتتا هيزا راديكال و تاريخه ريس، بسهر هزارا مروقى بوسلمان دا، روله كى خراب ډكيرا و بوسلمان ب ګوتارا وان پتر دهاتنه زوخاندن و هاندان بو دژوارينى و باوهري نينان ب ناقه روكا هندك ده قيت فورنائى وه كى نهوا ل سهرى مه ناقرى پيداى، نه قه ژى ل دويف رهوش وكوادانى هه وهلاته كى نېخوانا تيدا سهره هلدای بوو، نانكو ناقه روكا هزارا نېخوانى بو پاشه روژا نېسلامى و كرتنا دهسته لاتن ب وى فورمن وان بانكينا خو پى ډكر، پى دوپرنه بو ژ نارمانجا داعش و بوكو جهرام و تالبيان و كه له ك هيزيت وه كى وان.

هه ر ژ چيوون و په يدا بوونا هزرا نېسلاميا نېخوانى، قى هيزى درويشمى نه هه و براهه تيا بېرمانا ركه هانديه و وه سا خو نيشا دا به كو نه و هيزه كا هزر نه رم و ناشتبخازن و خو ژ هه مى دژواريا ده نه پاش، ديسا وى نيدعائى دكهن كو نه و هيزه كا نه رم و هزر نافنجينه (معتدلن) دناڅ جهرك و كينه شوكا هيزيت سياسى د ناف دونيايا نېسلاميدا، هه مى كاڅا كوتارا وان نهوا ستبره كرى بو دهسته لاتداريت نافخويى و دوتيايا ژ دهرفه، نه خاسمه بو روژانقا و نه مريكا، نه بوويه كو نه و ناسته نكا هه رى مه رزن ل هه مبه رى په يدا بوون و چيوونا بزاف و لثنييت نېسلامى نيت خودان بنيه كى دژوار، كو باوهري ب هيزى و بكارينانا دژوارين هه يه ل هه مبه ر هه مى هيزيت نه نېسلامى و دهسته هه لاتداران و نهو نيت بوينه په رجاهه كى ب هيز و ريكړن كو كهنج و تولازيت بېرمانا قهستا ناف فان هيزيت راديكال و خودان بوزيت خراب نه كهن و نهو خو ددان كو باشترين جهوينكه ها خودان نيمائيت نافنجينه و يا پيدقيه ل سهر دونيايا ژ دهرفه نهو مننه تداريت وان پى و سهره ده رى ژى وه كى هيزه كا نه رم دكه ل بكه ن و ريكى لى نه كرن دهسته لاتيت سياسى ل وهلاتيت بېرمانا ودر كرن.

هه ر چه نده ل سهره دهه كى وان ب ناشكه راى دژايه تيه كا ب ناشكه راى يا وهلاتيت سهرمايه دار و كومونيزم و هيزيت چه پخاز و وهلاتياريز، ډكر، به لى پشنى هه رفتنا سوفيه تا جاران و دوپهايا شه رى سار، ب ناواين نه يدولوژى ب شه يتانكرنا كومونيزمى، نوكه نهو كه له ك ل سهر قى ستيره يا خو دپه شيمان و بخو ب سهرم دزانن، ژبه ركو نهو وه سا هزر دكهن كو نهو بوونه پشته قانييت زليز و هيزيت نافخويى ډاكو كومونيزم و سوفيه ت بشكين و به ريت نيميراليزمى خوش پى و بى ناسته نك و ريكرى دهست ب سهر دونيايا بېرمانا دا بكرن و شه رى وان ل سهر دهستى قى هيزى بيته كرن و كه له ك جارا ژى بيته نه كهرى نه مان و پى هيزبوټا وان ل وهلاتيت بوسلمانا، وه كى مسر و سودان و تونس و كه له ك چييت ديت.

سپلاڅه كوفاردا كه رهوشه نه زرى كشي نه

سیلاڤ کوقاره‌کا ره‌وشه‌نه‌زری گشتی په هه ژمار ۱۱۸

سیلاڤ 112

سیلاڤ
کوقاره‌کا ره‌وشه‌نه‌زری گشتی په

ریفراندۆم

ریفراندۆم چاوا و بۆچی دهینه کرن
چهند به‌ریه‌ریک ژ ژێنا چاکیا
کورد ل سار دهن لوسانیا

ده‌قهراریا نامینیت د به‌رتوکا
(من عمان الی العمادیه) دا
سه‌ریۆتی میرتی مه‌زن، پهنه وەرگرتن
ژ رێقه‌بزن و کاری وی یین سیاسی

خۆسه‌ریا کوردستان و هه‌ق‌کیا برا و عیبه‌رت وەرگرتن ژ

موغیره‌ا خه‌لایق
ل بامه‌رتنق

سیلاڤ 111

چار ناسته‌نگیت قانۆنی
د رێضا جوداخانی
له‌وۆتینا

واپۆینا کۆرتی یا بۆن
ب بیوان کۆرت
هه‌یارکرن

شهری هه‌یتین
ژێر خۆسه‌ریا کوردستان
و هه‌ق‌کیا برا
و عیبه‌رت وەرگرتن
ژ بیره‌تی

بازرینا دۆسه‌ریا دۆنیان
دی پاشه‌روۆ کۆرت
بازار له‌ بێت نه‌هه‌نگار
میه‌نت، ناژ؟

سیلاڤ 116

کوقاره‌کا ره‌وشه‌نه‌زری گشتی په

ناخۆ دووباری ژێ چ هاتیه؟
خاندانه‌کا بیروکی و شوۆه‌کرن ده‌قیبت برما‌ری

مه‌لا خه‌نۆری ماچا و
مه‌لا عه‌یبه‌رت‌کری می
و ناستانی رینه‌ر

پروژینیت

سیلاڤ 117

کوقاره‌کا ره‌وشه‌نه‌زری گشتی په

شه‌شه‌مه و شهرئ سحیلا و گوهورینا به‌لانس هیزا له‌شکهری و سیاسی
که‌لا بیته‌نویری و هه‌ق‌کییت
میرگه‌هیت به‌هدینا و هه‌کاریا

کۆمارا کوردستان ل مه‌بادی چاوانیا
چینوونی و نه‌گهریت ژناچوونی

سیلاڤ 115

کوقاره‌کا ره‌وشه‌نه‌زری گشتی په

بمعه‌ین هه‌یرانکا دۆنه‌قانی دا
مانه‌نگه‌ها سالیق د هه‌یه‌ستنه‌کا هه‌یه‌ستنه‌کا لورانی دا
نه‌گه‌ر و هۆکاریت بزاقیت شوۆه‌نگیری
ل ده‌قهریت چیا‌ی

ده‌یه‌ین ده‌قهریت به‌یه‌ین نه‌تی دا
دخو د نه‌گه‌هیت به‌هدینان- پوتاندا ل سه‌داسیا ۱۶ ۱۵